

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM
DALI**

**TÜRKİYE'DEKİ SAĞ VE SOL SİYASİ PARTİ
SEÇMENLERİNİN AB ALGILARI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

SİBEL GÖZÜTOK

Danışman

Prof. Dr. Haydar EFE

TEMMUZ 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Türkiye’deki Sağ ve Sol Siyasi Parti Seçmenlerinin AB Algıları Üzerine Bir Araştırma” adlı **Yüksek Lisans** tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Sibel GÖZÜTOK

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı :Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Program Adı :Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı :Türkiye’deki Sağ ve Sol Siyasi Parti Seçmenlerinin
AB Algıları Üzerine Bir Araştırma

Yukarda detayları verilmiş olan tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuçtan oluşmuş olan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplamda 133 sayfalık kısmına ait 28/06/2024 tarihinde Turnitin intihal programına taratılarak aşağıda belirtilmiş olan filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezde benzerlik oranı: %2’dir.

Alıntılar filtrelemeye dâhil edilmiş; yedi kelimedenden az tekrar içeren kısımlar filtreleme dışında bırakılmıştır.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihalinin Bildirilmesine İlişkin Uygulama Esaslarını inceledim ve bu Uygulama Esaslarında belirtilen azami benzerlik oranına uygun olarak bu tez araştırmasının intihal içermediğini beyan eder, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü yasal sorumluluğu kabul eder ve Yukarıda verilen bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 15/08/2024

Danışman

Prof. Dr. Haydar EFE

Öğrenci

Sibel GÖZÜTOK

KILAVUZA UYGUNLUK

“Türkiye’deki Sağ ve Sol Siyasi Parti Seçmenlerinin AB Algıları Üzerine Bir Araştırma” başlıklı Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun şekilde hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Sibel GÖZÜTOK

Danışman

Prof. Dr. Haydar EFE

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Haydar EFE danışmanlığında **Sibel GÖZÜTOK** tarafından hazırlanan “**Türkiye’deki Sağ ve Sol Siyasi Parti Seçmenlerinin AB Algıları Üzerine Bir Araştırma**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

01.07.2024

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Haydar EFE	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Celal Oral ÖZDEMİR	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Özkan GÖKCAN	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun /.... /..... tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Farklı siyasi parti seçmenlerinin AB'ye ilişkin görüşleri ideolojik tercihlerine göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda AB algısının farklı politik görüşe sahip yurttaşlar arasında farklılaşıp farklılaşmadığı sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Bu tez çalışması da bu sorunsalın cevabını bulmak ve bu konuda literatüre katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu tez çalışması için İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Diyarbakır, Trabzon ve Erzurum olmak üzere yedi büyükşehirde anket tekniği kullanılarak alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Sibel GÖZÜTOK, Erzincan, 2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmamın yürütülmesi ve düzenlenmesi süresinde her zaman manevi desteklerini gördüğüm tez danışman hocam sayın Prof. Dr. Haydar EFE'ye, bu süreç zarfında üzerimde katkıları olan diğer tüm hocalarıma, maddi manevi her zaman yanımda olan değerli aileme ve son olarak tez çalışmam için ankete katılım sağlayan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Sibel GÖZÜTOK

TÜRKİYE’DEKİ SAĞ VE SOL SİYASİ PARTİ SEÇMENLERİNİN AB ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sibel GÖZÜTOK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2024

Danışman: Prof. Dr. Haydar EFE

ÖZET

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik süreci ve AB İletişim Stratejisi kapsamında Türk toplumunun AB algısı önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden Türk toplumunun AB’ye bakışını ortaya koymak için farklı açılardan kamuoyu araştırmaları yapılmaktadır. Ancak farklı politik görüşlere sahip bireylerin AB algılarının farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Kamuoyu araştırmaları Türkiye-AB ilişkileri ve bu ilişkilerin dinamiklerini anlamakta ve açıklamakta kritik bir rol almaktadır. Kamuoyu araştırmaları sonucunda elde edilen verilerin doğru analizi, Türkiye’nin AB ile ilişkilerindeki mevcut durumunu ve gelecekte atacağı adımları belirlemede önemli katkılar sağlayabilir. Politik yönelimler Türkiye-AB ilişkileri açısından mevcut durumunu yeniden değerlendirme fırsatı sunabilmektedir.

Bu bağlamda bu tez çalışmasının temel amacı AB algısının farklı politik görüşe sahip yurttaşlar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Bu çalışmada ilk olarak literatür çalışması yapılmıştır, ikinci olarak; daha önce kurum kuruluş ve kişiler tarafından Türkiye’nin AB algısına yönelik yapılmış olan kamuoyu araştırmaları incelenmiş ve derlemesi yapılmıştır. Araştırma için yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. “Türkiye’de sağ ve sol yelpazedeki siyasi parti seçmenlerinin AB algıları” başlıklı anket çalışması toplam 4140 siyasi parti seçmeni ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS ile analiz edilmiş, sonuçlar rapor haline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri, AB Algısı, Kamuoyu, Siyasi Parti Seçmeleri.

A STUDY ON THE EU PERCEPTIONS OF RIGHT AND LEFT POLITICAL PARTY VOTERS IN TÜRKİYE

Sibel GÖZÜTOK

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2024

Supervisor: Prof. Dr. Haydar EFE

ABSTRACT

Within the context of Turkey's EU accession process and the EU Communication Strategy, the Turkish public's perception of the EU has an important place. In this respect, public opinion surveys are conducted from different perspectives to reveal Turkish society's view of the EU. However, there are almost no studies on whether the EU perceptions of individuals with different political views differ. Opinion polls play a critical role in understanding and explaining Turkey-EU relations and their dynamics. Accurate analysis of the data obtained from public opinion polls can make important contributions in determining the current state of Turkey's relations with the EU and the steps to be taken in the future. Political orientations may provide an opportunity to reassess the current state of Turkey-EU relations.

In this context, the main purpose of this thesis is to determine whether the perception of the EU differs among citizens with different political orientations. In this study, firstly, a literature study was conducted, and secondly, public opinion surveys on Turkey's perception of the EU conducted by institutions, organizations and individuals were examined and compiled. Face-to-face survey technique was used for the research. The survey study titled “EU perceptions of political party voters from the right and left spectrum in Turkey” was conducted with a total of 4140 political party voters. The data obtained were analyzed with SPSS and the results were reported.

Key Words: European Union, Turkey-EU Relations, perception of EU, Public Opinion, Political Party Voters.

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DEKİ SAĞ VE SOL SİYASİ PARTİ SEÇMENLERİNİN AB ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUOYU NEDİR?

1.1. Kamuoyu Kavramı ve Önemi.....	5
1.1.1. Kamu	7
1.1.2. Oy (Kanaat)	8
1.2. Tarihsel Süreç İçinde Kamuoyu	10
1.2.1. Antik Yunan'da Kamuoyu	10
1.2.2. Roma Döneminde Kamuoyu	11
1.2.3. Feodal Dönemde Kamuoyu	12
1.2.4. Aydınlanma Döneminde Kamuoyu	13

1.3. Kamuoyunun Oluşumu.....	14
1.3.1. Kamuoyunun Oluşumunu Etkileyen Psikolojik Faktörler	15
1.3.1.1. Tutumlar.....	15
1.3.1.2. Kanaatler	17
1.3.2. Kamuoyunu Şekillendiren Kurumlar ve Faktörler	19
1.3.2.1. Gruplar	19
1.3.2.2. Baskı Grupları	19
1.3.2.3. Kanaat Önderleri	21
1.3.3. Kamuoyunun Oluşmasında Kültürel Yapı	22
1.3.4. Kamuoyu Oluşumunda Hukuki ve Siyasal Ortam	23
1.3.5. Kamuoyu Oluşmasında Kitle İletişim Araçlarının Rolü	24
1.4. Kamuoyu Yoklamaları	25

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ VE TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİK HEDEFLERİ

2.1. Avrupa Birliği Nedir?.....	27
2.2. Türkiye’nin AB Yolculuğu.....	31
2.2.1. AB-Türkiye Müzakere Süreci	35
2.3. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)	38
2.3.1. İletişim ve İletilişim Stratejisi Nedir?.....	38
2.3.2. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)	39
2.3.2.1. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) (2010)	40
2.3.2.2. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) (2019)	42
2.4. Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı	44
2.4.1. Katılım Eylem Planı Tanımı ve Önemi	44

2.4.2. Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2016-2019).....	45
2.4.3. Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2021-2023).....	45
2.5. AB ve Kamuoyu	45
2.5.1. Medyanın AB Algısı	49
2.5.2. İktisadi Kalkınma Vakfının Türkiye Kamuoyunda AB Desteği Ve Avrupa Algısı- Kamuoyu Araştırmaları.....	50
2.5.3. Öğrencilere Yönelik AB ve Kamuoyu Araştırmaları	52
2.5.4. Farklı Toplumsal Gruplara Yönelik AB ve Kamuoyu Araştırmaları.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SAĞ VE SOL YELPAZEDEKİ SİYASİ PARTİLERİN SEÇMENLERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ALGILARININ FARKLILAŞIP FARKLILAŞMADIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi ve Amacı	61
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	62
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	62
3.5. Türkiye'de Sağ ve Sol Siyasi Yelpaze	63
3.5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP).....	66
3.5.2. Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	66
3.5.3. Milliyetçi Hareket Partisi(MHP)	67
3.5.4. Halkların Demokratik Partisi(HDP)	68
3.5.5. İyi Parti	69
3.5.6. Deva-Gelecek- Saadet Partileri	69
3.5.7. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti).....	70
3.4. Alan Çalışmasının Sonuçları ve Verilerin Değerlendirilmesi	72
SONUÇ	134
KAYNAKÇA.....	138

EKLER	144
ÖZGEÇMİŞ	145

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABİS	: Avrupa Birliği İletişim Stratejisi
ABYİS	: Avrupa Birliği'ne Yönelik İletişim Stratejisi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKT.	: Aktaran
ATAUM	:Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇEV.	: Çeviren
DAYEK	: Dayanışma, Operasyonel ve Koordinasyon Komitesi
DEVA	: Demokrasi ve Atılım Partisi
ECFR	: European Council on Foreign Relations
ED.	: Editör
EU	: European Union
EUCS	: Türkiye's European Union Communication Strategy
EUIC	: European Union Information Center
GB	: Gümrük Birliği
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

HDP	: Halkların Demokratik Partisi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
REG	: Reform Eylem Grubu
SİAR	: Stratejik Araştırma Merkezi
SP	: Sol Parti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜYİS	: Türkiye'ye Yönelik İletişim Stratejisi
VB.	: Ve Benzeri
VD.	: Ve Diğerleri
YSK	: Yüksek Seçim Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı (%)	72
Tablo 3.2: Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımları (%)	72
Tablo 3.3: Araştırmaya Katılanların İllere Göre Dağılımları (%)	73
Tablo 3.4: Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumu (%).....	74
Tablo 3.5: Araştırmaya Katılanların Meslek Dağılımları (%).....	75
Tablo 3.6: Araştırmaya Katılanların Gelir Dağılımı (%).....	76
Tablo 3.7: Katılımcıların Siyasi Parti Tercihleri (%)	77
Tablo 3.8: Avrupa Birliği Hakkında Bilginiz Ne Düzeydedir? (%).....	78
Tablo 3.9: Avrupa Birliği'nin Geleceğini Nasıl Görüyorsunuz? (%).....	79
Tablo 3.10: Türkiye AB'ye Üye Olmalı mıdır?(%)	80
Tablo 3.11: Cinsiyete Göre AB'ye Destek Oranları (%).....	81
Tablo 3.12: Yaşa Göre AB'ye Destek Oranları(%).....	82
Tablo 3.13: Eğitim Durumuna Göre AB'ye Destek Oranları (%).....	83
Tablo 3.14: Farklı Siyasi Parti Seçmenlerinin AB'ye Destek Oranları (%).....	84
Tablo 3.15: Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır? (%)	86
Tablo 3.16: Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	88
Tablo 3.17: Avrupa Birliği Türkiye'yi Üyeliğe Alma Konusunda Samimi midir? (%) 90	
Tablo 3.18: Avrupa Birliği Türkiye'yi Üyeliğe Alma Konusunda Samimi midir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	91
Tablo 3.19: Türkiye, AB'ye Sizce Ne Zaman Girebilir? (%).....	93
Tablo 3.20: Türkiye, AB'ye Sizce Ne Zaman Girebilir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım”(%)	94
Tablo 3.21: Hükümetin AB'ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir? (%)	96

Tablo 3.22: Hükümetin AB’ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	97
Tablo 3.23: Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir? (%)	99
Tablo 3.24: Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım”(%).....	100
Tablo 3.25: Türkiye’nin AB’ye Katılımı Halinde En Büyük Kazancı Ne Olur? (%) .	103
Tablo 3.26: Türkiye’nin AB’ye Katılımı Olursa En Büyük Kazancı Ne Olur? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	104
Tablo 3.27: AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur?(%)	107
Tablo 3.28: AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	109
Tablo 3.29: Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye Yönelttiği Eleştirileri Haklı Buluyor Musunuz? (%)	111
Tablo 3.30: Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye Yönelttiği Eleştirileri Haklı Buluyor Musunuz? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)	112
Tablo 3.31: Kendinizi Avrupa Uygarlığının Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz? (%)	114
Tablo 3.32: Kendinizi Avrupa Uygarlığının Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)	115
Tablo 3.33: Sizce Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir? (%)	116
Tablo 3.34: Sizce Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)	118
Tablo 3.35: AB’ye Girmek Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır.(%)	122
Tablo 3.36: AB’ye Girmek Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	123
Tablo 3.37: AB’ye Girmek Türkiye’yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir. (%).....	125

Tablo 3.38: AB’ye Girmek Türkiye’yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)	126
Tablo 3.39: AB’ye Girmek Kadın Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarının Gelişmesine Katkıda Bulunacaktır. (%).....	128
Tablo 3.40: AB’ye Girmek Kadın Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarının Gelişmesine Katkıda Bulunacaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	129
Tablo 3.41: AB’ye Girmek Türkiye Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Seviyemizi Artıracaktır. (%).....	131
Tablo 3.42: AB’ye Girmek Türkiye Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Seviyemizi Artıracaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%).....	132

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın temel hedefi Avrupa'da barışı sağlamak olmuştur. Avrupa ülkeleri bu uğurda birleşerek İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya'da barışı sağlama konusunda işbirliğini savunmuşlardır. Bu amaç doğrultusunda Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ilk olarak 1951 yılında kurulmuştur. Bu örgütün temel amacı, kömür ve çeliğin savaş kaynağı olarak kullanılmasına ilişkin yetkisinin merkezi hükümete devredilmesi ve bu sistem aracılığıyla barışın sağlanmasıdır. Daha sonra 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur.

Avrupa Birliği, üye devletler arasında barışı ve işbirliğini teşvik etmek ve istikrarlı bir ekonomik ve sosyal sistem aracılığıyla ekonomik, siyasi ve sosyal uyumu sağlamak amacıyla kurulmuş ulus üstü bir kuruluştur. Bu yolculuğa altı kurucu üye (Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda) ile başlayan Avrupa Ekonomik Topluluğu, zamanla farklı ülkelerden üyeleri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Farklı konuları Birlik politikalarına dâhil ederek derinleşme sürecine girmiştir. Maastricht Antlaşması 7 Şubat 1992'de imzalanmış, daha önceleri adı Avrupa Toplulukları olan kuruluş Avrupa Birliği adını almıştır.

Avrupalı bir devlet olarak Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye olmak istemiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilk teması, 25 Mart 1957'de imzalanan ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra, 31 Temmuz 1959'da üyelik başvurusunda bulunması ile gerçekleşmiştir. 2 Eylül 1963 tarihinde ortaklık ilişkilerini düzenleyen Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Türkiye, 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusu yapmış, 1999 Aralık Helsinki Zirvesi'nde aday ülke ilan edilmiştir. 3 Ekim 2005'te tam üyelik müzakereleri başlamıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği yolculuğu, Türkiye'deki istikrarsız siyasi ve ekonomik durum nedeniyle zaman zaman kesintiye uğrasa da hâlihazırda devam etmektedir.

Toplumların siyasal kültürünün ve politik yaşamlarının ortaya çıkmasında kamuoyu kavramı büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde kamuoyu önemli bir rol oynamaktadır. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin Türk toplumu tarafından nasıl algılandığı, Türk toplumunun Avrupa'ya bakış açısı ve bu

konu hakkındaki tutumlarının müzakere sürecine nasıl yansıdığı önemli bir husustur. AB-Türkiye ilişkileri hakkında kamuoyunun tavrı ilişkiler çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Türkiye’de bu konuda hem üniversite öğrencilerinin katılımıyla hem de halkın katılımıyla birçok kamuoyu araştırması yapılmıştır. Özellikle İktisadi Kalkınma Vakfı bu konuda düzenli olarak kamuoyu araştırmaları yapmaktadır. Türkiye’de farklı toplum kesimlerinin AB algısını ölçmeye dayalı pek çok araştırma yapılırken; farklı politik görüşlere sahip yurttaşların AB algıları arasında farklılık olup olmadığına yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu çerçevede tez çalışmasının temel amacı farklı politik görüşlere sahip yurttaşlar arasında AB algısının farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde kamuoyu kavramıyla ilgili olarak literatür çalışması yapılmıştır. Kamuoyu kavramı demokratik toplumlarda önemli bir yere sahiptir ve birçok faktör tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda Kamuoyu kavramı ve önemi, tarihsel süreç içerisindeki yeri, kamuoyunu etkileyen faktörler ve kamuoyu yoklamaları açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde AB ve AB-Türkiye ilişkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. İlk olarak AB’nin ne olduğu ve tarihsel gelişimi açıklanmıştır. Daha sonra ise Avrupa Birliği İletişim Stratejisi ve AB’ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planları ele alınmıştır. Son olarak bu bölümde AB’nin kamuoyu kavramıyla olan bağlantısı tespit edilerek Türkiye kamuoyunda AB algısı konulu araştırma raporları incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde tez çalışmasının temel amacı Türk siyasal hayatında etkin olan siyasi partilerin seçmenlerinin AB algısı kapsamında yapılan kamuoyu araştırması sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. TBMM’de grubu bulunan sağ ve sol partilerin seçmenlerinin AB algılarının ne olduğuna yönelik araştırma kapsamında Adalet ve Kalkınma Partisi, İyi Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Deva-Gelecek-Saadet Partileri, Halkların Demokratik Partisi ve Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti,) ideolojileri ele alınmıştır. Bu siyasi parti seçmenlerine “Türkiye’de sağ ve sol yelpazedeki siyasi parti seçmenlerinin AB algıları” başlıklı anket uygulanmıştır. Anket sonuçları SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Farklı politik

partilere oy veren seçmenlerin AB'ye ve Türkiye-AB ilişkilerine bakışları arasında bir fark olup olmadığı ortaya konulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUOYU NEDİR?

Kamuoyu, çağdaş demokratik toplumların ayrılmaz bir parçası ve siyaset biliminin temel yapı taşlarından biridir. Kamuoyu, özellikle günümüz siyasal sistemlerini yakından ilgilendiren bir olgudur. Bilimsel araştırma konusu olarak yeni bir kavram niteliğinde değildir.¹ Kamuoyunun ne olup ne olmadığının bilinmesi, kavramın tam anlaşılması ve açıklanması açısından önem arz etmektedir.²

Kamuoyunun oluşumu ve şekillenmesi, kamuoyunun içinde bulunduğu siyasi sistemle yakından ilişkilidir. Neredeyse tüm toplumlarda iktidardakiler uyguladıkları politikalar hakkında kamuoyunun görüşlerini bilmek isterler.³ Her siyasal sistemde kamuoyunun biçimlenmesinden söz etmek mümkündür. Demokratik bir yönetimde kamuoyu serbestçe oluşsa da, demokratik olmayan bir yönetimde kamuoyu ortaya çıkan bir şey olarak görülmektedir. Ayrıca özgür kamuoyu, fikirlerin özgürce tartışılabileceği bir ortamın ürünüdür. Böyle özgür bir kamuoyunun oluşması demokratik bir rejimin uygulanmasıyla yakından ilgilidir. Otoriter ve totaliter rejimlerin uygulandığı toplumlarda özgür bir kamuoyunun varlığından bahsedilemez. Bunun nedeni ise otoriter ve totaliter sistemlerde siyasal sisteme hâkim olan ideoloji mutlak tek doğrudur. Siyasal sisteme ters düşen fikirlerin, düşüncelerin yayılması mümkün değildir. Aynı şekilde tek parti ve buna benzer baskıcı rejimlerin uygulandığı toplumlarda kamuoyunun oluşması oldukça güçtür.⁴

¹ Münci Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, (Ankara: Bb101 Yayınları, Ekim 2015), 159.

² Ersev Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, (Ankara: Bağlam Yayınları, 2013), 14.

³ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 159.

⁴ Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, 10.

1.1. Kamuoyu Kavramı ve Önemi

Günümüzün çoğulcu ve katılımcı siyasal sistemlerinde kamuoyu, siyasal iktidarın ve toplumsal örgütlenmelerin en hassas olduğu konulardan biridir. Kamuoyu kavramı günümüzde neredeyse her alanda kullanılmaya başlanmıştır. Günlük yaşantımızda, haberlerde, gazetelerde ve buna benzer birçok kitle iletişim araçları aracılığıyla kamuoyu kavramı sık sık dile getirilmektedir. Hatta “kamuoyunun tepkisi kamuoyunun bu konudaki görüşü” şeklinde başlayan cümleler medyada çok sık kullanılmaktadır. Kamuoyu nedir? Kamuoyu bireysel kanaatle aynı şey değildir. Kamuoyu, özel konulara değil siyasal ve sosyal konulara odaklanan bir olgudur.⁵ Bireysel kanaatlerden farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Roskin, kamuoyunu “mevcut çok özel konularda vatandaşların tepkisi” şeklinde tanımlamıştır.⁶

Kamuoyunu kavramı farklı şekillerde ortaya konulmuştur. Türk Dil Kurumu (TDK) kamuoyu kavramını bir hususla alakalı toplumun genel düşüncesi⁷ şeklinde tanımlarken, Kapani, “belli bir tartışmalı problem karşısında belli bir zaman aralığında bu problemle ilişkili olan kişiler grubuna ya da gruplarına hâkim olan düşünce” şeklinde açıklamıştır.⁸ Burada belirli bir olay olarak adlandırılan konu genel kamuoyunu ilgilendiriyorsa buradaki amaç tüm toplumda meydana gelen genel eğilimdir. Bir bakıma toplumdaki çoğunluğun genel eğilim ve görüşüne kamuoyu denir.⁹

Birçok araştırmacı tarafından kamuoyu kavramı açıklanmaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Bazı araştırmacılar kişinin gizlediği fikirler ile açıkça ifade ettiği şeyler arasında ayrım yapmışlardır. Bazıları ise iktidarı elinde bulunduranların dikkatine takdim edilene kadar hiçbir düşüncenin kamuoyu düşüncesi olarak kabul görmeyeceğini savunmuşlardır. Bununla beraber bazı araştırmacılar kanaatlerin sadece kontrolü yapıldığında kamuoyu olarak dikkate alınabileceğini savunmuşlardır.¹⁰

⁵ Michael G. Roskin, vd., *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*, Çev. Atilla Yayla, (Ankara: Adres Yayınları, 2022), 172.

⁶ Roskin vd., *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*, 171.

⁷ Türk Dil Kurumu, “Kamuoyu Anlamı”, (Erişim Tarihi:21.12.2023), <https://sozluk.gov.tr/>

⁸ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 161.

⁹ Ali Öztekin, *Siyaset Bilimine Giriş*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 127.

¹⁰ Alper ıskık, *Dijital Demokrasi*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 46-47.

Kamuoyu kavramını genel olarak iki kısımda ele almak mümkündür. Bu kısımlardan ilki siyaset bilimi açısından kamuoyudur. Siyaset bilimine göre kamuoyu, devletin temel güçlerinin (yasama-yürütme-yargı) davranışlarını belirleyen veya kanaat önderleri tarafından belirlenen bir ilke olarak tanımlanabilir.¹¹ İkinci kısım ise diğer sosyal bilimcilerden oluşmaktadır. Diğer sosyal bilimcilere göre kamuoyu, kişinin ailesine, çalıştığı veya hayatını idame ettiği yakın çevreye ve tüm halkı içine alan toplumsal grubun düşünce ve davranışlarıdır.¹² Bu yüzden kamuoyu için birden fazla tanım ortaya çıkmıştır. Sezer de kamuoyu kavramını Kapani'nin tanımına benzer şekilde açıklamıştır. Sezer'e göre kamuoyu, toplumu ilgilendiren çekişmeli bir problem karşısında bu problemle ilgilenen kişiler grubunun yahut gruplarının üstlendikleri düşüncelerin ifade edilidir.¹³

Kamuoyu ile ilgili ortaya atılan tanımlamaların temelde üç özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki açıklık ilkesinin kamuoyunun ön şartı olmasıdır. Özel alanın karşıt olan kamusal alanda yerlerini almak isteyen kişisel tutumlar bunu açıkça ifade etme özelliğine sahip olmalıdırlar. İkinci özelliği ise kamuoyunun dayanışmayı zorunlu kılmasıdır. Bireyler arasındaki ilişki ve etkileşimleri kapsayan kamuoyu düşünceleri bireyden ortaklaşa bir alana taşımaya yardımcı olurken gruplar arası etkileşimi arttırmaktadır. Üçüncü ve son özellik de kamuoyunun kararları da içine almasıdır.¹⁴

Kamuoyu, insanların sosyal konulara yönelik tutumları ile hükümet yetkililerinin belirli konulardaki kararları arasında güçlü bir bağlantı kurmaktadır. Bu nedenle siyasi karar alma sürecinin göz ardı edilmesi kamuoyu oluşumunda sorunlara yol açabilir. Bu nedenle, siyasi karar alma sürecinin dikkate alınması gerekmektedir.¹⁵

¹¹ Ahmet Taha Gedikli, *Kitle İletişim Faaliyetlerinde Kişilik Haklarına Saldırı Hallerinde Başvuru Yolları*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 41-42.

¹² Aynur Örnek, "1990-1992 ve 1996 Yıllarında Türk Basınında Alman İmajı: Karşılaştırmalı Bir İçerik Analizi", (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999), 15.

¹³ Duygu Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1972), 5.

¹⁴ Ragnar Waldahl, "Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu", *İletişim*, Çev.: Süleyman İrvan, (Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Sayı:1-2, 1994), 57-58.

¹⁵ Waldahl, "Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu", 58.

Bütün bu tanım ve açıklamalar dikkate alındığında kamuoyunun belirli bir çoğunluğun özel fikri olmadığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Gerekçeli olmayan bir görüş çoğunluk tarafından gerçekten kabul görmüş ise azınlığın sahip olduğu sağlam temelli bir görüştür. Belirli bir sorunun hâkim düşünce haline gelmesinde belirli bir amaç doğrultusunda örgütlenmiş kişilerin etkisi büyüktür. Bunun için aynı zamanda yoğun çalışma da gerekmektedir. Kamuoyunu daha iyi anlamak ve açıklamak için kamu ve oy kavramları ayrı ayrı ele almakta fayda vardır.

1.1.1. Kamu

Sosyal bilimciler yakın zamanda grup terimini kamu kavramının eşdeğeri olarak kullanmaktadırlar. Kamu, ortak çıkarı olan bireylerin, belirli bir zamanda aynı veya farklı şekilde davranmasını sağlayan karar alma sistemini oluşturmaktadır. Bu nedenle kamu sosyolojik bir olgudur. Ancak davranış, tutum ve düşünceler gibi psikolojik faktörlere dayanır.¹⁶ Siyaset bilimciler ve sosyologlar kamu terimini genellikle belirli konular ve olaylar hakkında ortak tutum ve görüşleri paylaşan ve birbirlerinden uzak veya birbirleriyle temas halinde olan bir grup insan olarak kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, “kamu” terimi, sosyal yaşamın alt sistemlerinin rol projeksiyonunun tarafsızlaştırılması ve serbestleştirilmesi anlamına gelmektedir.¹⁷

Kamu terimi farklı bakış açılarıyla açıklanmaya ve tanımlanmaya çalışılmaktadır. Birçok yaklaşımın ortaya attığı kamu tanımlamalarında ortaya çıkan ilk durum toplumun tüm kesimlerine ve herkese açık ve herkes tarafından uygulanabilir olmasıdır. Diğer bir durum ise sadece devlete ait ve devlet tarafından kullanılabilir anlamında olmasıdır.¹⁸

Kamu, belirli sorunlar karşısında çözüm üretmek amacıyla bir araya gelmiş ve örgütlenmiş topluluklardır. Ancak bu toplulukta yaşayan bireylerin toplumun karşı karşıya olduğu sorun hakkında tamamen bilgi sahibi olması ve bu soruna çözüm üretmesi

¹⁶ Waldahl, “Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu”, 58.

¹⁷ Orhan Gökçe, “Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı”, *Kurgu Dergisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Yayınları, Sayı: 14, (1996): 168.

¹⁸ Waldahl, “Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu”, 55-58.

bireysel olarak mümkün olmamaktadır. Toplumun büyük bir bölümü çoğu zaman bu sorunların farkına bile varmazlar.¹⁹

Broom ve Selznick, öncelikle kamuoyu kavramını seyirciden daha büyük aidiyet kriterleri olan grubun ortak adı şeklinde tanımlarken; kamu kavramını ise herhangi bir olay veya faaliyetlerden kendilerinin de etkilendiğini düşünen ve bu düşüncesini herhangi bir iletişim kanalıyla ifade etmeye çalışan ve ortaya çıkan olaylara kendini de dâhil eden bireylerden oluşmaktadır.²⁰ Bu tanıma bakılarak; kamu kavramı için, olay, birey, etkileme ve dâhil edilme olgularının önemi ortaya çıkmaktadır. Farklı ortamlarda farklı sorunların ortaya çıkışı oradaki grubun büyüklüğü ile ilgilidir. O halde seçmenler, öğrenciler, esnaflar gibi farklı gruplar farklı türde kamu oluştururken farklı sorunlara tepki verebilirler. Bunun yanı sıra kamuoyu ve kamu kavramı en büyük ilgiyi siyasal yaşantıdan alır. Çünkü iktidarı elinde bulunduranlar ya da ona muhalif olanlar muhakkak arkalarında bir kamu desteği olup olmadığını merak eder ve bunun için çalışma yaparlar. Her ne kadar sosyolojik bir kavram olduğu ileri sürülse de asıl odağı siyaset bilimidir.

Sonuç olarak, sosyolojinin temel kavramı, siyaset biliminin göz bebeği kamu kavramının genel bir tanımı şu şekilde yapılabilir: Kamu, belirli bir zaman diliminde ortak yaşamı amaç edinmiş insan topluluğudur. Kamu, aynı zamanda bir ülkede yaşayan halkın bütünü olarak da ifade edilebilir. Son olarak, kamu bir topluma ait olan özel olmayan anlamında da kullanılabilmektedir.²¹

1.1.2. Oy (Kanaat)

Kamuoyu kavramının ikinci yapıtaşı ise “oy” kavramıdır. Oy kavramı kamuoyu kavramına benzer bir gelişim çizgisine sahiptir. Oy psikoloji ile sosyolojinin buluştuğu

¹⁹ Orhan Gökçe, “Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı”, 168.

²⁰ J.Blair Kolasa, *İşletmeler İçin Davranış Bilimlerine Giriş*, çev., Kemal Tosun, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, No: 42, 1979), 75.

²¹ Handan Temizel, “Kamuoyu Kuramları ve Kamuoyu Oluşumunda Kitle İletişim Araçları” *Selçuk Üniversitesi, İİBF, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008, (Erişim tarihi 10.04.2023), 144-145. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289409>

ortak bir paydada yer alır. Ancak daha çok psikolojik bir kavramdır.²² Oy, en basit tanımıyla bir topluluğa hâkim olan “görüş”²³ anlamında kullanılmaktadır.

Neuman, oy kavramının belirsiz ve değişken olduğu yönündeki görüşlerini dile getirirken; Kapani, Sokrates’ten esinlenerek oy kavramının “akılcı, kesinliği olan, pozitif bilgilere dayanmış olan düşünceden öte, belirli bir yönelim, bir fikir biçiminde tanımlanmaktadır.”²⁴ "Oy" kavramının birçok anlam ifade edebileceğini dile getiren Forrest P. Chisman, inançların, ilkelerin, yargıların, beğenilerin yani taraf olunan durumların onaylamaların ya da dışlamaların "oy" kavramıyla aynı olabileceğini belirtmektedir.²⁵ Bektaş ise bilim insanlarının uğraş alanına göre oy tanımının değişebileceğini ileri sürmüştür. Bektaş, siyaset bilimcilerin oy kavramını onaylanan/kabul gören veya hoşlanılmayan/kabul görmeyen anlamında kullanıldığını ifade etmektedir.²⁶ Bu düşünceden hareket eden Bektaş, John Stuart Mill’in "oy" kavramında özellikle "kabul gören" veya "hoşnut olmayanlar" ifadesini kullandığını, buna karşılık olarak, Bryce’ın oy kavramını "onaylananlar" veya "kabul edilmeyenler" anlamında kullanıldığının altını çizmiştir.²⁷

Bektaş’ın ifade ettiği yaklaşımlardaki duyarlılık, sosyal psikologlar tarafından da ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda oy kavramını tutum kavramından ayırmak gerektiği belirtilmektedir.²⁸ Oy bir davranış olarak ortaya çıkarken tutum bunun bir parçasını oluşturmaktadır. Oy, tutumdan etkilenirken, tutum oydan etkilenmemektedir; oydan soyutlanmaktadır.²⁹ Oy kavramı sosyoloji ve psikolojide tanımlansa da asıl odağı siyaset bilimidir. Oy kavramı, görüş, düşünce, bazen de tercih anlamında kullanılmaktadır.

²² Cengiz Anık, Kamuoyunu Oluşturan Araçlar, İletişim, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1-2, (1994), 90.

²³ Temizel, “Kamuoyu Kuramları ve Kamuoyu Oluşumunda Kitle İletişim Araçları” 131.

²⁴ Münici Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995), 147.

²⁵ Ersev Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, (Ankara: Bağlam Yayınları, 1996), 49-50

²⁶ Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, 50.

²⁷ Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, 50-51

²⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsanlar ve İnsanlar*, (İstanbul: Evrim Yayınları, 2014), 84.

²⁹ Ünsal Oskay, *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*, (İstanbul: Der Yayınları, 1992), 52.

“Kamu” ve “oy” kavramlarının ayrı ayrı tanımından sonra Sezer’in kamuoyu kavramı tanımına değinmek gerekir. Sezer’e göre kamuoyu, çoğunluk ve azınlığın kararları da dâhil olmak üzere, halk sağlığını ilgilendiren tartışmalı bir konu ışığında, bu konularla ilgilenen grubun görüşlerinin sunulmasıdır.³⁰ O halde, kamuoyu için toplumsal hayatı ilgilendiren sorun ve sorunlarla ilgilenen kişiler olmalıdır. Ancak, sürekli bir zaman için değil, belirli bir zaman diliminde kamuoyu ortaya çıkmaktadır. Kısa bir örnekle ifade etmek gerekirse, “Erzincan halkının çevre kirliliği hakkındaki görüşleri” ortaya konulmak istenirse, sorun çevre kirliliği olurken bununla ilgilenen grup Erzincan halkıdır. Süre, sorunun ortaya çıkışına göre belirlenebilir. Erzincan halkının bu konu veya sorun karşısındaki ifadeleri kamuoyunu oluşturmaktadır.

1.2. Tarihsel Süreç İçinde Kamuoyu

1.2.1. Antik Yunan’da Kamuoyu

Kamuoyu kavram Eski Mısır, Eski Yunan ve Roma uygarlıklarına kadar dayanmaktadır. Bu dönemlerde kamuoyu olarak anılmasa da kavramın “kitle oyu” şeklinde adlandırıldığı bilinmektedir. Necdet Atabek ve Erdal Doğtaş’ın kamuoyunun geçmişten günümüze olan gelişimini “Kamuoyu ve İletişim” adlı çalışmalarında ele almışlardır. Atabek ve Doğtaş’a göre, kamuoyunun ortaya çıkışı Antik Yunan’a kadar uzanmaktadır. Kavramın ilk olarak Antik Yunan’da ortaya çıktığı söylenmektedir.³¹ Antik Yunan’da ortaya çıkan kamuoyu kavramının "yurttaşların" oy kullanması, yani siyasal katılımının kamuoyunun ortaya çıkmasında büyük etkisi olduğu öne sürülmektedir. Kamuoyunun ilk biçimlenişi olarak yurttaş sayılanların -bunlar belli özellikle sahip insanlardan oluşmaktaydı- yurttaşlık hakkıyla düşündüklerini ifade etme konumunda bulunanlar agoralarda yani kamusal alanda fikirlerini açıklayabilmekteydiler. Bu durum kamuoyunun başlangıcı olarak sayılmaktadır.³²

Demokrasi, oy verme ve temsil gibi pek çok kavramın Antik Yunan’a dayandığı kabul edilmektedir. Yetişkin nüfusun 200.000’e ulaştığı Atina’da, tanınmış özgür kişi

³⁰ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 5.

³¹ Necdet Atabek, Erdal Dağtaş, *Kamuoyu ve İletişim*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, 1998), 143.

³² Necdet Atabek, Erdal Dağtaş, *Kamuoyu ve İletişim*, 144.

sayısı 125.000, siyasi haklara sahip kişi sayısı ise 50 bindi. Bu insanlar kamuoyunu oluşturmaktaydı.³³ Tarihsel süreç, kamuoyunun bireyi topluma bağlayan sosyalleşme çabalarıyla gündeme geldiğini göstermektedir. Kent sorunlarını tartışmak üzere bir araya gelen yurttaşlar, görüşlerini ifade ederek Antik Yunan’da komünal yaşamın koşullarından birini yerine getirmeye çalışmışlardır. Söz konusu düşüncelerin kamusal alanda ortaya çıkması kamuoyu olarak nitelendirilebilir.

Bu dönem, siyaset biliminin ve siyasal düşünce tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan Platon ile başlar. Ayrıca, kamuoyunun ne kadar eski bir kavram olduğu da ortaya çıkmaktadır. Platon’un yönetenler ve yönetilenler hakkındaki düşünceleri bilginin önemi ile açıklanabilmektedir. Platon, “Devlet” adlı eserinde yönetilen ve yöneten kavramlarını açıklamış ve kamuoyu kavramının ortaya çıkışına katkı sağlamıştır. Kamuoyunun tarihsel gelişiminde anılmayı hak eden bir diğer düşünür de siyaset biliminde önemli bir yere sahip olan Aristoteles’tir. Platon’un öğrencisi olan Aristoteles, Platon’un idealist ve ideolojik boyutunu ortadan kaldırarak daha bilimsel bir yaklaşım geliştirmiştir. Aristoteles, gerçeğin evrensel bir kimliğe sahip olduğunu ve dolayısıyla gerçek bilginin akademik değil genel bilgi olduğunu savunmuştur. Çoğunluk egemenliği lehine bir kanıt olarak Aristoteles, halkın yargısının kamuoyu için en iyi yargı olduğu görüşünü dile getirmiştir.³⁴

1.2.2. Roma Döneminde Kamuoyu

Roma dönemi siyaset bilimi açısından Antik Yunan’ın bir kopyası olarak kabul edilmektedir. Roma’nın en belirgin özelliği kamusal alanlarda ihtişamlı binaların bulunmasıdır.³⁵ Roma İmparatorluğu çok geniş bir alanı kapsamaktaydı. Bu nedenle, Romalılar verimli ve etkili iletişim ve ulaşım ağı oluşturmaya çalışmışlardır. Siyasal örgütleniş biçimleri “civitas” adı verilen bağımsız kent devletleri şeklinde varlığını sürdürmüştür. Siyasal düşünceleri ise sadece Atina’yı izlemek olmuştur. Ancak, siyasal

³³ Alaeddin Şenel, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1996), 122.

³⁴ Şenel, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, 175.

³⁵ Nejdet Atabek, Erdal Dağtaş, *Kamuoyu ve İletişim*, 146.

ve hukuksal örgütlenme açısından bugün bile hala varlığını sürdüren ve önemli bir yere sahip olan Roma hukukunu oluşturmuşlardır.³⁶

Roma döneminin önemli düşünürlerinden olan Çiçero; dikkate değer bir devlet tanımı ve bu tanım üzerinden kamuoyu tanımı yapmıştır. Bu nedenle kamuoyu kavramının temellerinin Çiçero tarafından ortaya konduğu söylenmektedir. Çiçero için devlet halktan oluşmaktadır, halk ise rastgele bir araya gelmiş insanlar değildir. Ortak bir amaç, yarar için bir araya gelmiş ve uyum içinde yaşamayı başarabilmiş, hukuksal olarak birbirine bağlanmış insan topluluğunu ifade etmektedir. Çiçero bir devlette krallığın aristokrasinin ve demokrasinin bir arada olması gerektiğini savunmuştur. Kralın halkına duyduğu sevgiden dolayı monarşiyi, akıl ve bilgeliğin ön planda olmasından dolayı aristokrasiyi ve hürriyetin garantörü olduğu için demokrasiyi desteklemiştir. Bu bağlamda, bir devlette kral egemen niteliğinde bulunurken bazı yetkiler aristokratlara bırakılmalı ve halkı ilgilendiren önemli konu ya da konularda halk söz sahibi olmalıdır.³⁷ Çiçero için de kamuoyu devlete dâhil olan devlet için önemli bir yer tutan, halk için de büyük öneme sahip bir kavramdır.

1.2.3. Feodal Dönemde Kamuoyu

Tarım, Orta Çağ'a doğru gelişen sosyal yapıdaki büyük değişikliklerin bir bileşeniydi. 11. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar Avrupa, ekilebilir arazi alanının genişlemesi ve farklı üretim teknikleriyle elde edilen ürünleri işleme kabiliyetiyle karakterize edilmiştir. Ekilebilir tarım alanları genişlemiş ve farklı üretim teknikleriyle üretilen ürünleri işleme kabiliyeti yeni bir boyut kazanmıştır. Böylelikle farklı üretim teknikleriyle tarım ürünlerini işleme kapasitesi artmıştır.³⁸

Avrupa'da krallığa doğru gidişin önünü feodalizm açmıştır. Fransız Devrimi'ne kadar olan tarihsel süreçte derebeyleri ortaklaşa kral seçmiştir. Bu durum, İngiltere, Almanya ve Fransa'da aynı şekilde gerçekleştirmiştir. Oral Sander'e göre lord ve vassallar arasındaki "karşılık ilişkisi" feodalizmin en önemli özelliğidir. Aynı zamanda, feodalizmin bir diğer önemli noktası mutlak hükümdarın bulunmamasıdır. Lord ile vassal

³⁶ Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitapevi, 2014), 36-42.

³⁷ Şenel, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, 198-199.

³⁸ Oral Sander, *Siyasi Tarih*, (Ankara: İmge Kitapevi, Ekim 2017), 72-75.

ve kral ile halk arasında bir sözleşmenin varlığını ileri süren Sander, bu sözleşmenin ileride anayasal hükümetlerin zeminini hazırladığını savunmuştur. Bir başka bakış açısına göre Atabek, feodal dönem için Hristiyanlığın etkisiyle dogmatik eğitim ve mutlakiyetçi sistemin kamuoyunun siyasal etkinliğini önemli derecede olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.³⁹

Bu dönem için önem arz eden başka bir belge ise Magna Carta'dır (Büyük Anlaşma). Bu belgenin, İngiliz Kralı Yurtsuz John'a 25 baron tarafından 1215 yılında kabul ettirildiği bilinmektedir. Magna Carta'nın oluşumu kamuoyu açısından önemlidir. Üst düzey zorlama, baskı; objektif gelişmeler karşısında düşüncelere dönüşmüş, yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Kral yetkilerinin sınırlandırılması tam anlamıyla kamuoyunu oluşturmamış olsa da kamuoyunun temelleri atılmıştır.⁴⁰

1.2.4. Aydınlanma Döneminde Kamuoyu

Aydınlanma öncesinde ekonomik siyasal ve toplumsal gelişmeler önemli bir sınıfın oluşmasına destek vermiştir. Feodal beylerin serflerin dışında ruhbanlar, savaşçılar, zanaatkârlar gibi ögeler de toplumsal yapıya dâhil olmuştur.⁴¹ Toplumsal dokuda veya yapıda meydana gelen değişimler beraberinde “Rönesans” (Yeniden Doğuş 14. ve 17. yy) “Reform” (Yenilikçi Devrim 16. yy) gibi toplumsal hareketlerin başlamasına katkı sağlamıştır. Yoğun ve sanatsal üretimin peşinden gelen toplumsal yapıyı yeniden şekillendiren reform, sosyal dinamikler açısından yeni odak noktalarını ortaya çıkarmıştır.⁴² Yeni toplumsal güçler özgürlük arayışına başlarken bu süreç içinde kamuoyu kavramı da hafızalarda oluşmaya başlamıştır. Ateş'e göre, aydınlanma dönemi Rönesans ve hümanizmin devamı yahut da tamamlayıcısıdır. Bu dönemde insan aklının egemen olmakta kararlı olduğunu ifade etmiştir. Bağımsız bireyin aklı, otorite ve gelenek

³⁹ Nejdet Atabek, Erdal Dağtaş, *Kamuoyu ve İletişim*, 148.

⁴⁰ Şenel, *Siyasi Düşünceler Tarihi*, 217.

⁴¹ Toktamış Ateş, *Siyasal Tarih I*, (İstanbul: İstanbul üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1982), 24-26.

⁴² Nejdet Atabek, Erdal Dağtaş, *Kamuoyu ve İletişim*, 149.

gibi ögelerin ötesine geçmiştir. Avrupa insanının kendine olan güveni artmış, Orta Çağ Avrupa'sından kurtulmuş ve sürekli bir ilerleme kaydetmiştir.⁴³

Birçok siyasal akımın temeli aydınlanma çağında kendine yer bulan oy kavramıyla ortaya çıkmıştır. Oy kavramının ortaya çıkışı birçok siyaset bilimciyi de etkilemiştir. Mutlak monarşinin bilinen üç kuramcısı Machiavelli, Bodin ve Hobbes bu dönemde laiklik konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır. Machiavelli, siyasal düşüncenin laikleşmesini savunmuştur. Ancak, hükümdarın gerektiği zaman dini alet olarak kullanabilmesini ifade etmiştir. O halde, hükümdar kamu üzerinde dinsel bir baskı ile kendi meşrutiyetini kuvvetlendirebilir.⁴⁴ Bodin ise vicdan özgürlüğünü savunurken buna karşı olarak kralın gücünü Tanrı'dan aldığını ileri sürmektedir. Yine burada dinsel bir baskıyla kamu gücünden destek ögesi bulunmaktadır. Son olarak, Hobbes ise toplum sözleşmesini savunmaktadır. Devletin asıl amacının bireyin güvenliğini sağlamak olduğunu söylemektedir. Kamuoyunu açıkça dile getirmemiş olsa dahi düşünmeye sevk etmiştir.

1.3. Kamuoyunun Oluşumu

Kamuoyu oluşturma sürecini anlamak ve açıklamak için öncelikle görüşlerin nasıl oluştuğuna bakmak gerekir. Görüş ve fikirlerin oluşumunda genellikle üç faktörün önemli olduğu kabul edilir. Bunlar; birey, bireyin içinde yaşadığı çevre ve bireyi çevreleyen ortam arasındaki etkileşimdir.⁴⁵ Herhangi bir topluma mensup olma durumunda bulunan bireyin düşünce ve kişilik yapısının oluşması yaşadığı sosyal çevre içinde bulunduğu aile ortamıyla ilişkilidir.⁴⁶ Birey var olduğu an itibarıyla birtakım içgüdülere sahip olmaktadır ve bunlar da bireye yön vermektedir. Birey bulunduğu sosyal yapı içerisinde doğru ya da yanlış birçok izlenim elde etmektedir. Kamuoyunun en temel yapı taşı olan bireyin

⁴³ Ateş, *Siyasal Tarih I*, 88.

⁴⁴ Niccolo Machiavelli, *Hükümdar*, çev. Necdet Adabağ, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017), 43-46.

⁴⁵ Sinan Saygı, "Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Kamuoyu Kavramı"(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), 46-48.

⁴⁶ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 19.

edindiği kanaatler kümülatif şekilde olduğu zaman bir nebze kamuoyu sayılabilmektedir.⁴⁷

Kamuoyunun oluşumuyla ilgili uzunca bir süre şu görüş yaygın olarak benimsenmiştir: “Belirli bir sorunla karşı karşıya kalan insanlar pratik, akılcı sonuçlara varmakta ve sorun hakkında çevresiyle görüş alışverişinde bulunmaktadır. Dolayısıyla elde edilen sonuçlar genel bir kanaat oluşturmaktadır.” Ancak daha sonra yapılan araştırmalar, bu teorinin dayandığı varsayımların geçerli kabul edilemeyeceğini, rasyonel ve mantıksal değerlendirmelerin kamusal alanda nadiren mevcut olduğunu ve kamuoyuna yansıyan fikir ve davranışların (muhtemelen) geçerli olduğunu göstermiştir. Çünkü çoğu zaman bireyler akıllıca ve somut tercihlerde bulunmazlar. Bazen somut sorunlar karşısında ön yargılı görüşlere sahip olabilirler. Sözü edilen bu ön yargılar bireyin çocukluğundan itibaren çevresiyle veya çevrenin etkisiyle edindiği tutum ve davranışlarla açıklanmaya çalışılmıştır.⁴⁸ Bununla birlikte, kamuoyun oluşumunu birçok faktör etkilemektedir. Dolayısıyla bu faktörleri ayrıntılı olarak ele almak konuyu aydınlatmamıza yardımcı olacaktır.

1.3.1. Kamuoyunun Oluşumunu Etkileyen Psikolojik Faktörler

Bireylerin kişisel özellikleri, kamuoyunun temeli olan siyasi görüşün oluşumunda rol oynar. Başlangıç noktası, bir kişinin doğuştan sahip olduğu ve birçoğu aile ağacı yoluyla edinilen fiziksel ve psikolojik özelliklerdir. Bu özellikler, ilk olarak aileden başlayan ya da sonra birçok grubun etkisi ile oluşmaktadır. Çocukluktan elde edilen tutumlara zamanla yenileri eklenmektedir. Bu durumda kamuoyunun oluşmasını etkileyen psikolojik faktörleri iki başlık altında ele almak gerekir. Tutumlar ve kanaatler.⁴⁹

1.3.1.1. Tutumlar

Tutum kavramının oluşumu kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Tutum, bir kişiye veya bir olaya karşı olumlu veya olumsuz tepki olarak

⁴⁷ Sinan Saygı, “Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Kamuoyu Kavramı”, 47.

⁴⁸ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 115.

⁴⁹ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1991), 40.

tanımlanmaktadır. Bir sorunu çözenin yolu olarak da ifade edilebilir.⁵⁰ Bu anlamda genel fikir, tartışmalı bir konu ve ya olayın grubu etkileyebileceği ve ortaya çıkan bir sorun olarak tanımlandığı zaman davranış ve davranışların ortaya konulması ve grubun bu olay veya konunun etkisini değerlendirerek bir fikir oluşturmalarıdır.⁵¹ Tutum, genel bir tanımla hal ve gidiş veya duyguların dışı vurumu şeklinde açıklanabilir. Tutum konusunda herhangi bir ortak görüş zorunlu değildir.⁵² Tutum, kişinin dünya görüşüne göre sahip olduğu değerler dizisine bağlı olarak algılanış ve açıklayış biçimidir. Aynı zamanda, tutumlar kendilerini davranışsal tepkiler olarak da gösterebilir.⁵³ Bir kişinin sosyal bir sorun ya da konuyla karşılaştığında kendi deneyimlerine dayanarak sergilediği tutumlarda, söz konusu sosyal sorun kendi ürünü ya da işiyle ilgili olabilir. Bireyin yaşadığı ülkedeki ekonomik durum da bir sosyal sorundur. Bunlara verilen davranışsal tepkiler de tutumlardır.⁵⁴ Bireylerin aynı zamanda sosyal öznelere olduğu düşünüldüğünde, kendilerine karşı nasıl bir tutum benimsedikleri de önemlidir.

Allport, tutumların oluşumu için dört koşulun olması gerektiğini savunmaktadır: Birinci koşul; aynı türden deneyimlerin olmasıdır. Aynı konu üzerinde farklı deneyimlerin kümülatif oluşması, insanların o konuya yönelik tutumlarını oluşturmaktadır. İkinci koşul; farklılaşma, bireyselleşme ve ayrılmadır. Birinci koşulda biriken deney bu şekilde desteklenmiş olur. Tutumlar benzerlikten ayrılır ve özelleşir. Üçüncü koşul ise meydana gelecek olan deneyimin kuvvetli, etkileyici ve dramatik olmasıdır. Örneğin, Erzurumlu insanlardan nefret eden kişinin hayatını bir Erzurumlu kurtarmışsa kişi Erzurumlulara karşı olumlu bir tutum geliştirebilmektedir. Dördüncü ve son koşul ise tutumlar taklit yoluyla hali hazırda bulunan anne, baba, öğretmen, arkadaş

⁵⁰ Ali Murat Vural, *Yerel Basın ve Kamuoyu* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999), 49.

⁵¹ Erkan Yüksel, “Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2007): 574.

⁵² Orhan Gökçe, *İletişim Bilimine Giriş*, (Ankara: Turhan Kitapevi, 1993), 77.

⁵³ Sema Becerikli, “Tutum ve Tutumların Ölçülmesi”, *İkna ve İkna Psikolojisi*, Ed., Derya Öcal, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2018), 25-26.

⁵⁴ Erdal Tekarslan, Can Baysal, *Sosyal Psikoloji*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1989), 167.

yoluyla oluşabilir.⁵⁵ Smith ise tutum kavramını “bir bireye atfedilen ve bireyin belirli bir psikolojik nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli olarak şekillendiren bir eğilim” olarak tanımlamaktadır.⁵⁶ Bu tanımda duygu düşünce ve davranışların düzenlendiğinden söz edilmektedir. Tutumu sadece düşünce ya da sadece davranış oluşturmaz, bunların birleşimi tutumu oluşturmaktadır. O halde tutum, düşüncenin oluşumdan sonra meydana gelen davranış bütünleşmesidir.⁵⁷

Tutumlar bireylerin diğer gruplarla ilişkilerini kolaylaştırabilir veya onları zor durumlara sokabilir. Benzer düşünen bireyler arasında bir birlik ve dayanışma duygusu vardır, ancak farklı duygu ve düşüncelere sahip olanları da dışlayabilir. Sonuç olarak tutumlar, bireylerin bir gruba ait olma duygusunu deneyimledikleri ilk aşamadır.

1.3.1.2. Kanaatler

Görüş, kamuoyu kavramının bir bileşenidir. Kanaat genellikle kamuoyu kavramının ikinci bileşeni olan oy verme kavramı karşılığında kullanılmaktadır. Young’a göre oy, “bir duygu ya da izlenimden daha etkili, kanıtlanması daha kolay ancak tam olarak kanıtlanabilir ya da olumlu bilgiden daha az geçerli ya da etkili bir görüştür.”⁵⁸ Kanaatler için ilgili grubun görüşleri tam anlamıyla kabul görmeyebilir, ancak tartışmalı konulardaki görüşleri kanaat olarak adlandırılabilir.

Her ne kadar tutumlar sıklıkla kanaatlerle karıştırılsa da ikisi arasında farklılıklar vardır. Görüşler “filtrelenmiş tutumlar” olarak ifade edilebilir. Düşünce, davranışla olan işlevsel ilişkisi açısından farklı özelliklere sahiptir. Bireyler geçmiş deneyimlerini sorunlara çözüm bulmaya yönelik tutumlarıyla ilişkilendirmekte ve tutumlarına başvurmayı tercih etmektedirler. Ancak çözüm bulma biçimi dışında durumdan ve tutumlardan fazla fayda sağlamak mümkün değildir. Belirli bir rasyonellik düzeyine dayanarak, durumu tanımlamak ve uygun eylemi tasarlayıp hayata geçirmekten söz edilebilmektedir. Bu tanımlar pratik ve entelektüel inançlar olarak kabul edilmektedir.

⁵⁵ Gordon Willard Allport, *Önyargının Doğası*, Çev. Nur Nirven, (Ankara: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016), 44-49.

⁵⁶ Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, 84.

⁵⁷ Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, 85.

⁵⁸ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 5.

Kanaatler genellikle durumdaki şüpheli unsurlar, çelişkiler, belirsizlikler ve sorunlarla ilgilidir. Bu nedenle tutumlardan daha rasyonel yapıya sahiptirler.⁵⁹

Kişinin başka bir kişiden hoşlanmaması bir tutumdur. Öte yandan, hoşlanmadığınız birinin size karşı iyi bir tutumu olabileceğini düşünmek bir kanaattir.⁶⁰ Fikrin temel bileşeni entelektüel unsurdur. Eğer birisi bir erkeğin bir kadından daha iyi yemek yapamayacağını söylüyorsa, bu onun için bilinen bir gerçektir ve özünde entelektüel bir unsurdur.⁶¹ Belirli ya da tartışmalı bir konuda üç kanaat unsurundan bahsetmek mümkündür. Bunlar; birey, bireyin çevresi, bireyin çevresiyle etkileşimdir. Kanaatin oluşmasını sağlayan bu aktörler aynı zamanda kanaati etkileyen faktörlerdir.

Kamuoyu olarak kabul edilen ve kanaat olarak somutlaşan davranış, T.W. Adorno ve arkadaşlarının “Otoriter Kişilik” adlı çalışmalarında önyargı ve ırkçı önyargıya odaklandıkları bir dizi psikolojik aşama ve karmaşık etkinin sonucudur. Önyargıyı belirleyen psikolojik karakteri ele almışlardır. Bunu Yahudi düşmanlığı ile örneklendirmişlerdir. Yahudi düşmanlığı bir kanaat olarak ortaya çıkmıştır.⁶² Benzer bir araştırma ise G. Myrdal’ın “Amerikan İkileme” çalışmasıdır. Burada Amerika’da bulunan zencilerin durumları araştırma konusu olmuştur. Toplumda popüler olan “eşitlikçi ideoloji” ile zencilerin “aşağı tür” oldukları yönündeki kanaat arasındaki çatışmayı ele almışlardır. Burada da kanaatin ortaya çıkışı birey ve çevresiyle olan ilişkisidir.⁶³

Kanaatler, hiçbir zaman tartışmalı bir konu üzerinde ortak bir karar alma olarak karşımıza çıkmazlar. Böyle bir durumda kanaat yerine herkesçe kabul görmüş bir tutum

⁵⁹ Eugene, L. Hartley, Ruth, E. Hartley, Clyde Hart, “Tutumlar ve Kanaatler”, *Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*, çev. Ünsal Oskay, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları No: 7, 1985), 16.

⁶⁰ Ahmet Halûk Yüksel, “İknanın Psikolojik, Toplumsal ve Mantıksal Boyutları”, *İkna Edici İletişim*, Ed., Mine Oyman, (Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 2018), 24-25.

⁶¹ Ünsal Oskay, “Kitle Haberleşmeleri Açısından Sosyal Algılama ve Tutumları Dinamiği”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 29/1-2, Mart- Haziran, 1974, 176.

⁶² Theodor W. Adorno, *Otoritaryen Kişilik Üzerine*, çev. Doğan Şahiner, (İstanbul: Say Yayıncılık, 2011), 17-24.

⁶³ T.B.Bottomore, *Toplumbilim Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz*, çev. Ünsal Oskay, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1984), 246.

vardır. Kanaat genel bir bağlamda kabul edildiğinde kanaat konusunda yer alan görüş ussallık yönünden kanıtlanması gerekmeyen bir hükümdür.⁶⁴

1.3.2. Kamuoyunu Şekillendiren Kurumlar ve Faktörler

Kamuoyunun oluşumunun şekillenmesinde yalnızca kişisel faktörler rol oynamaz. Bireysel faktörlerin yanı sıra bireyin düşünce oluşumunda etkili olan ve bireyin yaşadığı çevre ve bu ortamı yaratan kurumlar da bulunmaktadır.

1.3.2.1. Gruplar

Gruplar, kamuoyunun şekillenmesinde rol oynayan çevresel faktörlerin birincil ve ikincil grupları olarak kategorize edilmiştir.⁶⁵ Birincil gruplar, aile ve okul gibi, öğrenme sürecinin hızlı olduğu yaşamın ilk yıllarında bireylerin tutumlarını, görüşlerini, inançlarını ve düşüncelerini etkileyen ve şekillendiren gruplardır.⁶⁶ Ancak, aile ve okul tarafından oluşturulan tutum ve düşüncelerin, bireylerin ait olduğu ayrıca diğer birincil gruplar tarafından etkilenebilir, değiştirilebilir veya reddedilebilirler. Birincil gruplar genellikle üyeler arasında kişisel ilişkilerin ve etkileşimlerin olduğu gruplar olarak tanımlanmaktadır.⁶⁷

Grup kavramından yola çıkarak kamuoyu şu şekilde tanımlanmaktadır: “Tartışılan konu hakkında fikir sahibi olan grup üyelerinin ortak görüşüne kamuoyu denir.” Bireyler var olduğu sürece, diğerlerini zorlayarak kamuoyu oluşturabilirler.⁶⁸ Birey yaşadığı sürece gruplarla her zaman etkileşim içinde olacaktır. Bireyler etkileşim içinde oldukları bu gruplar aracılığıyla yeni fikirler edinirler. Bu da grupların kamuoyunu şekillendirme açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

1.3.2.2. Baskı Grupları

Demokratik katılım için önemli olan baskı grupları, siyaset bilimciler tarafından farklı açılardan analiz edilmiş ve nihayetinde siyasi kurumlar için önemli oldukları

⁶⁴ Nermin Abadan, *Kamuoyu Ders Notları 1973-1974*, (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu, 1974), 25.

⁶⁵ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 20.

⁶⁶ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 20.

⁶⁷ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 20.

⁶⁸ Abadan, *Kamuoyu Ders Notları*, 57.

sonucuna varılmıştır. Baskı grupları, çoğu zaman toplum noktasında genel kaygıları da olan kendi özel kaygılarını ulusal makamları işgal edenlere iletebilmekte, böylece kamuoyunu şekillendirmekte ve siyasi arenada sürekli bir rol oynamaktadır.⁶⁹ İnsanlar, sosyal varlıklar olarak yaşamaya başlamalarından beri, baskı gruplarının var olduğu düşünülmektedir.

Devletlerin siyasi mekanizmasının ayrılmaz bir parçası olan baskı grupları sınıflandırmadan bağımsız olarak birçok rol üstlenmektedir. Baskı grupları siyasi konularda kamuoyunun farkındalığını artırır ve hükümete karşı çıkarılarını savunmaktadır. Aynı zamanda birçok görevi yerine getirmekten de sorumludur. Çıkar grupları, ortak bir çıkar altında bir araya gelen ve bu çıkarı elde etmek için siyasi makamları etkilemeye çalışan örgütlü gruplar olarak tanımlanabilir.⁷⁰ Akad, baskı gruplarını “toplumdaki çeşitli toplumsal güçleri bilinçli olarak örgütleyerek kitlelerin yönetimini belirleyen ve yönetimi meşrulaştıran kendi çıkarları doğrultusunda tanımlanan toplumsal çıkarları yönetenlere aktaran ve karar alma sürecini paydaşlarla paylaşan çoğulcu gruplar olarak” tanımlamaktadır.⁷¹ Turan ise çok net ve kısa bir tanımlama yapmaktadır. Turan’a göre siyasi iktidarı etkilemeyi hedefleyen her grup baskı grubudur.⁷²

Baskı grupları üzerine yapılan araştırmalar, kendi çıkarları için bir araya gelen grupların hedeflerine ulaşma sürecinde kaçınılmaz olarak hükümetle çatışmaya girdiklerini göstermektedir. Bir grup siyasi bir hedefin peşinde olsa bile, siyasi iktidarın karar ve eylemleri grubun hedefleriyle çatışırsa, grup kendi arzularını gerçekleştirmek için baskı uygulamaya başlayacaktır. Bu da grubun bir çıkar grubu olmaktan çıkıp bir baskı grubu haline geldiği anlamına gelmektedir. Ancak, herhangi bir siyasi amaç gütmeksizin bir araya gelmiş insanlardan oluşan bir grubun, siyasi iktidarla çatışmaya girmeden önce bir baskı grubu niteliği kazandığı ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni bu

⁶⁹ Müjde Ker Dinçer, *Lobicilik*, (İzmir: Alfa Yayınları, 1998), 3.

⁷⁰ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 151.

⁷¹ Mehmet Akad, *Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1976), 64.

⁷² Dinçer, *Lobicilik*, 5.

topluluğun bir çıkar grubu olarak nitelendirilmesidir. Aynı zamanda, grubun örgütsel düzeydeki amaçları gizlidir.⁷³

1.3.2.3. Kanaat Önderleri

Kanaat önderi kavramı ilk olarak 1944 yılında Lazarsfeld Berelson ve Gaudette tarafından ABD'deki liderlik seçimleri üzerine yaptıkları araştırmanın bir parçası olarak ortaya atılmıştır. Kanaat önderi, bilgisi ve ilgisi nedeniyle arkadaşları ve tanıdıkları arasında popüler olan bir kişidir.⁷⁴ Fikir liderlerini karakterize eden temel özellik, başkalarının onlara politik bir nitelik kazandırmasıdır. Soru sormak, politik uyanıklık sahibi olmak, politik olaylarla herkesten daha fazla ilgilenmek, siyasi tartışmalara girmekle meşgul olmakla öne çıkmaktadırlar. Kanaat önderlerinin etkili olmalarının temel nedeni, kitle iletişim araçlarını daha fazla takip etmeleri ve kişisel ilişkiler içinde çevrelerindeki insanlara kişisel olmayan soyut içerikler iletmeleridir.⁷⁵ Kanaat önderleri oldukça iyi eğitim almışlardır. Genel olarak, zamanı uygun olan ve ekonomik olarak iyi seviyede olan kişiler içinden çıkmaktadırlar. Kanaat önderlerine her meslek grubunda rastlanabilir. Ancak, kanaat önderlerinin mutlaka ekonomik olarak güçlü olmaları gerekmediği unutulmamalıdır. Toplumda aktif olan bireyler de kanaat önderi olabilirler.

Kanaat önderleri, yüz yüze temas yoluyla diğer insanları kendi siyasi eğilimlerini kabul etmeye ikna kabiliyetleri daha etkilidir. Pedagoji ve ikna alanında yüz yüze görüşmelerin etkisinin diğer araçlara göre daha fazla olduğu sosyal bilimciler ve kamuoyu uzmanlarının genel görüşüdür. Özellikle, kitle iletişim araçlarının yaygın olmadığı ülkelerde kanaat önderlerinin yüz yüze yapılan temaların ve ortak faaliyetlerin önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁷⁶ Kanaat önderlerinin toplumdaki önemi toplumda bir nevi tampon görevi yerine getirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda görüş ve fikirlerin yayılması ve aynı zamanda siyasal gelişmişlik düzeyini

⁷³ Akad, *Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri*, 64.

⁷⁴ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 158.

⁷⁵ Abadan, *Kamuoyu Ders Notları 1973-1974*, 116.

⁷⁶ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 117.

etkileyen ve tamamlayan birer halka olmaları açısından tamamlayıcı unsur görevini üstlenmişlerdir.⁷⁷

1.3.3. Kamuoyunun Oluşmasında Kültürel Yapı

Kamuoyu oluşumunu etkileyen bir diğer yapı da toplum ve sosyal yapıdır. Başka bir deyişle bireyin kültürel yapısıdır. Kültür kavramı günlük konuşmalarda çok basit bir terim olarak kullanılır ama gerçekte çok karmaşık bir yapıdır. Entelektüeller için günlük konuşmalarda kullandığımız kavram aslında toplumsal olarak hazırlanmış ve toplumdaki diğer kişilere, yani topluma yeni katılım sağlayanlara ve de yeni doğanlara aktarılabilen her türlü değer ve davranışın toplamı anlamına gelmektedir.⁷⁸ İngiliz antropolog Taylor’a göre kültür; “bilgi, inançlar, sanat, ahlak, yasalar, gelenekler, görenekler ve bir kişinin toplumun bir ferdi olarak edindiği tüm becerilerden oluşan karmaşık yapı bir bütündür.”⁷⁹

Kültür, insan toplumunu anlamada temel bir unsurdur. Çünkü diğer tüm sosyal bilim fikirleri kültür ve kültür eğitimi kavramlarından türemiştir. Kültür, en geniş anlamıyla, insanlığın yüzyıllar boyunca savunduğu tüm bilgi değerlerini kapsayan, bu değerlerle birlikte gelişen, dönüşen ve aynı zamanda kümülatif olarak biriken bir olgudur. Toplumu oluşturan bireyler tarafından nesiller boyunca biriktirilmiş bir yaşamdır. Bunun bir ürünü olarak kültür, bireylerin yaşamlarını etkilerken; tutum, düşünce ve davranışlarını da etkilemektedir.⁸⁰

İnsan kültürel bir varlıktır ve onu öteki canlılardan ayıran unsurlar aklı, bilgisi ve bununla birlikte edindiği kültürüdür.⁸¹ Sosyal bilimlere göre kültür, bireylerin çeşitli yollarla (gelenekler, görenekler, eğitim, öğretim, yasalar, siyasi kurumlar vb.) edindikleri ve gelecek kuşaklara aktardıkları bilgi birikimi, sanatsal değerler, gelenekler, inançlar ve

⁷⁷ Abadan, *Kamuoyu Ders Notları 1973-1974*, 116.

⁷⁸ Abadan, *Kamuoyu Ders Notları 1973-1974*, 117.

⁷⁹ Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, (İstanbul: Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1978), 116.

⁸⁰ Esin Sultan Oğuz, “Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28/2 (Aralık 2011):133.

⁸¹ Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2006), 15-19.

değerlerdir.⁸² Kültür kalıtsal değil, bireysel yaşam yoluyla edinilir. Dolayısıyla kültür, eğitim yoluyla öğrenilen ve edinilen bir olgudur.⁸³

Kültürel değerleri himaye etme veya inceleme teşebbüslerine bağlı olacak şekilde kültürel değerler kamuoyu oluşumu sürecinde bireyler tarafından farklı olarak değerlendirilmektedir. Belli bir kesim bunun için kendine özgü bir kültürel ortam yaratmaktadır. Bazı insanlar sınırlarını dış etkenlere karşı koruyabilirler. Ancak ulaşım, iletişim ve teknolojiye baş döndüren gelişmeler kültürel değerlerin belirli sınırlar içinde kalmasını engellemektedir. Bu nedenle toplum yalnızca ülkeye fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda uluslararası bir karaktere de sahiptir. Farklı kültürel değerler bir araya gelerek uluslararası düzeyde ortak fikirler oluşturur. Bireysel fikirlerin yanı sıra aile ve toplum da ulusal fikirleri etkiler ve şekillendirir.

1.3.4. Kamuoyu Oluşumunda Hukuki ve Siyasal Ortam

Genel bir fikir olarak kamuoyu, bir sorun veya konuyla ilgilenen bir grupla tartışma ve birlikte çalışmanın sonucudur. Bu davranışın önemli bir şartı ise bireylerin ve grupların görüşlerini ifade edebilecekleri ve tartışmalara katılabilecekleri hukuki ve siyasi bir çerçevenin varlığıdır. Hukuki ortam anayasa ve diğer kanunlarla, siyasi ortam ise iktidardaki siyasi partinin karar ve eylemleriyle belirlenir. Her iki kurumun doğru şekilde hareket ederek sağlıklı hukuki ve siyasi hayatın oluşmasını sağlamaları gerekmektedir.⁸⁴

İletişim, her şeyden önce kamuoyunun oluşması ve belirlenmesi içindir. Kanalları açık tutmak, yani her ne pahasına olursa olsun haberleri özgür kılmak, kamuoyunun vazgeçilmez bir parçasıdır. İletişim kanalları değiştirilebilir ve yaygınlaştırılabilir olmalıdır. Bu ihtimal yoksa veya acil bir durum varsa ve olay ve konularla ilgili iletişim yasaksa, kamuoyu bırakın fikir sahibi olmayı, olup biteni bile bilemeyecektir. O halde haberleşme hürriyeti, kamuoyunun oluşabilmesinin temeli sayılabilir. İletişim özgürlüğünün olması tek başına yeterli değildir. Olayların ve sonuçların özgürce ifade edilebilmesi, yorumlanması, eleştirilmesi ve tartışılması için de fırsatlar olmalıdır. Böylece farklı fikirlerin farklı yorumların çelişkili tezlerin açıkça sunulduğu ve tartışıldığı

⁸² Özer Ozankaya, *Toplum Bilimine Giriş*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1983), 105.

⁸³ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, (İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2015), 100-110.

⁸⁴ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 34

bir ortamda kamuoyu gelişip olgunlaşabilmektedir. Demek ki kamuoyunun temeli düşünce ve ifade özgürlüğündedir. Kısaca, tüm bu özgürlükler sisteminin kamuoyunu oluşturan düşünce hareketlerinin sağlama ve aydınlanma sürecinin temel ön koşulunu temsil ettiği söylenmektedir.⁸⁵

İktidardakilerin siyasi kararları ve uygulamaları siyasi ortamı yaratmaktadır. Anayasa ve özel kanunlarla güvence altına alınan ifade özgürlüğü, iktidarın özgürlük anlayışına, kanunların uygulanması konusundaki tutumuna ve mali kaynaklara bağlıdır. Dönmezer, ifade hürriyetini kısıtlayan sınırlamaları dört kategoride özetlemektedir: Kanunların uygulanmasından kaynaklanan baskılar, ekonomik baskılar, siyasi baskılar ve idari baskılardır.⁸⁶ Siyasi iktidarın basın ve iletişim özgürlüğünü şu şekillerde kısıtlayabileceğini iddia etmektedir; Hükümet, cezai tedbirler alarak, gazetecilere haklar vererek, bazen gazete lisansları vererek, yayınlara el koyarak, haber alımını kısıtlayarak, gazete baskısını durdurarak, gazetelerin politika ve koşullarını değiştirerek basın özgürlüğünü kısıtlayabilmektedir.⁸⁷ Bu tür uygulamalara sıklıkla baskıcı devlet örneğinde rastlansa da bazen demokratik yönetimlerde de rastlanmaktadır.⁸⁸

Yasal düzenlemelere rağmen siyasi iktidarın tutum ve uygulamalarını kitle iletişim araçları yoluyla düşünce özgürlüğünü kısıtlanmasını teşvik edilmesinde veya engellenmesine çok önemli bir rol oynamaktadır.⁸⁹

1.3.5. Kamuoyu Oluşmasında Kitle İletişim Araçlarının Rolü

1980'lerden sonra iletişim teknolojisinde yaşanan büyük değişimler medyanın toplumu değiştirme gücünü de değiştirmiştir. O zamana kadar toplumun gelişmesinden sorumlu olan güçler artık halkın görüşlerini ifade etmeye yoğunlaşmaya başlamıştır.⁹⁰

⁸⁵ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 267.

⁸⁶ Sulhi Dönmezer, *Basın Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2016), 149-155.

⁸⁷ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 37.

⁸⁸ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 37-38.

⁸⁹ Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, 38.

⁹⁰ Cengiz Anık, *Kamuoyunu Oluşturan Araçlar, İletişim*, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1-2, (1994):88.

Medya, haber ve içerikleriyle kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

Medyaya sahip olmak veya medyadan faydalanabilmek, kamuoyu oluşturmada ve kamuoyunun görüşlerini değiştirmede büyük önem taşımaktadır. Bireysel davranışlara dayansa da kamuoyu, bireysel davranışların toplamından farklıdır. Fikirler bireyleri, insan gruplarını ve toplumu etkiler. İletişim araçları fikirlerin organizasyonunu ve gelişimini etkiler. Fikirler insanlar arasındaki etkileşimlerdir. Medya her iki gruba da atıfta bulunmaktadır. Bireyler, karşılıklı ilişkiler yaratan ve bağımsız fikirler üreten unsurlar olarak görülmektedirler.

Medya kamuoyu yaratmaya çalışmakta ve bazı konularda başarılı olmaktadır. Fakat oluşturulan bu kamuoyu, bazen de mevcut kamuoyundan kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı iletişim araçları, kişileri ve yöntemleri etkilemekte ve karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4. Kamuoyu Yoklamaları

Özellikle çoğulcu ve katılımcı siyasal sistemlerde siyasal iktidarlar, halkın tepkisinden korktukları için, belirli konularda, özellikle de toplumun genelini ilgilendiren konularda alınacak veya alınan kararlara karşı halkın genel eğilimini belirlemek isterler.⁹¹ Kamuoyu yoklamaları özellikle modern demokratik ülkelerde ulusal seçimler sonucu iktidara gelen yeni yöneticiler, hizmet alan vatandaşların görüşlerini ortaya çıkarmak ve hizmetlerin daha etkin sunulmasını sağlamak için kamuoyu araştırmalarına ve anketlere ihtiyaç duymaktadır.⁹²

Genellikle kamuoyu araştırmaları iki farklı otorite tarafından yapılmaktadır. Bilim çevreleri, sivil toplum kuruluşları ve özel şirketlerdir. Bilim çevreleri kamuoyu araştırmalarını bilimin gelişmesi yoluyla bilgiye katkı sağlaması için gerçekleştirirler. Özel kuruluşlar kâr amacıyla işletmelerini sürdürmeye devam etmek için sürekli olarak kamuoyu araştırmaları yapmaktadır. Bu araştırmalar ve anketler bazen müşterilere

⁹¹Ali Öztekin, *Siyaset Bilimine Giriş*, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016), 130.

⁹²M. Akif Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2006), 164.

zorunlu olarak uygulanır. Bu durumda kamuoyunda güvenilirlik tartışmaları ortaya çıkmaktadır.⁹³

Sayısal ve istatistiksel yöntemler kullanılarak elde edilen sonuçların değerlendirilmesi sonucunda edinilen bilgilerin açıklanması ve aynı yöntem kullanılarak hazırlanan soruların seçilen araştırmacılar aracılığıyla gelen kişilere sunulmasıyla kamuoyu yoklamaları tamamlanır.⁹⁴ Kamuoyu yoklamalarında en çok anket yöntemi tercih edilmektedir. Anket, belli bir konuda tespit edilmiş varsayım için belirlenen örneklemden sistematik, bilimsel ve objektif veri toplama sürecidir.⁹⁵ Bu süreçte kamuoyunun davranışı tasvip etmesi veya tanımlaması beklenmez.

Geniş anlamda ele alındığında, kamuoyu araştırması; Bir bütünün veya belirli bir bütünün parçası olan kişilerin ihtiyaçları, beklentileri, alışkanlıkları, tutumları, düşünceleri ve davranışlarına ilişkin genel durumu ortaya çıkarmak için gerekli bilgilerin sistematik olarak toplanması, kaydedilmesi, sınıflandırılması, analiz edilmesi ve sonuçta sunulması olarak tanımlanabilir. Amerikan gazetelerinin mali desteğiyle yürütülen bir araştırma projesinde, kamuoyunu ölçmeye ve belirli bir grubu temsil ettiğine inanılan belirli sayıda kişiyle röportaj yapmaya yönelik ilk girişim bir anketör olarak George Gallup tarafından gerçekleştirilmiştir. Gallup, *Literary Digest Dergisi*'nin 1936'da kullanılan 10 milyon oy tahminini eleştirmekle kalmayıp, diğer taraftan Roosevelt'in yeniden seçilebileceğini de öngörmüştür. Avrupa'da, bilhassa Almanya'da, Allensbach'taki Demoskopie Enstitüsü'nün kurucusu Elisabeth Noelle-Neumann, kamuoyu araştırmalarını yaygınlaştırmış ve Mainz Üniversitesi'nde kamuoyu araştırmaları bölümünü kurmuştur.⁹⁶

⁹³ Hülya Tufan, *Kamuoyu Araştırmalarının Dayanılmaz Hafifliği*, (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995), 27.

⁹⁴ Öztekin, *Siyaset Bilimine Giriş*, 130.

⁹⁵ Öztekin, *Siyaset Bilimine Giriş*, 130-132.

⁹⁶ Nermin Abadan Unat, "Türkiye'de Toplumsal Değişme, Piyasa Araştırmaları ve Kamuoyu Yoklamaları", *İçinde Kamuoyu Araştırmaları Birinci Uluslararası Sempozyumu*, ed., Muharrem Varol, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları, 17-19 Ekim 1988), 34.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ VE TÜRKİYE’NİN TAM ÜYELİK HEDEFLERİ

2.1. Avrupa Birliği Nedir?

Avrupalı bir dünyada yaşamaktayız. Dünya farklı kültürlerden oluşmuştur, ancak bunların birçoğu geçmişte muhakkak Avrupalı bir güç tarafından sömürülmüştür. Günümüz insanları Avrupa politik ve kültürel geleneğine dayanan ya da bu gelenekten etkilenmiş toplum sistemleri içerisinde yaşamaktadırlar.⁹⁷

Avrupa Birliği (AB), ekonomik, endüstriyel, siyasi, idari ve politika alanlarını kapsayan çok sektörlü entegrasyonun en gelişmiş şeklidir. AB’nin temel amacı, üye ülke vatandaşlarının yaşam standartlarını yükseltmek ve dünyayı yaşanacak daha iyi bir yer haline getirmektir. Başka bir deyişle, daha güçlü ekonomilere sahip olarak refah standartlarını daha yüksek bir seviyeye çıkarmayı hedeflemektedir. Ekonomi, AB’nin kuruluşunun merkezinde yer almaktadır.⁹⁸

Avrupa Birliği olarak uluslararası sahnede varlığını sürdüren ulus üstü örgütün tarihi oldukça eskidir. AB’nin tarihsel başlangıç noktası genellikle İkinci Dünya Savaşı’nı takip eden yıllar olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, aynı acıların bir daha yaşanmaması için Avrupa’da bir Birlik kurulması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Avrupa İkinci Dünya Savaşı’ndan yıkılmış ve bitkin bir şekilde çıkarken, Soğuk Savaş’ın ayak

⁹⁷ John McCormick, *Avrupa Birliği’ni Anlamak*, Çev.: Yusuf Şahin ve Hasan Hüseyin Şahin (Ankara: Bb101 Yayınları, 2018), 69-74.

⁹⁸ Ahmet Can Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 217.

sesleri duyulmaya başlanmıştır. Bu ortamda Avrupa yeni bir siyasi ve ekonomik model arayışına girmiştir.⁹⁹

Dante ve Dubois “birleşik/birlik” bir Avrupa fikrini ilk dile getiren düşünürlerdir.¹⁰⁰ Yine Avrupa’nın benlik algısı olarak Hristiyanlık, 15. ve 16. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, Hristiyanlık dönemin önemli bir fikri haline gelmiştir. Bu dönemde “Avrupa’da birlik ve beraberlik” kavramı Hristiyan Cumhuriyeti ve Hristiyan Birliği üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Orta Çağ’dan itibaren Avrupa’da monarşiler, şehir devletleri ve Kutsal Roma İmparatorluğu arasında yaşanan savaşların ardından imzalanan barış antlaşmalarında, Avrupalıların Birliği ve Avrupa’da birlik için bir tür örgütlenme oluşturulması fikri yeniden gündeme gelmiştir. Fransa ve Almanya arasında savaşı önleme çabalarından esinlenen William Penn’in “Avrupa’nın Şimdiki ve Gelecekteki Barışı Üzerine Denemesi”, bu dönemde Avrupa’nın örgütlenmesine yönelik bir plan olmuştur. Benzer şekilde, 1713 yılında bir Avrupa organizasyonu öneren Fransız Katolik Saint-Pierre, “Avrupa’da Kalıcı Barışın Tesisi için Bir Plan” başlıklı çalışmada bu organizasyonun Hristiyan devletleri içermesi gerektiğini savunmuştur.¹⁰¹

Avrupa entegrasyonu planları 19. yüzyıla kadar sadece fikir aşamasında kalmıştır. 19. yüzyılın başındaki iki ayrı birleşme hareketi, gelecekteki Avrupa entegrasyonuna yönelik adımlar için örnek teşkil etmiştir. Bunlardan biri, 1819 yılında Prusya’da Maassen Tarifesi’nin kabul edilmesiyle ulusal ticaret engellerinin ilk kez ortadan kaldırılmasıdır. Bir diğeri ise 1834 yılında Alman devletleri arasında bir Gümrük Birliği’nin kurulmasıdır. 19. yüzyılın ortalarında bu entegrasyon çabaları, bir dizi konferans düzenleyen ünlü Fransız edebiyatçı Victor Hugo’yu da etkilemiştir.¹⁰² Victor Hugo, hümanist ideallerden ilham alan barışçıl bir Amerika tasavvur etmiştir. Bu tasavvur, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa için umut olmuştur.¹⁰³

⁹⁹ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 59-60.

¹⁰⁰ Erhan Akdemir, *Avrupa Birliği’nin Bütünleşme Teorisi*, *Avrupa Birliği*, ed., Nejat Doğan, Betül Yüce Dural (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2017), 3

¹⁰¹ McCormick, *Avrupa Birliği’ni Anlamak*, 77.

¹⁰² McCormick, *Avrupa Birliği’ni Anlamak*, 78.

¹⁰³ McCormick, *Avrupa Birliği’ni Anlamak*, 78-79.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa bütünleşmesi fikri federalizm çerçevesinde geliştirilmiştir. Bütünleşme çabaları Avrupa'daki çatışma ve savaşları sona erdirmemiş olsa da, savaşın yıkıcı etkileri bazı Avrupalı aydın ve siyasetçilerin bütünleşmeye olan inancını güçlendirmiş ve savaş sırasında askıya alınan bütünleşme hareketini hızlandırmıştır. 1924 yılında Pan-Avrupa Hareketi kurulmuştur. Bu hareket, Avrupa'da federalist bir kimlikle “barış için birleşme” çabalarının başında gelmektedir. Kalergi liderliğindeki federalist Pan-Avrupa hareketi, 26 üye devletin temsilcilerinden oluşan bir Temsilciler Konseyi kurulmasını, üye devletler arasındaki anlaşmazlıkların antlaşmalar yoluyla çözülmesini, İngilizcenin resmi dil olmasını, Gümrük Birliği kurulmasını ve bir Avrupa federal anayasası oluşturulmasını öngörmüştür. Ancak, Pan-Avrupa hareketi kavramsal aşamada kalmış ve meyvelerini vermemiştir.¹⁰⁴ Bu arada Fransız Dışişleri Bakanı Aristide Briand, Milletler Cemiyeti'nin 27 üye devletinin talebi üzerine 1930 yılında “Avrupa Federal Sisteminin Örgütlenmesine İlişkin Memorandum” başlıklı bir bildiri hazırlamıştır. Ancak bu girişim fikir aşamasında kalmış ve kısa ömürlü olmuştur.¹⁰⁵

Benelüks ülkeleri grubu, 1932 yılında Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan ve Avrupa entegrasyonunun ilk kısmı sayılabilecek Ouchy Antlaşması ile kurulmuştur. Daha sonra bu ülkeler arasında ekonomik entegrasyona yol açması beklenen kılavuzlar yayınlanmıştır.¹⁰⁶

1870 ile 1945 yılları arasında Fransa ve Almanya üç kez savaşmıştır. Bu savaşlarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Bundan sonra Avrupalı düşünürler barışı korumanın tek yolunun ülkelerin ekonomik ve siyasi olarak birleşmesi olduğu sonucuna varmıştır.¹⁰⁷ Avrupa'da ulusal bölünmeleri aşabilecek bir topluluğun ortaya çıkışı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan düzen karşıtı hareketler sayesinde ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupalı politikacılar Avrupa'da kalıcı

¹⁰⁴ Cengiz Dinç, Bekir Karataş, “Avrupa Birliği'nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak”, *Avrupa Birliği Kurumlar ve Politikalar*, ed., Cengiz Dinç, (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020), 25.

¹⁰⁵ Dinç, Karataş, “Avrupa Birliği'nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak”, 25.

¹⁰⁶ Cengiz Dinç, *Avrupa Birliği: Kimlik, Siyaset, Ekonomi, Genişleme*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 20.

¹⁰⁷ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 46.

barışı sağlamaya çalışmıştır. Milletler Cemiyeti eski Genel Sekreteri Jean Monnet'in projesine dayanarak, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 9 Mayıs 1950'de Avrupa ülkelerini kömür ve çelik sektöründe alınan kararları bağımsız bir kuruluşa devretmeye davet etmiştir.¹⁰⁸

Schuman Planı'na göre, Avrupa'da kalıcı bir barışın tesis edilebilmesi için Fransa ve Almanya arasında asırlardır devam eden çatışmanın sona ermesi gerekmektedir.¹⁰⁹ Bunu başarmanın yolu ise savaşın hammaddesi olan kömür ve çeliğin bir üst otoriteye bağlanmasını ve böyle bir organizasyonda tüm Avrupa ülkelerinin yer almasını sağlamaktır. Bu duyurunun sonucunda 1951 yılında altı üyeli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu(AKÇT) kurulmuştur. Söz konusu topluluğun genel konseyinin ilk başkanı, AB'nin fikir babası John Monnet seçilmiştir. Böylece, savaş aracı olan kömür ve çelik, barış aracı haline gelmiş ve dünya milletleri tarihinde ilk kez egemenliklerinin bir kısmını ulus üstü bir güce kendi istekleriyle devretmişlerdir. 1957'de altı üye devlet emek, mal ve hizmet özgürlüğüne dayalı bir ekonomik topluluk yaratmayı taahhüt etmiştir. Bu nedenle kömür ve çelik gibi diğer piyasalarda da iktisadi birlik ortaya koymak gayesiyle 1957 yılında Roma Antlaşması'nı imzalamak suretiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) oluşturmuşlardır.¹¹⁰ Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun hedefi, malların, işçilerin, hizmetlerin ve yatırımların serbestçe akabileceği ve sonuçta siyasi birliğe ulaşabileceği bir ortak pazar yaratmaktır. Daha sonra, 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiş olan Roma Antlaşmasıyla Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu(AAET) kurulmuştur. Örgütün amacı nükleer enerjinin barışçıl ve güvenli şekilde kullanımını ve ulusal programların koordinasyonunu teşvik etmektir.¹¹¹

1965 yılında imzalanan Füzyon Anlaşması olarak da bilinen Birleşme Anlaşması ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri bir konsey ve bir komisyon kurmuş ve Avrupa

¹⁰⁸ Dinç, Karataş, "Avrupa Birliği'nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak", 25-26.

¹⁰⁹ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 57-58.

¹¹⁰ Dinç, Karataş, "Avrupa Birliği'nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak", 25-27.

¹¹¹ Erhan Akdemir, "Avrupa Bütünleşmesi: 1957 Öncesi", *Avrupa Birliği Tarihçe Teoriler Kurumlar ve Politikalar*, ed., Belgin Akçay, İlke Göçmen, (Ankara: Seçkin, 2016), 43-57.

Toplulukları(AT) ismiyle bir araya gelmişlerdir. Avrupa Toplulukları, 7 Şubat 1992’de imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını almıştır.¹¹²

Avrupa Birliği derinleşme politikası, bütünleşme sürecinin daha ileriye doğru hareket etme amacını ortaya koymaktadır. Bu politika, AB’nin ortak politikalarını daha fazla konu ve alanı içine alacak şekilde genişletmesidir.¹¹³ AB, derinleşme politikası ile üye ülkeler arasındaki işbirliğini arttırmayı hedeflemiştir.¹¹⁴ AB genişleme politikası Birliğe yeni ülkelerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Genişleme süreci temelde altı dönemden oluşmaktadır. Birinci genişleme dalgası İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın Birliğe üye olmasıyla gerçekleşmiştir.¹¹⁵ Yunanistan’ın katılımıyla ikinci genişleme dalgası, İspanya ve Portekiz’in katılımıyla üçüncü genişleme dalgası ve dördüncü genişleme dalgası Avusturya, Finlandiya, İsveç’in katılımıyla gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönem Avrupa’nın geleceği açısından önemli bir dönüm noktası olmuş ve AB’ye beşinci genişleme dalgası ile Macaristan, Polonya, Çekya, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Romanya ve Bulgaristan başta olmak üzere on iki ülke üye olmuştur. Son olarak altıncı genişleme dalgasıyla Hırvatistan Birliğe katılmıştır.¹¹⁶ AB-Türkiye ilişkileri AET’nin kurulmasından 18 ay sonra başlamıştır.

2.2. Türkiye’nin AB Yolculuğu

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma sürecinde uluslararası toplumun olaylarını yakından takip eden bir ülkedir. Bu bağlamda OECD, Avrupa Konseyi ve NATO gibi uluslararası kuruluşlara dâhil edilmiştir. Tarihin en büyük barış örgütü olarak kabul edilen Avrupa entegrasyonuna kayıtsız kalmamıştır. Türkiye’nin AB ile ilişkileri, 31 Temmuz 1959’da, o dönemde Birliğin temel kurumu olarak bilinen Avrupa Ekonomik Topluluğu’na ortak üyelik başvurusuyla başlamıştır.¹¹⁷

¹¹² Erhan Akdemir, "Avrupa Bütünleşmesi: 1957 Öncesi", 43-57.

¹¹³ Dinç, Karataş, "Avrupa Birliği’nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak",30-31.

¹¹⁴ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 151.

¹¹⁵ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 152.

¹¹⁶ Dinç, Karataş, "Avrupa Birliği’nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak,34-38.

¹¹⁷ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 263-264.

Türkiye'nin AET'ye katılmak istemesinin temelinde ekonomik ve siyasi nedenler vardır. Bu nedenler arasında batılılaşma ve modernleşmenin amacı, AET yardımlarından faydalanılması ve Yunanistan'ın Birliğe katılımı durumunda pazar payının korunması sayılabilir.¹¹⁸

Türkiye adına dönemin Demokrat Parti lideri Başbakan Adnan Menderes AET'ye ortak üyelik başvurusu yapmıştır. Menderes, Türkiye'nin bu başvuru ile Avrupa yolunda ilk adımını attığını söylemiştir.¹¹⁹

Türkiye'nin Topluluğa katılım başvurusu topluluk tarafından olumlu karşılanmıştır. Bunun nedeni ise Soğuk Savaş döneminde üye devletlerin yaşadığı güvenlik sorunlarıdır. Üye ülkeler, Türkiye'nin doğudaki üye ülkelerle yaklaşmasını engelleyerek Doğu Akdeniz'in kendi kontrolleri altında kalmasını istemişlerdir. Ayrıca, 25 Mart 1957 tarihli Roma Antlaşması ile kurulan bu organizasyon uluslararası ticarete kendini tanıtmak istemektedir.¹²⁰

Türkiye'nin başvurusuna AET Bakanlar Kurulu tarafından Türk kalkınma düzeyinin tam üyelik yükümlülükleri için yeterli olmadığı açıklanmıştır. Ancak AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin başvurusunu kabul ederek tam üyeliğe kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşmasının imzalanmasını talep etmiştir. Öneri dönemin iktidarı tarafından kabul edilmiştir.¹²¹ Taraflar arasında bir ortaklık anlaşmasının imzalanması için müzakere süreci başlamıştır. Bu süreç toplam dört yıl sürmüştür. Ankara Antlaşması olarak isimlendirilen resmi adı “Türkiye İle Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma” olan Ortaklık anlaşması, 12 Eylül 1963'te Ankara'da Başbakan İsmet İnönü tarafından imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Böylece Türkiye, Yunanistan'dan sonra AB ile ortaklık kuran ikinci ülke olmuştur.¹²²

¹¹⁸ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 267.

¹¹⁹ AB Başkanlığı, “Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi”, (Erişim Tarihi:10.03.2024) https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html

¹²⁰ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 263-267.

¹²¹ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 267.

¹²² Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 267-268.

Ankara Anlaşması, giriş bölümü hariç 33 maddeden oluşan bir metin, bir ara protokol, bir nihai belge ve taraflar arasında çalışma hayatına ilişkin bir onay belgesinden oluşmaktadır. Ankara Antlaşması'nın temel amacı, Türkiye'nin Topluluğa entegrasyonunu sağlamaktır. Ankara Antlaşması bir ortaklık anlaşmasıdır. Üç temel dönemi vardır: hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem. Dönemler arasında geçiş otomatik olmayıp, "Akit Taraflar" tarafından kararlaştırılmaktadır.¹²³ Ortaklığın ilk ayağı olan hazırlık dönemi, Türk ekonomisinin Gümrük Birliğine hazırlandığı dönemdir. Bu dönem, Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihinde başlamıştır. Süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin bir yükümlülüğü bulunmazken Topluluğun tek taraflı yükümlükleri vardır.

Ortaklığın ikinci dönemi geçiş dönemidir. Bu dönemin on iki yıl sürmesi öngörülmüştür. Bu dönemin en önemli amaçları; Türkiye ile Topluluk arasında bir gümrük birliğinin kurulması, Türkiye'nin ekonomik politikasının Topluluğunkine yaklaştırılması ve gerekli ortak eylemin geliştirilmesidir. Bu dönemde AET Türkiye'ye sanayi ürünlerinde gümrük vergileri az fırlarken Türkiye de 12 yıllık ve 22 yıllık sürelerle AET'ye gümrük vergilerini kaldırmayı taahhüt etmiştir.

Ortaklığın son dönemine gelindiği zaman ise Gümrük Birliği kurulacaktır. Tarafların sosyal politikaları arasında uyum sağlanması hedeflenmiştir. Son dönemin ne kadar süreceği Ankara Anlaşması'nda öngörülmemiştir. Son dönemin tam üyeliğe kadar süreceği ifade edilmiştir.¹²⁴

Türkiye'de 1983 yılında sivil yönetimin yeniden tesis edilmesi ve 1984 yılından itibaren Türkiye'nin ithal ikameci politikalardan vazgeçmesi, dünyaya açılma sürecini başlatmıştır.¹²⁵

Türkiye, 1970'lerde Ankara Anlaşması'nın geçiş dönemi yükümlülüklerini yerine getirmemiş ve Konsey'e 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, bu katılım başvurusuna ilişkin görüşünü 18 Aralık 1989'da yayınlayarak,

¹²³ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 268-269.

¹²⁴ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 269-270.

¹²⁵ Ali Rıza Sandalcılar, Seven Erdoğan, *Ekonomik Entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Türkiye*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2017), 29-131.

Türkiye'nin ehil(eligable) bir ülke olduğunu ancak henüz üyeliğe hazır olmadığı sonucuna varmıştır.¹²⁶ Ayrıca, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasi gelişiminin üyeliğiyle koordineli olması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle katılım müzakerelerinin başlatılması için herhangi bir tarih belirlenmemesi ve ilişkilerin Topluluk Anlaşması çerçevesinde geliştirilmesi tavsiye edilmiştir. Bu öneri Türkiye tarafından olumlu karşılanmış ve Katma Protokol'de belirtildiği üzere Gümrük Birliğinin 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklar yapılmıştır.¹²⁷ İki yıl süren müzakerelerin ardından, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği, Ortaklık Konseyi'nin 5 Mart 1995 tarihli kararı uyarınca 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir. Böylece Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Birlik ilişkisinde son aşamaya gelinmiştir. Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme yönündeki işbirliğinin en önemli adımlarından biridir ve Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir dönemin habercisi olmuştur.¹²⁸

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde dönüm noktası 10 ve 11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de düzenlenen Avrupa Birliği Zirvesi olmuştur. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen teyit edilmiş ve bu ülkenin diğer aday adaylarla aynı seviyede olacağı açıklanmıştır. Helsinki'deki toplantıda, diğer aday ülkeler ve Türkiye'nin de katılımına olanak sağlayacak bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir. Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001'de Avrupa Birliği Konseyi tarafından onaylanmıştır. Katılım Ortaklığı belgesinde yer alan önceliklerin gerçekleştirilmesine yönelik ülke planı, Türk hükümeti tarafından 19 Mart'ta 2001'de onaylanmıştır. 26 Mart 2001'de Avrupa Komisyonu'na sunulmuştur.¹²⁹

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri 3 Ekim 2005'te Lüksemburg'da yapılan Hükümetler arası konferans ile başlamıştır. Aynı gün bir basın toplantısı düzenlenmiş ve Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır.¹³⁰

¹²⁶ Resul Telli, *Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2015), 270.

¹²⁷ Telli, *Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği*, 271-272.

¹²⁸ Telli, *Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği*, 271-272.

¹²⁹ Bakkalcı, *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri*, 290-305.

¹³⁰ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 294.

Sonuç olarak Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki istikrarlı ilişki zor zamanlardan geçerek yeni bir yöne girmiştir.

Mevcut müzakere sürecinde 16 başlık müzakereye açılmış ve şu ana kadar bir başlık geçici olarak kapatılmıştır. Bazı üye devletlerdeki siyasi engeller ve Kıbrıs krizi müzakere sürecini olumsuz yönde etkilemiştir.¹³¹ Pozitif Gündem, 17 Mayıs 2012 tarihinde Türkiye ile Avrupa Komisyonu arasında açıklanmıştır. Pozitif Gündem, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde bazı temel konularda işbirliğini güçlendirmek ve bloke edilen politikanın belirlediği bölüm de dâhil olmak üzere çalışma grupları aracılığıyla hızlı bir şekilde açık ve kapalı teknik çözüme ulaşmak amacıyla bir çalışma mekanizması olarak tasarlanmıştır.¹³²

2.2.1. AB-Türkiye Müzakere Süreci

Bilindiği gibi Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki müzakere süreci, 3 Ekim 2005'te Lüksemburg'da yapılan Hükümetler arası konferansta başarıyla başlamıştır. Bu konferansta müzakerelerin nasıl işleyeceğine dair Müzakere Çerçeve Belgesi imzalanmıştır.¹³³ Müzakere Çerçeve Belgesi yapılacak müzakerelerin genel hatlarını ve izlenecek yolu belirlemektedir.

Aralık 2004'te AB zirvesi, Komisyon'u Türkiye'nin katılımı için bir Müzakere Çerçeve Belgesi oluşturmakla görevlendirilmiştir. Haziran 2005'te yayımlanan Müzakere Çerçeve Belgesi, müzakerelerin ilkelerini, içeriğini ve prosedürünü ana hatlarıyla belirlemekte ve 23 madde ile bir ekten oluşmaktadır. Türkiye'nin üyelik için gerekli koşulları yerine getirme düzeyine göre müzakerelerde ilerleme kaydedilecektir. Burada temel amaç tam üyeliğin gerçekleşmesini sağlamaktır. Üyeliğin ne zaman gerçekleşeceği bilinmediği için müzakereler için belirli bir süre belirlenmemiştir.¹³⁴

Müzakerelerin ilerlemesinde Kopenhag kriterleri, iyi komşuluk ilişkilerine bağlılık, Kıbrıs ile ilişkilerin normalleştirilmesi, Türkiye'nin diğer uluslararası

¹³¹ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 335.

¹³² "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi".

¹³³ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 333.

¹³⁴ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 333.

kurumlarla politikalarının AB politikalarına uyumlu olması gibi kriterler dikkate alınmaktadır. Bu kriterler taraflarca kabul edilmiştir. AB Antlaşması'nın 49. maddesine dayanan müzakereler açık uçludur ve Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyumuna tabidir. Müzakere sürecinde başlıkların açılması, geçici ve tam olarak kapatılması oy birliği kuralına göre yapılmaktadır. Her bir müzakere başlığı kendi içinde yani diğer başlıklardan ayrı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye ise bunun için her bir başlık için gerekli düzenlemeleri yapacaktır.¹³⁵

Müzakerelerin tamamı 35 başlıkta, Avrupa Birliği ve Türkiye hükümetleri işbirliği içinde, her iki taraftan uzmanların katılımıyla yürütülmektedir. Tarama aşaması ile müzakere süreci başlamıştır. Bu süreçteki ana aktörler Avrupa Komisyonu ve Türk bürokrasisidir. Tarama programı, katılım öncesi Türkiye'yi müzakerelere hazırlamayı ve katılım sürecini hızlandırmayı hedeflemektedir. Tarama programı, Avrupa Birliği'nin müktesebatı bağlamında yasalar hakkında bilgi vermekte ve Avrupa Birliği mevzuatı ile aday ülke mevzuatları arasındaki farkları belirleyerek, uyum sürecinde karşılaşılabilecek sorunları belirlemektedir. Tarama sürecinin ilk aşaması olan değerlendirme toplantısı, "Bilgi ve Araştırma Konulu" tanıtım konferansıyla 20 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır. 13 Ekim 2006 tarihli, adalet ve temel haklar alanındaki maddenin kapsamlı bir özetiyle sona ermiştir.¹³⁶

Bilim ve Araştırma (Geçici olarak kapatılmıştır.), İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Yönetim, Trans-Avrupa Ağları, Tüketici ve Sağlığın Korunması, Şirketler Hukuku, Fikri Mülkiyet Hukuku, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Bilgi Toplumu ve Medya, Vergilendirme, Çevre, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası, Bölgesel Politika ve Yapısal Uyum, Ekonomik ve Mali Politika, Mali ve Bütçesel Hükümler şeklinde sayılan başlıklar müzakereye açılan 16 başlıktır.

Avrupa Birliği ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) siyasi engellemeleri nedeniyle 14 başlık askıya alınmıştır. Avrupa Birliği Dışişleri Konseyi'nin 11 Aralık 2006 tarihli kararına göre, Ek Protokol, 8 başlığın açılma kriteri, kalan kısımların kapatılma

¹³⁵ AB Başkanlığı, "Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum", (Erişim Tarihi:01.03.2024) https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html

¹³⁶ "Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum".

kriteri olarak onaylanmıştır. Bu nedenle, “Bilim ve Araştırma” başlığı sonrasında açılan hiçbir başlık geçici de olsa kapatılamamıştır. Konsey, Türkiye’nin AB-Türkiye Ortaklık Anlaşması Ek Protokol’ü kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirene kadar Türkiye’nin Kıbrıs Cumhuriyeti’ne yönelik yaptırımlarına ilişkin 8 başlığın müzakerelerini askıya alma kararı vermiştir. Bu kararın kapsadığı başlıklar: Malların Serbest Dolaşımı, İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunma Serbestisi, Mali Hizmetler, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Balıkçılık, Ulaştırma Politikası, Gümrük Birliği ve Dış İlişkiler başlıklarıdır.¹³⁷

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 8 Aralık 2009’da yapılan Genel İşler Konseyi toplantısında, 6 başlıktaki gelişmeleri tek taraflı olarak durdurduğunu ve bunun ilişkilerin normalleşmesi için gerekli olduğunu açıklamıştır. Kıbrıs Rum hükümeti tarafından askıya alınan başlıklar: İşçilerin Serbest Dolaşımı, Enerji, Yargı ve Temel Haklar; Adalet, Özgürlük ve Güvenlik; Eğitim ve Kültür; Dış Güvenlik ve Savunma Politikası başlıklarıdır.¹³⁸

Türkiye’ye yönelik otuz üç bölümlük değerlendirme süreci 2006 yılında sona ermiş olsa da, sekiz bölümlük değerlendirmenin nihai raporu Konsey’de beklemektedir. Tarama raporlarının Konsey tarafından onaylanmaması, Türkiye’ye resmi olarak haber verilmeden bu alanlara madde sokulabileceği anlamına gelmektedir. Tarama sonrası rapora göre Konsey’de ele alınmayan başlıklar: Emek Özgürlüğü, Balıkçılık, Ulaştırma Politikası, Enerji, Yargı ve Temel Haklar, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik, Dış İlişkiler, Dış İlişkiler, Ülkeler, Güvenlik ve Savunma Politikası başlıklarıdır.¹³⁹

Avrupa Birliği Konseyi’nin Ek protokol kararı nedeniyle hiçbir başlık geçici olarak kapatılamasa da, İşletme ve Sanayi Politikası ve Trans-Avrupa ağları kapatılmaya hazırdır. Ayrıca Komisyon, Türkiye’nin 5 başlıkta 7 kapanış kriterini karşıladığını yazılı olarak teyit etmiştir. Onaylanan başlıklar: Şirketler Hukuku, İşletme ve Sanayi Politikası,

¹³⁷ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 334.

¹³⁸ Bakkalcı, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 339.

¹³⁹ “Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum”.

Trans-Avrupa Ağları, Tüketici İşleri ve Sağlık Hizmetleri, Mali Düzenleme başlıklarıdır.¹⁴⁰

Katılım Müzakereleri, Müzakere Çerçevesi Belgesinde belirtildiği üzere her şey açık uçludur. Bu nedenle katılım müzakereleri, dönem boyunca yaşanacak gelişmelerin, sorunların, risklerin ve tehditlerin de ucu açık olduğu kanısını ortaya çıkarmaktadır. Yaşanan sorunlar nedeniyle Türkiye-AB müzakere süreci uzun bir süreden beri donmuş durumdadır.

2.3. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)

2.3.1. İletişim ve İletilişim Stratejisi Nedir?

İletişim, genel anlamda bir süreçtir. Bu süreci oluşturan unsurlar iletişimin temel unsurlarıdır. Bu unsurlar verici, kanal, alıcı, geri besleme ve gürültü olarak ayrılabilir.¹⁴¹

Oskay iletişimi; *“İletişim, bir topluluk ve toplumsal yaşam içinde benzer tutum, yargı, düşünce ve duyguların aktarılması, üyelerinin çevrelerindeki nesne, olay ve olgularda meydana gelen değişiklikler hakkında birbirlerine bilgi vermesidir.”*¹⁴² şeklinde tanımlamaktadır. Bıçakçı’ya göre iletişim; “kültürün sadece bir parçasıdır. Ancak zamanla insanların iletişim kaynaklarına katkıda bulunmasıyla iletişim gelişerek bugünkü durumuna gelmiştir. Dolayısıyla iletişim, kültürün sosyal, sürekli ve değişen doğasını gösteren en önemli insan etkinliğidir.”¹⁴³

İletişim stratejisi, hedeflerde ortaya konulan hedeflere ulaşmak için hangi mesajların iletileceğinin ve bu mesajların hangi araçlarla iletileceğinin belirlenmesi ile ilgilidir. İletişim stratejisi, iç ve dış hedef kitleyi etkinlik hakkında bilgilendirerek, onları etkinliği kabul etmeye ve desteklemeye ikna ederek ve niyetlerine göre hareket etmeleri için ilham vererek etkinlik stratejisini desteklemektedir.¹⁴⁴

¹⁴⁰ “Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum”.

¹⁴¹ Hasan Tutar, *İletişime Giriş*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2023), 22.

¹⁴² Ünsal Oskay, *İletişimin ABC’si*, (İstanbul: Der Yayınları, 1997), 13.

¹⁴³ İlker Bıçakçı, *İletişim ve Halkla İlişkiler*, (Ankara: MediaCat Kitapları, 2000), 10.

¹⁴⁴ Halit Buluthan Çetintaş, “Stratejik İletişim Planlaması ile Kurumsal İletişim Stratejisinin

İletişim stratejisinin amacı, en uygun bilgi kaynaklarını kullanarak ve bunları hedef kitlenin ihtiyaçlarına iyi bir şekilde uyarlayarak, açık, kısa ve anlaşılır mesajlar halinde basit ama sürekli bilgi sunmaktır.¹⁴⁵

Bu tanımdan yola çıkarak bir kurumun iletişim stratejisinin hedefleri, kurumun genel hedeflerinin belirlediği yöntemler ve başarıya ulaşmak için oluşturulan eylem planı olarak tanımlanabilmektedir. Bir kuruluşun iletişim stratejisinin amaçları, faaliyet alanına ve hedeflerine bağlı olarak farklılık gösterse de genel amaçlar diyalog oluşturmak ve sosyal destek sağlamaktır.¹⁴⁶

2.3.2. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)

Komisyon, 2000 yılında genişlemeye yönelik bir iletişim stratejisi sunmuştur. Genişlemenin AB'ye büyüme, istikrar ve güvenlik açısından getirdiği faydalar göz önüne alındığında Komisyon, bu faydaları vatandaşlara daha iyi açıklamak ve genişlemeye ilişkin ayrıntılı siyasi bilgilerin ve genişlemeye karşı önyargıların doğru şekilde verilmesini sağlamak amacıyla genişlemeye ilişkin bir iletişim stratejisi yayınlamıştır.

Avrupa Birliği (AB), ortak politika ve konulara ilişkin çeşitli iletişim stratejileri uygulamaktadır. Ancak, bu çalışma kapsamında Türkiye'ye yönelik iletişim stratejisi bir genişleme iletişim stratejisi olduğundan, bu çalışma esas olarak genişleme iletişim stratejisine odaklanacaktır.

AB'nin genişlemeye yönelik iletişim stratejisinin hedefleri içinde genişleme AB'nin en önemli önceliğidir. AB vatandaşları için de birçok değişikliği ve etkiyi beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, AB vatandaşları ve aday ülkeler genişlemenin nedenleri konusunda iyi bilgilendirilmeli ve faydaları konusunda ikna edilmelidir. Genişleme konusunda bilgiye büyük ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılamak için yeni bir

Geliştirilmesi: Literatüre Dayalı Bir Yaklaşım", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 21 Şubat 2020, (Erişim Tarihi:10.03.2023), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2152215>

¹⁴⁵ Halit Buluthan Çetintaş, "Stratejik İletişim Planlaması ile Kurumsal İletişim Stratejisinin

Geliştirilmesi: Literatüre Dayalı Bir Yaklaşım".

¹⁴⁶ Halit Buluthan Çetintaş, "Stratejik İletişim Planlaması ile Kurumsal İletişim Stratejisinin

Geliştirilmesi: Literatüre Dayalı Bir Yaklaşım".

iletişim stratejisi geliştirmek gerekmektedir. Müzakerelerin vatandaşların desteğiyle yürütülmesi ve anlaşmaların bilgili vatandaşların desteğiyle yapılması gerekmektedir.¹⁴⁷

Etkili bir iletişim stratejisi yalnızca katılımın gerçek, ekonomik ve politik faydalarını vurgulamakla kalmamalı, aynı zamanda etkileşimli bir süreçte yanlış anlamaları, güvensizlikleri ve endişeleri ortadan kaldırmayı da amaçlamalıdır. Bir iletişim stratejisinin başarısı, müzakereler sırasında ve sonunda tehditlerin olmamasına değil, bunların üstesinden gelinebileceği sonucuna bağlı olmaktadır.¹⁴⁸

2.3.2.1. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) (2010)

Türkiye iki boyutlu bir iletişim stratejisi hedeflemektedir. Bir yanda katılım süreci kapsamında gerçekleştirilen reformların toplumda kabulünü ve uygulanmasını sağlamayı ve AB sürecinde ülke standartlarını yükseltmeyi amaçlayan “i iletişim”, diğer yanda Avrupa toplumunda sağlıklı bir Türkiye algısı ile olgular ve fikirler arasında tutarlılığın gelişmesini sağlamak amacıyla “dış iletişim” stratejisi takip edilmektedir.¹⁴⁹

Pek ok AB yesi ülkede, sadece Türkiye'nin AB'ye katılım süreciyle ilgili değil, genel olarak Türkiye hakkında önyargılar vardır. AB genişlemesine karşı çıkan milliyetçiler ve ırkçılar oylarını artırmış ve Brüksel'de platform kurmuştur.

AB sadece kendi iletişim stratejisine değil, aday ülkelerin iletişim stratejilerinde de bahsetmektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) erevesinde hazırlanan AB' ye Yönelik İletişim Stratejisi (ABYİS) ve Türkiye'ye Yönelik İletişim Stratejisi (TYİS) oldukça önem arz etmektedir.

İletişim stratejisi, genel kamuoyunu hedefleyen merkezi olmayan bir yaklaşımdır ve ulusal ihtiyaçlara uyarlanmış içeriği içermektedir. Avrupa Komisyonu Brüksel'den gelen bilgilerin yayılmasından sorumludur ve genel olarak ana mesajları hazırlar; AB'ye aday ülkelerde, AB Delegasyonu tarafından alınan bilgiler ulusal ihtiyaçlara göre

¹⁴⁷ Avrupa Komisyonu, “Communications Strategy for Enlargement”, (Erişim Tarihi: 10.03.2024), 1-3. http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/sec_737_2000_en.pdf

¹⁴⁸ Tutar, İletişime Giriş, 28-31.

¹⁴⁹ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”, (Erişim Tarihi: 01.03.2024), 7-8 https://www.ab.gov.tr/files/pub/avrupa_birligi_iletisim_stratejisi.pdf

uyarlanacak ve dağıtılacaktır. Türkiye örneğinde, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu bu görevi Türkiye'nin iletişim ihtiyaçları doğrultusunda hükümet, mevcut bilgi ağları ve yerel ortak aracılığıyla yürütmektedir.¹⁵⁰

İletişim stratejisi, önceliklere göre sıralanmış, çarpan etkisi yüksek dört gruba yöneliktir; Devlet kurumları: hükümet, bakanlıklar, krallıklar, parlamenterler. Sanayi ve ekonomi: sanayi, şirketler: sanayi, girişimciler, sendikalar, meslek birlikleri. Sivil toplum: sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, ortaokullar, orta öğretim öğretmenleri, dindarlar ve aydınlar dernekler. Medya bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin iletişim stratejisi çerçevesinde Türk kanaat önderleri, Komisyon'un mesajını, ihtiyaçlarına göre uyarlanmış merkezi olmayan kuruluşlar aracılığıyla geniş kitlelere doğru ve tarafsız bir şekilde aktarmaktadır.¹⁵¹

EUIC'in amacı daha geniş AB iletişim stratejisiyle benzerlikler kurmaktır. Bu bağlamda, AB üye devletlerinde uygulanan kapsamlı iletişim stratejilerine benzer şekilde, AB üye devleti olarak katkısını göstermek ve Avrupa vatandaşlarının Türkiye'nin katılımına desteğini sağlamak amacıyla ABİS Türkiye'de de uygulanacaktır. Mesajlar, AB kurumlarından ve üye devletlerden gelen genel ve özel mesajlara bölünmüştür; Amaç AB üyesi ülkelerde kamuoyu oluşturmak, ABİS, gruplar ve gerçekleştirilecek faaliyetler hakkında bilgi vermeyen genel bir faaliyet listesi içerdiği için eleştirilmiştir.¹⁵²

Avrupa Birliği üyeliğini Cumhuriyetimizin kuruluş hipotezleri doğrultusunda bir modernleşme projesi olarak gören Türkiye, bu yönde sistemli ve yoğun çalışmalarını ve temaslarını sürdürmektedir. Yaklaşan katılım müzakerelerine yeni bir ivme kazandırmak, kamuoyunun farkındalığını ve desteğini artırmak amacıyla Avrupa Birliği İşleri Genel Sekreterliği (ABGS), dört platformda müzakere sürecine bütünsel bir yaklaşım öneren yeni bir “AB Stratejisi” hazırlanmış ve 4 Ocak 2010 tarihinde Bakanlar Kuruluna sunulmuştur.¹⁵³

¹⁵⁰ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”, 9-10.

¹⁵¹ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”, 9-11.

¹⁵² AB Başkanlığı, “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi(2010)”, (Erişim Tarihi: 10.04.2024),

<https://www.ab.gov.tr/46294.html>

¹⁵³ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (2010)”, 12.

Dördüncü stratejik platform, diğer üç platformun temelini oluşturan iletişim stratejisidir. İletişim boyutu uzun süredir hafife alınmakta ve sosyal kabulün azalmasının ana nedenlerinden birisidir. Bu nedenle Avrupa'yı Türkiye'ye, Avrupa'yı da Türkiye'den anlatmak için kapsamlı, birleşik ve esnek bir Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) geliştirilmiştir. Bu stratejinin Türkiye ayağının amacı Anadolu'da Avrupa dinamizmini yeniden tesis etmek, halk desteğini artırmak ve tüm toplumsal kesimleri sürece dâhil etmektir. Bu kapsamda, 81 AB temas noktası kurulması, AB projelerine ilişkin daha yoğun eğitimler düzenlenmesi ve farklı AB temas noktalarında sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla Avrupa sürecinin farklı perspektiflerden tartışılacağı toplantılar düzenlenmesi planlanmaktadır. İletişim stratejisi, bazı AB üyesi devletlerin Türkiye'nin üyeliğine karşı Avrupa kamuoyunu etkileyen olumsuz açıklama ve konuşmalarına karşı koymak için önemli bir araçtır. Özellikle, Türkiye ve AB'nin karşılıklı çıkarlarına dayalı “kazan-kazan ilişkisinin tartışılması teşvik edilecektir. Dış iletişim ayağı kapsamında, Türkiye'nin AB üyeliğine en şüpheci yaklaşan beş ülkeyi (Almanya, Avusturya, Danimarka, Fransa ve Hollanda) hedef alan iletişim kampanyası yürütülmektedir.¹⁵⁴

2.3.2.2. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) (2019)

Türkiye'nin AB İletişim Stratejisi'ni (ABİS) uygulamaya koymasının ardından oluşturulan EUIS Danışma, Operasyonel ve Koordinasyon Komitesi'nin (DAYEK) ilk toplantısı 14 Ekim 2019'da gerçekleştirildi. Danışma, Operasyon ve Koordinasyon Konseyi (DAYEK) toplantısında Türkiye'nin AB ile ilişkileri, AB reform süreci, müzakere süreci ve EUIS'in faaliyetleri değerlendirilmiş, Türkiye ve AB ülkelerinde yürütülen iletişim faaliyetleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur. Önümüzdeki dönemde EUIS çerçevesinde hayata geçirileceği ifade edilmiştir.¹⁵⁵

Avrupa Komisyonu'nun yeni üyeleri Başkan Yardımcısı Margiris Schinas ve İçişleri Komiseri Ylva Johansson, ilk yurt dışı ziyaretlerini 1 Aralık 2019'da Türkiye'ye gerçekleştirdiler ve Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildiler. Resepsiyonda AB Komiseri Çavuşoğlu da hazır bulunmuştur. Bu toplantı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın

¹⁵⁴ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi(2010)”,12-13.

¹⁵⁵ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (2019)”, (Erişim Tarihi: 11.03.2024), 3-10, https://www.ab.gov.tr/siteimages/2022_06/abis_tr.pdf

başkanlığını yaptığı Reform Eylem Grubu'nun (REG) ilk toplantısıydı. Toplantıda, vize serbestisi diyalogunun geri kalan altı kriterine karşı gerçekleştirilen eylemler ve özellikle Başlık 23 “Adalet ve Temel Haklar” ve Başlık 24 olmak üzere son REG'den bu yana kaydedilen ilerleme değerlendirilmiştir. “Hukuk, Özgürlük ve Güvenlik” bölümünde ise hayata geçirilmesi gereken siyasi reformlar ele alınmıştır. AB fonlarının Türkiye'deki Suriyeliler için kullanılması konusu da görüşülmüştür.¹⁵⁶

Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde uyguladığı tüm reformlar aynı zamanda güçlü ve demokratik bir Türkiye'nin inşasına da katkıda bulunuyor. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı sadece Türkiye'ye katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Avrupa Birliği açısından siyasi, ekonomik ve stratejik önemini ve derinliğini artırarak Avrupa Birliği'ne de katkı sağlayacaktır. Toplumsal beklentiler ve siyasi düzeydeki reform çalışmaları arasındaki bağın kurulması Türkiye-Avrupa Birliği sürecinin güçlenmesine destek vermektedir.

Son olarak, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin dalgalı seyri ve Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşlarının Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğunu kanısı Türk kamuoyunda Avrupa Birliği üyeliğine karşı bir tutum sergilemesine neden olmuştur. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nin (ECFR) altı AB ülkesinde yaptığı ankete göre Avrupalılar Ukrayna'nın AB'ye katılımını memnuniyetle karşılarken, Türkiye'nin olası üyeliğine şiddetle karşı çıkıyor. Danimarka, Polonya, Romanya, Almanya, Fransa ve Avusturya'da yapılan ankette katılımcılara adayın sendikaya katılımı hakkında ne düşündükleri soruldu. Katılımcıların çoğunluğunun Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı olduğu, Türkiye'nin üyeliğini destekleyenlerin oranının ise %20'den az olduğu ortaya çıktığı dikkat çekmektedir.¹⁵⁷

¹⁵⁶ “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”, (Erişim Tarihi: 11.02.2024), <https://www.ab.gov.tr/>

¹⁵⁷ T24, “Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, AB üyesi 6 ülkede anket yaptırdı: Türkiye'nin nihai üyeliğine karşı çıkılıyor.” (Erişim tarihi: 10.03.2024), <https://t24.com.tr/haber/avrupa-dis-iliskiler-konseyi-ab-uyesi-6-ulkede-anket-yaptirdi-turkiye-nin-nihai-uyeligine-karsi-cikiliyor,1142742>

2.4. Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı

2.4.1. Katılım Eylem Planı Tanımı ve Önemi

Eylem planı, bir ülkenin veya kamu/kamu dışı kurum veya kuruluşun, ulusal veya küresel bir soruna ilişkin bir sorunu belirli bir süre için tanımladığı, bu soruna yönelik strateji ve çözümleri tanımladığı, kurum/kuruluşları belirlediği çerçeve belgesidir. Kimler çözüm ortağı olacak ve bu kurumlara görev devredecek? Eylem Planı, bir devletin politikalarıyla hedeflerine ulaşmak için hazırladığı eylem planıdır. Hedeflerinize ulaşmak için yapmanız gerekenleri adım adım anlatan, neyi başardığınızı ve sürecin sonunda nerede olduğunuzu belirlemenize yardımcı olacak bir rehberdir. Ekonomik, sosyal, sağlık veya doğal konularla ilgili ulusal veya uluslararası hedeflere ulaşmak için ihtiyaçlarınıza göre oluşturulurlar. Bu sayede her kuruluş kendi sorumluluk alanına yönelik hedefler belirler ve bu hedeflere belirli bir süre içerisinde ulaşmayı taahhüt eder. Bazı eylem planları, strateji ve hedeflere ulaşmak için sabit son tarihler öngörse de bazı hedeflerin zaman sınırı olmayabilir. Eylem planları üç, beş yıl gibi kısa bir süreyi kapsayabileceği gibi daha uzun bir dönemi de kapsayabilir. Bu planlar ne yasal olarak bağlayıcı ne de yaptırıma tabidir.¹⁵⁸

2002 ve 2004/124 tarihli BM Güvenlik Konseyi raporları, 1325 sayılı Karar kapsamında üye devletler tarafından ulusal eylem planlarının geliştirilmesine vurgu yapmaktadır. 31 Ekim 2002 tarihli BM Güvenlik Konseyi raporu, ulusal eylem planlarını içeren ilk belgedir.¹⁵⁹ “Yeniden Yapılanma” başlığı altında tüm aktörler, BM üyesi ülkeler, BM kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ulusal eylem planı yapmaya çağırılmaktadır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Seher Selin Özkan, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması”, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 63-70

¹⁵⁹ Özkan, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması”, 63-70.

¹⁶⁰ Özkan, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması”, 63-70.

2.4.2. Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2016-2019)

AB'ye Katılım Ulusal Eylem Planı güncellenerek hükümetin 2016 yılı 64. Eylem Planını da içermektedir. 2016-2019 yıllarını kapsayan AB'ye Katılım Ulusal Eylem Planı 26 Şubat 2016 tarihinde kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. AB'ye Katılım Ulusal Eylem Planı, Türkiye'nin katılım sürecinin en önemli yol haritalarından biridir. Eylem planında, AB'ye katılım sürecinde raporlama döneminde hem mevzuat uyumu hem de kurumsal ve idari yapılar açısından alınması gereken tedbirler ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. 2016-2019 dönemini kapsayan AB'ye Katılım Ulusal Eylem Planı 87 yasa, 278 uygulama yönetmeliği ve 155 idari yeniden yapılandırma tedbirini içermektedir.¹⁶¹

2.4.3. Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2021-2023)

AB üyeliğine yönelik Ulusal Eylem Planı (UEP), 2021-2023 yıllarını kapsayacak şekilde güncellenmiştir. Avrupa Birliği Başkanlığı koordinasyonunda ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla güncellenen UEP, tüm müzakere başlıklarında ilerleme sağlanması amacıyla AB müktesebatına uyumun hızlandırılmasına yönelik önemli bir araç teşkil etmektedir. Siyasi engellerin kaldırıldığı ve standartların her düzeyde yükseltildiği, böylece uluslararası rekabet gücünün artması hedeflenmektedir. Ulusal Eylem Planı, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki kararlılığının en önemli ifadesi ve önemli bir yol haritasıdır. Planda 204 hukuki ve 126 idari tedbirin uygulanması öngörülmüyor. Ulusal Eylem Planı'nın güncellenmesinde önceki yıllardan farklı olarak AB'nin mevcut kazanımlarının yanı sıra 11. Anayasa değişikliği de hedeflenmiştir. Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı 180 Günlük Eylem Planı, Yargı Reformu Stratejisi gibi Türkiye'nin ulusal önceliklerini kapsayan plan ve programlara da değinilmiştir.¹⁶²

2.5. AB ve Kamuoyu

Kamuoyu araştırmaları hem Türkiye açısından hem de AB açısından ciddi öneme sahiptir. Hemen her aşamada kamuoyunun nabzını yoklamak gerekli politikaların

¹⁶¹ “AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı (2016-2019)”, (Erişim Tarihi:12.03.2024) https://www.ab.gov.tr/abye-katilim-icin-ulusal-eylem-planı_50083.html

¹⁶² “AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı (2021-2024)”, (Erişim Tarihi:12.03.2024), <https://www.ab.gov.tr/52660.html>

belirlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu anlamda Türkiye kamuoyunun AB hakkında ne düşündüğünü bilmek, ilişkilerin gelişim sürecinde atılacak adımlara ön hazırlık gibi değerlendirilebilmektedir. Öte yandan, Avrupa halklarını da Türkiye'nin Birliğe katılımına hazırlamak, Türkiye hakkında yanlış bilinenleri düzeltmek için ve Türkiye'nin Birliğe katacağı olası katkıları onlara anlatabilmek için AB içinde Eurobarometer tarafından sık sık Türkiye'nin AB'ye katılımı konusunda kamuoyunun tavrının ölçülmesi için anketler düzenlenmektedir.¹⁶³

Türk halkının AB hakkındaki görüşlerini belirlemeye ve analiz etmeye yönelik akademik çalışmaların geçmişi 1990'lı yıllara kadar gitmektedir. Çalışmalar 2000 ve sonrası yıllarda artış göstermiştir. Özellikle, 3 Ekim 2005'te müzakere sürecinin başlamasıyla birlikte daha çok araştırma konusu olmuştur.

Yapılan ilk çalışmalara bakıldığında zaman Türkiye Sanayici ve İş adamları Derneği'nin(TÜSİAD) yaptırdığı kamuoyu araştırmaları karşımıza çıkmaktadır. 1978 yılında TÜSİAD'ın kendi üyeleri arasında yaptırdığı araştırmada üyelerin %64'ü Türkiye'nin AB'ye üye olmasına destek verdiklerini ifade etmişlerdir.¹⁶⁴ TÜSİAD'ın 1987 yılında yaptırdığı kamuoyu araştırmasına göre katılımcıların %60'ı Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklerken; bu oranın %58,1'i ise Türkiye'nin AB'ye hemen üye olunması gerektiği şeklindedir.¹⁶⁵

Milliyet'in SİAR'la beraber 1986 yılında yaptığı kamuoyu araştırmasında Türkiye'nin AB'ye üyeliğini destekleyenlerin oranı %51,5'dir.¹⁶⁶ Milliyet-DATA Kamuoyu Araştırma Kurumu'nun 16 Nisan 1987'de yaptığı araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların büyük bir çoğunluğu Türkiye'nin AB'ye üyeliği için destek verdiğini ifade etmiştir. 1346 katılımcı ile 7 ilde yapılan ankete yanıt verenlerin %61,1'i Türkiye'nin AB'ye üyeliğine destek verdiğini söylemiştir. Yapılan bu araştırmalarda AB'ye destek

¹⁶³ “Araştırmalar ve Yayınlar”, (Erişim Tarihi:10.01.2024), <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>

¹⁶⁴ Osman Özsoy, *AB Yolunda Türkiye: Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğinin Türkiye'ye ve AB'ye Etkileri*, (İstanbul: Türk Genç İşadamları Vakfı AB Yayınları:1, 2002), 43.

¹⁶⁵ Veysel Bozkurt, *Avrupa Birliği ve Türkiye: Siyasal Kurumlar, Çıkar Grupları, Kamuoyu, Ortaklık Belgeleri*, (Bursa: Vipaş Yayınları, 2001), 307.

¹⁶⁶ Bozkurt, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 307.

oranları yüksektir. Bu desteğin yüksek olmasında Topluluktan yana yapılan yayınlar ve AB'nin kamuoyunda tanınması etkili olmuştur.¹⁶⁷

Tercüman Gazetesi'nin 1989 yılında yaptırdığı gençlik araştırmasında gençlerin %63.95'i Türkiye'nin AB'ye üye olmasına destek verdiklerini ifade etmişlerdir. Hürriyet-KAMAR iş birliği ile 1990 yılında yapılan araştırmada Türkiye'nin AB'ye üyeliğine destek verenlerin oranı %72,3 şeklinde ortaya çıkmıştır.¹⁶⁸ Ciddi şekilde kamuoyu araştırmaları yapan Eurobarometer'in elde ettiği sonuçlara bakıldığında, Türk kamuoyunun AB'ye üyelik için verdiği destek oranı 2001 yılında yaklaşık olarak %59'dur. 2004 yılına kadar yani müzakere sürecinin başlamasına kadar olan bu süreçte AB'ye destek oranı artarak devam etmiştir. Bu süreçten sonra destek oranı %71 ile en yüksek seviyeye 2004 yılında ulaşmıştır. Bu dönemden sonra AB'ye destek oranında bir kırılma yaşanmış, ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. 2005 yılında AB'ye destek oranı %59'a gerilemiştir. Destek oranı %50'nin altına 2007-2008 yıllarında düşmüştür. Yine bu araştırma kurumunun araştırmalarına göre destek oranı son yıllarda %50'lik dilime yakın bir seyir takip etmektedir.¹⁶⁹

Yolcu'nun 2006 yılındaki "Helsinki Sonrası Türkiye'deki Siyasal Partilerin Avrupa Birliği'ne Bakış Açıları" başlıklı tezi sonucunda Türk Siyasal hayatında yer edinmiş siyasi partilerin Helsinki sonrası Avrupa Birliğine bakış açıları bu çalışmada ele alınmıştır. Çalışma sonuçları AB ile ilişkilerin Türk dış politikası içinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur. İktidar ve muhalefet partileri her konuda karşı karşıya olmalarına rağmen çalışmaya göre bu konuda ortak görüşe sahiptirler. Bu çalışma, aynı zamanda farklı politik görüşlere sahip iktidar ve muhalefet partileri Kıbrıs ve insan hakları konularında benzer politika stratejisi izlediklerini göstermektedir.¹⁷⁰ Muhalefet partisi CHP, Avrupa Birliği ile müzakere süreci kapsamında Adalet ve Kalkınma

¹⁶⁷ Milliyet Gazetesi, "AET'ye Halktan da Evet", 16 Nisan 1987, (Erişim Tarihi: 25.04.2024), <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1987.04.16>

¹⁶⁸ Deniz Vardar, "Türkiye'nin Batı Avrupa Kurumlarına Girişi ve Kamuoyu", *Türk Dış Politikasının Analizi*, der. Faruk Sönmezoğlu, (İstanbul: Der Yayınları, 2001), 560.

¹⁶⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı, *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-Kamuoyu Araştırması 2015*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No:276), 6.

¹⁷⁰ Tuğba Yolcu, "Helsinki Sonrası Türkiye'deki Siyasal Partilerin Avrupa Birliğine Bakış Açıları", (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2006), 62-66.

Partisi'nin(AKP) yaptıkları politika reformlarını ciddi şekilde eleştirdiği gözlenmektedir.¹⁷¹ Daha önceki dönemlerde muhalefet olan siyasi partiler Doğru Yol Partisi ve Fazilet Partisi, Avrupa Birliği ile ilgili konularda iktidar partilerini eleştirirken, bu partilerin iktidara geldiklerinde eleştirdikleri partilere benzer politikalar ortaya koyduğu görülmüştür.¹⁷²

Ankara Üniversitesi ve Avrupa Araştırma Enstitüsü (ATAUM) tarafından yürütülen “Türkiye'nin Kamuoyu ve Dış Politikası” araştırmasının sonuçları 18 Ocak 2010'da kamuoyuna açıklandı. Ankette katılımcılara "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasını ister misiniz?" sorusuna katılımcıların yüzde 55,3'ü "evet" yanıtını verdi. Anket katılımcılarının yüzde 22,4'ü "kesinlikle evet" derken, yüzde 25,2'si bu soruya "hayır" yanıtını verdi. Bu ölçekte yüzde 16,5 "hayır", yüzde 8,7 "kesinlikle hayır" dedi. Katılımcıların %16,1'i "önemli değil", %3,4'ü ise "Hiçbir fikrim yok" yanıtını vermiştir.¹⁷³

Bozkurt tarafından “Son Gelişmeler Işığında Avrupa Birliği Algısı” çalışması temelde öğrencilere yönelik olmasına rağmen çalışma, anket tekniğinin çevrimiçi uygulanmasından dolayı Türkiye'nin farklı bölgelerinden katılım sağlanmasıyla geniş bir yelpazeye sahip olmuştur. Öğrenciler haricinde ankete katılım sağlayanlar da çalışmaya dâhil edilmiştir. Anket sonuçlarına bakıldığı zaman katılımcıların %42,2'si Türkiye'nin katılım kriterlerini yerine getirirse dahi birliğe üye olarak alınmayacağını düşünmektedir. Katılımcıların %55,6'sı Türkiye'nin hiçbir zaman AB'ye üye olmayacağını ifade etmiştir. Bu çalışma sonuçları kendi içinde değerlendirildiğinde, Türkiye'nin AB'ye üye olması konusunda olumsuz görüşün Türk kamuoyunda ileriye dönük olarak devam edeceği olgusu ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁴

¹⁷¹ Yolcu, “Helsinki Sonrası Türkiye'deki Siyasal Partilerin Avrupa Birliğine Bakış Açıları”, 62-66.

¹⁷² Yolcu, “Helsinki Sonrası Türkiye'deki Siyasal Partilerin Avrupa Birliğine Bakış Açıları”, 62-66.

¹⁷³ Çağrı Erhan, Erhan Akdemir, Hatice Yazgan ve Utku Kırıldökme, *Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi*, (Ankara, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2010), 53-55.

¹⁷⁴ Eda bozkurt, “Son Gelişmeler Işığında Türkiye'de Avrupa Birliği Algısı”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32/2 (2018):273-285.

Son olarak, Prof. Dr. Aydın koordinatörlüğünde yapılan “Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması Raporu” 8 Eylül 2022’de kamuoyu ile paylaşılmıştır. Araştırma, 26 ilde yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında zaman Türk kamuoyunda AB’ye destek oranı %54,2 iken, destek vermeyenlerin oranı %45,8 olarak gerçekleşmiştir.¹⁷⁵ Çalışma verilerine göre, Türkiye’nin AB’ye üye olabileceğine inanların oranı %38,8 iken, inanmayanların oranı %61,2’dir.¹⁷⁶ Çalışmada katılımcılara “Türkiye-AB müzakere süreci devam etmeli mi? şeklinde soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %53,4’ü bu soruya “evet” yanıtını verirken, %27,7’si “askıya alınmalıdır” ve %18,9’u” sona ermeli” yanıtını vermiştir.¹⁷⁷

2.5.1. Medyanın AB Algısı

Kamuoyu araştırmalarının yürütülmesi sürecinde, medya analizleri de büyük bir öneme sahiptir. İsmail Ermağan’ın “Bir Medya Aktörü Olarak Millî Gazete’nin Avrupa Birliği Algısı” isimli çalışması, Millî Gazete’nin AB’nin Türkiye’ye yönelik eleştirilerine, üye devletlerin Türkiye karşıtı tutumlarına ve Avrupa’da yürütülen Türkiye aleyhindeki kampanyalara özel bir ilgi gösterdiğini ve bu haberlerde dini ve kültürel eleştirilere öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. İlgili haberlerde sıklıkla İslam ve Türkiye’ye karşı eleştirel, kuşkucu ve antagonistik görüşlere rastlanmaktadır. Bu durumun, “AB içerisindeki belli aktörlerin birtakım eylemleri tarafından desteklendiği” yönündeki düşüncenin yanlış olmadığı anlamına geldiği kaydedilmektedir.¹⁷⁸ Huriye Toker tarafından yapılan “Yerel Medyanın AB’ye Bakışı: Yeni Asır Gazetesi Örneği” isimli çalışmada ise, haber medyasının etkisinin, sunulan haber içeriğiyle doğrudan bağlantılı olduğu üzerinde durulmaktadır. Diğer araştırmalarla paralel olarak, bu durumun kamunun AB hakkındaki anlayışını derinleştirecek konu odaklı tartışmaların önemini vurguladığı ifade edilmektedir. Medyanın AB ile ilgili konularda yüksek bir görünürlük kazanması,

¹⁷⁵ Mustafa Aydın, Mitat Çelikpala, Sinem Akgül Açıkmeşe, Serhat Güvenç, Ebru Canan Sokullu, Özgehan Şenyuva, “*Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2022*”, (İstanbul, 8 Eylül 2022, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Global Akademi, Akademetre), 77.

¹⁷⁶ Aydın, “*Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması*”, 80.

¹⁷⁷ Aydın, “*Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması*”, 99.

¹⁷⁸ İsmail Ermağan, “Bir Medya Aktörü Olarak Millî Gazete’nin Avrupa Birliği Algısı”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi*, sayı:24 (2011): 225-245.

kamuoyu üzerinde doğrudan olumlu bir etkiye sahip olmamaktadır. Bu çalışmaların sonuçları, Türkiye-AB ilişkilerinin detaylı ve çok katmanlı bir şekilde ele alınması gerektiğini ve medyanın bu süreçteki rolünün önemini vurgulamaktadır.¹⁷⁹

Bu analizler, medyanın, Türkiye-AB ilişkilerindeki karmaşık dinamikleri nasıl şekillendirebileceğine dair değerli bilgiler sunmaktadır. Medyanın, toplumsal algıları ve kamuoyu bilincini şekillendirme gücüne sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu tür çalışmaların, medya içeriklerinin objektif ve kapsayıcı bir şekilde hazırlanması gerektiğinin altını çizmektedir. Medya, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve eğitilmesinde kritik bir role sahip olup, bu yüzden haberlerin doğruluğu, dengesi ve derinliği büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, medya kuruluşlarının, Türkiye-AB ilişkilerini ele alırken daha sorumlu ve bilgilendirici bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir.

2.5.2. İktisadi Kalkınma Vakfının Türkiye Kamuoyunda AB Desteği Ve Avrupa Algısı- Kamuoyu Araştırmaları

İktisadi Kalkınma Vakfı'nın 2015, 2016, 2017 ve 2019 yıllarında yaptığı kamuoyu araştırmaları, Türkiye'deki Avrupa Birliği(AB) üyeliğine yönelik destek konusunda toplumun görüşlerini açığa çıkarmaktadır. 2015 yılında gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları, Türkiye halkının %61,8'lik bir kesiminin AB üyeliğinin desteklenmesinin gerektiği yönünde görüş belirttiğini göstermektedir. Ancak, katılımcıların %73'ü Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine olan güvenlerinin düşüşte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, bu araştırmada Türkiye'nin AB üyesi olacağına inananların oranının %30 olduğu, beş yıl içinde üyeliğin gerçekleşeceğini düşünenlerin oranının ise %23 olduğu belirlenmiştir.¹⁸⁰

2016 yılındaki araştırma ise, katılımcıların %90'ının AB'yi tanıdığını, fakat %85'inin AB hakkında yetersiz veya hiç bilgi sahibi olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, ülkede AB ile ilgili geniş bir farkındalığın var olduğunu ancak detaylı bilginin eksik olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada, kamuoyunun %75,5'inin AB üyeliğini

¹⁷⁹ Huriye Toker, “Yerel Medyanın AB’ye Bakışı: Yeni Asır Gazetesi Örneği” *Selçuk iletişim*, 7/2 (2012):151-152.

¹⁸⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı- Kamuoyu Araştırması 2015*, 19-32.

desteklediği ve bu oranın önceki yıla kıyasla %13,7 arttığı kaydedilmiştir. Bu araştırmalar, Türkiye'de AB üyeliğine olan desteğin zaman içinde değişkenlik gösterdiğini, genel olarak farkındalığın yüksek olmasına rağmen, bilgi düzeyinin ve üyelik sürecine olan inancın düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar, aynı zamanda, Türkiye toplumunun AB üyeliği konusundaki karmaşık duygularını ve beklentilerini yansıtmaktadır. Bu, AB ile ilişkilerin geleceği konusunda daha bilgilendirici ve kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu tür araştırmalar, hem kamuoyunu doğru bir şekilde bilgilendirmek hem de Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki ilerlemesi için gerekli olan kamu desteğini artırmak adına önem taşımaktadır. Son bir yıl içerisinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecine ilişkin beklentilerde belirgin bir yükseliş gözlenmiştir. 2016 yılı itibarıyla, AB'ye üye olacağına inananların oranı %30,1 iken, bu oranın yaklaşık beş puan artarak %35,6'ya ulaştığı saptanmıştır.¹⁸¹

2017 yılında yapılan araştırmada, katılımcıların %87,9'unun AB hakkında az veya hiç bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmeleri, ülkede AB ile ilgili genel bir farkındalık olmasına rağmen, yeterli bilgi düzeyine ulaşamadığını göstermektedir. Aynı çalışma, Türkiye kamuoyunun %78,9'unun AB üyeliğine destek verdiğini ortaya koymuş ve bu destekte bir önceki yıla kıyasla %3,4'lük bir artış olduğunu belirlemiştir. Buna karşılık, 2016'dan 2017'ye Türkiye'nin ilerde AB üyesi olacağına yönelik beklentiler %35,6'dan %31,2'ye gerilemiştir.¹⁸²

İKV'nin 2019'da yaptığı bir diğer araştırmada, katılımcıların %93'ü AB'yi tanıdıklarını, %67'si ise AB hakkında bilgili olduklarını belirtmiştir. "AB üyeliğini destekliyor musunuz?" sorusuna, %60 destekleyici yanıt verirken, %35 desteklemediğini, %4 ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. AB üyeliğine verilen destek, 2017'de %78,9'dan, 2016'da %75,5'e, 2015'te ise %61,8'e inmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, Türkiye-AB ilişkilerindeki bozulmayla birlikte kamuoyunda Birliğe verilen

¹⁸¹ İktisadi Kalkınma Vakfı, *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-kamuoyu araştırması 2016*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No:283, Temmuz 2016), 17-35.

¹⁸² İktisadi Kalkınma Vakfı, *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-kamuoyu araştırması 2017*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No:295, Ocak 2018), 17-34.

desteğin de paralel biçimde düşmesidir. Türkiye'nin AB üyeliğine olan inançta meydana gelen değişimlere bakıldığında, katılımcıların %50'si herhangi bir değişim olmadığını, %41'i inançlarının azaldığını, yalnızca %9'u ise arttığını ifade etmiştir. Bu bulgular, Türkiye'de AB üyeliğine yönelik beklenti ve destek düzeylerinin zaman içerisinde önemli değişiklikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kamuoyunun bilgi düzeyinin artırılması ve AB sürecine ilişkin şeffaflığın sağlanması, kamu desteğinin sürdürülebilirliği için kritik önem taşımaktadır. Araştırmalar, aynı zamanda, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik kamuoyu inancının karmaşık bir yapıda olduğunu ve bu inancın çeşitli faktörlere bağlı olarak dalgalanmalar gösterebildiğini göstermektedir. Bu nedenle, AB ile ilişkilerin geleceğine dair stratejilerin geliştirilmesinde, kamuoyu algıları ve beklentilerinin dikkate alınması gerekmektedir.¹⁸³

İKV tarafından Türkiye ihracatçıları Meclisi(TİM)'nin desteği ile Metropoll araştırma şirketine yaptırılan “Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması 2023” başlıklı araştırma sonuçları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Araştırma 2023 Eylül ayında 22 ilde 2102 katılımcıyla gerçekleşmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'nin AB'ye destek oranı %66'dır. Araştırmaya katılanların %45'i Türkiye'nin gelecekte AB üyesi olabileceğini düşünmektedir.¹⁸⁴

2.5.3. Öğrencilere Yönelik AB ve Kamuoyu Araştırmaları

Burhan Akpınar'ın “Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı” başlıklı araştırması, 2004-2005 öğretim yılı boyunca devlet ve özel okullarda öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin büyük bir kısmının (%74,4) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üye olmasını aktif olarak desteklediğini; ancak, bu öğrencilerin %59,7'sinin üyeliğin gerçekleşme ihtimali konusunda şüpheli olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, alternatif birlikteliklerin değerlendirilmesinin önemini ortaya

¹⁸³ İktisadi Kalkınma Vakfı, *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması 2019*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 307, Ekim 2019), 7-12.

¹⁸⁴ “İKV Başkanı Zeytinoglu: Tüm Olumsuzluklara Rağmen Kamuoyunda Ab Desteğinin Devam Ettiğini Gözlemliyoruz.”(Erişim Tarihi 01.04.2024), https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=8609&id=8853

koymaktadır. Ayrıca, öğrencilerin %56,6'sı, Türkiye'nin AB üyeliği sağlanamazsa, Türk-İslam ülkeleri ile bir araya gelerek bir oluşum oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸⁵

Oran vd. tarafından yapılan “Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Türkiye'nin AB Üyeliğine Genel Yaklaşımı” başlıklı çalışma, ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin Avrupa Birliği (AB) hakkındaki bilgi düzeylerini, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik tutumlarını ve mesleki beklentilerini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin %41,6'sının Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu baktığını, çoğunluğunun (%81,4) bilgi düzeylerini ortalama veya ortalamanın altında olarak değerlendirdiğini ve %7,5'inin bilgi düzeylerini yeterli bulduğunu göstermiştir. Öğrenciler, Avrupa'daki Türklerin olumsuz imajını (%21,7), AB'ye Türk göçü olasılığını (%15), Türklerin çoğunluğunun Müslüman olmasını ve kültürel kimlik farklılıklarını (%12,2), Türkiye'nin ekonomik olarak AB standartlarına ulaşamamasını Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engeller olarak tanımlamıştır. Ankete katılan öğrencilerin %79,6'sı Türk toplumunun AB hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı görüşünü paylaşmaktadır.¹⁸⁶

Nail Alkan ve ekibinin gerçekleştirdiği "Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı" isimli araştırmada, katılan üniversite öğrencilerinin %45,4'ü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyeliğinin destekçisi olduğunu, %42,4'ünün ise bu fikri desteklemediğini göstermiştir. Kararsızların oranı ise %12,2 olarak kaydedilmiştir. Anket sonuçlarına göre, öğrencilerin %62,2'si AB hakkında kısmen bilgi sahibi olduklarını, %22,7'si ise kendilerini yüksek derecede bilgili olarak tanımlamıştır. Bu, üniversite öğrencilerinin genel olarak (%84,9) AB hakkında bilgilendirildiğini belirtmektedir. Öğrencilerin AB üyeliği konusundaki zamanlamaya ilişkin görüşlerinde, %34'ü bu üyeliğin asla gerçekleşmeyeceği görüşündedir. Bu araştırma, Türkiye'nin genç nüfusunun, ülkenin AB üyeliğine olan desteğini ortaya koymaktadır.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Burhan Akpınar, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı” *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (2006):12-24.

¹⁸⁶ Nazan Tuna Oran, Siret Hürsoy, Fisun Şenuzun, Ummahan Yücel, “Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliği Konusunda Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Genel Yaklaşımları” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7/1 (2010): 444-453.

¹⁸⁷ Konrad-Adenauer-Stiftung E.V. “Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”, Ed., M. Nail Alkan, (Ankara: Ofset Fotomat 2013), 12-28.

“Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin AB Algıları” anketine toplam 745 öğrenci katılmıştır (Kasım 2016). Katılımcıların %61'i Türkiye'nin AB'ye katılmasını desteklerken, %39'u (289 öğrenci) desteklememiştir. Ankete katılan öğrencilerin %51'i Türkiye'nin AB'ye hiçbir zaman katılmayacağına inanırken, %22'si 11-20 yıl arasında, %17'si 5-10 yıl arasında ve %10'u 21-50 yıl arasında katılacağına inanmaktadır.

Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki mevcut ilişkilerin geliştirilmesi, üniversite öğrencileri arasında yaygın olarak kabul gören bir görüş olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, mevcut olumsuz dönemin AB'ye olan desteğin düşmesine yol açtığı tespit edilmiştir. "Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı" isimli Kasım 2016 tarihinde yapılan araştırmaya göre, 745 öğrenciden %61'i Türkiye'nin AB üyeliğinin destekçisiyken, %39'u bu görüşü benimsememektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında, 51 kişi Türkiye'nin hiçbir zaman AB'ye üye olamayacağını düşünürken, %22'si üyeliğin 11-20 yıl, %17'si 5-10 yıl ve %10'u 21-50 yıl içinde gerçekleşeceğini öngörmüştür.¹⁸⁸

Efe ve Kemahlı'nın Erzincan Üniversitesi'nde öğrenciler arasında yaptığı bir diğer anket çalışması 2016 yılında 384 öğrenci ile yürütülmüştür. Bu çalışma, Türkiye-AB ilişkilerinin iyi olduğu dönemlerde destek oranının yükseldiğini, kötüleştiği zamanlarda ise azaldığını belgelemiştir. Bu nedenle, üniversite öğrencilerinin tutumları büyük bir önem arz etmektedir.¹⁸⁹ Katılımcıların demografik dağılımında, %57,3'ü kadın, %42,7'si erkek olup; yaş gruplarına göre %91,1'i 18-25 yaş, %7,6'sı 25-30 yaş ve %1,0'ı 30-40 yaş aralığında yer almaktadır.¹⁹⁰

Erzincan Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan AB algısı araştırmasında, AB'yi destekleyen öğrenci oranı %35,7, karşıt görüş belirtenlerin oranı %37,2 ve kararsız

¹⁸⁸ Erhan Akdemir, “Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”, *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3/1 (2017): 9-38.

¹⁸⁹ Haydar Efe, Funda Kemahlı, *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016), 35.

¹⁹⁰ Efe, Kemahlı, *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, 60-61.

olanların oranı %24,7 olarak tespit edilmiştir.¹⁹¹ Bu sonuçlar, destekleyenlerin oranının muhaliflerden düşük olduğunu ve yüksek oranda kararsızlık olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin %53'ü, Türkiye'nin AB üyeliğinin ülkenin refahını artıracak görüşünü desteklemekte, bu da ekonomik kazanımların önemli bir beklenti olduğunu düşündürmektedir. Türkiye-AB ilişkilerinin durumu hakkında olumlu düşünenlerin oranı %29,1 iken, bu durumu kötü veya çok kötü olarak değerlendirenler %60,4'tür.¹⁹²

Bu çalışmalar, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda üniversite öğrencileri arasındaki farklı bakış açılarını ve algıları gözler önüne sermektedir. Öğrencilerin AB hakkında bilgilendirilmiş olmalarına rağmen, destek ve karşıtlık oranlarında belirgin bir çekişme bulunmaktadır. Bu, Türkiye-AB ilişkilerinin karmaşık doğasını ve genç nüfusun bu konudaki çeşitli beklenti ve endişelerini yansıtmaktadır.

Göral vd. tarafından “Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Türkiye-AB İlişkilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışması, yaz 2020'de Marmara Üniversitesi'nde görev yapan öğretim elemanları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, entelektüel birikimi ile kamuoyunu etkileyebilecek bir grubun Türkiye-AB ilişkilerine dair algılarını yansıtmaktadır. Akademisyenlerin, AB'nin Türkiye'ye karşı adil olmadığı, ancak Türkiye'nin de üyelik sürecindeki yükümlülükleri yerine getirmede eksiklikler gösterdiğini belirttikleri görülmüştür. Bu araştırma, AB üyeliğine yönelik hala istekli bir grubun varlığını gözler önüne sermiştir.¹⁹³

Efe vd. tarafından gerçekleştirilen “Kafkas Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı” başlıklı çalışma ise güncelliği ile dikkat çekmektedir. Bu araştırma, 2021 yılında yapılmış olup, Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin AB'ye yönelik tutumlarını incelemiş ve katılımcıların %31,8'inin AB'yi desteklediğini, %39,8'inin desteklemediğini ortaya koymuştur. Kararsızlar ise %22,1 oranındadır. AB'ye destek oranının görece düşük olması dikkat çekicidir. Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut durumuna ilişkin değerlendirmede, %51,0'lık bir kesim ilişkilerin "kötü", %15,6'sı "çok kötü" olduğunu

¹⁹¹ Efe, Kemahlı, *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, 60-61.

¹⁹² Efe, Kemahlı, *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, 61-62.

¹⁹³ Emirhan Göral, Muzaffer Dartan ve E. Serra Yurtkoru, “Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Türkiye-AB İlişkilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir Araştırma”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 29/1 (2021): 101-111.

belirtmiş ve bu iki yanıtın toplamı %66,6'ya ulaşarak, ilişkilerin mevcut durumundan büyük bir memnuniyetsizlik olduğunu göstermiştir. İlişkilerin mevcut durumunu olumlu bulanların oranı ise %20,9'dur.¹⁹⁴

Bu araştırmalar, Türkiye-AB ilişkilerine yönelik çeşitli perspektiflerden değerli bilgiler sunmakta ve genç nüfus ile akademik camianın bu konudaki görüş ve beklentilerini ortaya koymaktadır. İlişkilerin iyileştirilmesi yönünde genel bir eğilim olmasına rağmen, bu süreçte yaşanan zorluklar ve olumsuzluklar destek oranlarını etkilemektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik somut adımlar atılması ve kamuoyunun bu süreçte daha fazla bilgilendirilmesi önem arz etmektedir.

2.5.4. Farklı Toplumsal Gruplara Yönelik AB ve Kamuoyu Araştırmaları

Avrupa Birliği (AB) ile ilgili kamuoyu algısını değerlendiren araştırmalar, geniş bir yelpazede, öğrencilerden genel nüfusa ve özgül gruplara kadar farklı kesimleri içermektedir. Hatice Yazgan ve Altan Aktaş tarafından gerçekleştirilen “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü: Çankırı İli Örneği” isimli çalışma, 2012 yılı Ocak ayında Çankırı merkezinde 400 birey üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçları Çankırı'daki AB algısı ile destek düzeyinin Türkiye'nin genel kamuoyu görüşleriyle büyük ölçüde uyum içinde olduğunu; ancak, AB üyeliğinin kültürel maliyetleri konusunda önemli bir vurgu yapıldığını göstermiştir.¹⁹⁵

Özgür Tonus'un “Eskişehir'de Avrupa Birliği Algısı Türkiye Genelinden Farklı Mı?” başlıklı araştırması ise, Eskişehir halkının AB ile Türkiye'nin ilişkilerine dair algı ve tutumlarının, Türkiye genelinden daha olumlu olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışma 2004 yılı Haziran ve Eylül ayları arasında, 20 yaş üstü 1.106 bireyle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, Eskişehir halkının, Türkiye'nin geneline kıyasla AB'ye daha olumlu baktığını ve bu

¹⁹⁴ Haydar Efe, Funda Kemahlı Garipoğlu, Murat Kızıllı, Duygu Bibar, “Kafkas Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”, *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (2021): 382-407.

¹⁹⁵ Hatice Yazgan, Altan Aktaş, “Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü: Çankırı İli Örneği” *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2/2 (2012):1.

olumlu bakış açısının, Eskişehir'deki özel durumu gösterdiğini desteklemektedir.¹⁹⁶ Eskişehir'de AB destek oranı %53,9 olarak belirlenmiş ve özellikle 50 yaş üzeri bireyler arasında bu destek daha yüksek bulunmuştur. Eskişehir halkı, Türkiye'nin AB üyeliğinden ekonomik faydalar, vizesiz seyahat, AB ülkelerinde çalışma imkânları ve yaşam standartlarının yükselmesi gibi konuları önceliklendirmektedir. Destekleyenler, Türkiye'nin demokratik standartlarının yeterince gelişmemiş olması ve üyelik sürecindeki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemesini, sürecin önündeki başlıca engeller olarak görmektedir. Bu bulgular, kamuoyunun AB hakkındaki bilgi düzeyi arttıkça ve kamuoyunun demokratik ve sosyo-ekonomik değişim beklentileri karşılandıkça Türkiye'nin AB katılım sürecine olan ilginin artacağını göstermektedir.¹⁹⁷

Bu araştırmalar, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki kamuoyunun AB'ye yönelik algı ve tutumlarının çeşitliliğini ve karmaşıklığını ortaya koymaktadır. Özellikle Eskişehir gibi şehirlerde AB'ye yönelik olumlu tutumlar, Türkiye'nin genelindeki algıdan farklılaşabilmekte ve bu farklılıklar, bölgesel özellikler, ekonomik beklentiler ve demokratik standartlara yönelik değerlendirmelerle ilişkilendirilebilmektedir. Bu çeşitlilik, Türkiye'nin AB üyeliği sürecine yönelik politikaların ve stratejilerin, farklı bölgelerin özgül ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurarak şekillendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bayram Barış Altındal'ın “Türk Kamuoyunda Avrupa Birliği Algıları: Antakya’da Hristiyan Topluluğun Avrupa Birliği'ne Bakışı” isimli tezi, Türkiye'de yaşayan Antakya Hristiyan topluluğunun AB algılarını değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışmanın bulguları, Antakya'daki Hristiyan yurttaşların büyük bir kısmının Türkiye'nin AB'ye üyeliğini olumlu karşıladığını ve desteklediğini; yine de topluluk içinde AB üyeliği konusunda karamsar ve şüpheci görüşlere sahip bireylerin bulunduğunu göstermiştir. Röportajlar, genel olarak katılımcıların AB üyeliğine destek verdiğini belirtmiştir. Bu destek, katılımcıların çoğunun Türkiye'nin AB üyeliğinden fayda göreceğine olan inancını yansıtmaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte biri AB hakkında olumlu bir imaja

¹⁹⁶ Özgür Tonus, “Eskişehir’de Avrupa Birliği Algısı Türkiye Genelinden Farklı Mı?”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14/2 (2015): 49.

¹⁹⁷ Özgür Tonus, “Eskişehir’de Avrupa Birliği Algısı Türkiye Genelinden Farklı Mı?”, 70-81.

sahipken, beşte biri şüphelidir. Bu, AB'nin imajının geniş bir kesim tarafından tam anlamıyla olumlu olarak değerlendirilmediğini göstermektedir. Röportajlarda, bireylerin çoğunluğunun AB'nin imajına yönelik olumlu bir tutum sergilemediği belirlenmiştir.¹⁹⁸

Hakan Samur ve Turgut Demirtepe'nin “Kürtlerin Avrupa Birliği'ne Yönelimi: Düşük Bilgi Düzeyi, Yüksek İdealist Beklentiler” adlı çalışması, Kürt nüfusunun AB'ye yönelimini, bilinç düzeyleri ve kişisel değerlendirmelere dayanarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, Diyarbakır, Mardin, Batman ve Hakkâri gibi siyasal ve sosyal örgütlenmelerin yoğun olduğu şehirlerde yaşayan 351 Kürt kökenli yurttaş üzerinde yapılan ve tümü üniversite mezunu olan katılımcılardan alınan 20 soruluk bir anketin sonuçlarına dayanır. Araştırmada, katılımcıların %49,2'si Türkiye'nin AB'ye asla üye olamayacağını düşündüğü, AB üyeliği hakkında bir referandum yapılması durumunda ise %73,7'sinin "evet" yanıtı verdiği, üyeliğe olumsuz bakanların oranının %17,9, kararsızların oranının ise %8,2 olduğu belirlenmiştir. Bu, katılımcıların bilgi düzeylerinin düşük olmasına ve AB'ye olan güven konusunda ciddi endişeler bulunmasına rağmen, Kürt nüfusunun AB üyeliğini büyük oranda desteklediğini ortaya koymaktadır.¹⁹⁹

Bu çalışmalar, Türkiye'nin farklı toplulukları içinde AB üyeliği konusundaki çeşitli algıları ve tutumları detaylandırmaktadır. Antakya'daki Hristiyan topluluğu ve Kürt nüfusu gibi özgül grupların, AB üyeliğine ilişkin olumlu bakış açılarına sahip olmaları, Türkiye'nin çeşitliliğini ve AB üyeliği meselesindeki geniş spektrumlu görüşleri yansıtmaktadır. Bu bulgular, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini değerlendirirken, toplumun farklı kesimlerinin beklenti ve endişelerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle, demokratik değerlere ve sosyo-ekonomik faydalara yönelik beklentilerin, AB üyeliği konusundaki destek üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Übeydullah Pilatin'in “Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Avrupa Birliği Algısı: Karşılaştırmalı Bir Analiz” başlıklı tez çalışması, 2022 yılında Türkiye'de yaşayan

¹⁹⁸ Bayram Barış Altındal, “Türk Kamuoyunda Avrupa Birliği Algıları: Antakya’da Hristiyan Topluluğun Avrupa Birliğine Bakışı”(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012),103-140.

¹⁹⁹ Hakan Samur, Turgut Demirtepe, “Kürtlerin Avrupa Birliği’ne Yönelimi: Düşük Bilgi Düzeyi, Yüksek İdealist Beklentiler”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12/48, 55-76.

Suriyeli mültecilerin Avrupa Birliği (AB) hakkındaki görüşlerini mercek altına almıştır. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların önemli bir kısmı (%44,2), AB'yi çok uluslu bir Birlik olarak tanımlarken, bu Birliğin siyasi, ekonomik veya güvenlik gibi farklı boyutları üzerinde durulmamıştır. Çoğunlukla, mülteciler AB'yi, bir araya gelen çeşitli ülkelerin oluşturduğu bir birlik olarak algılamaktadır. Yirmi bir katılımcı (%40), Suriye'deki savaş öncesinde Avrupa'ya gitmek gibi bir niyetlerinin olmadığını ve Türkiye'ye sığındıktan sonra bu yönde bir isteklerinin oluşmadığını ifade etmiştir. Diğer yandan, iki katılımcı (%3,8) AB ekonomisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve AB'ye gitme arzularının olmadığını dile getirmiştir. Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin AB algıları üzerinden Türkiye ve AB'nin mülteci politikalarının gözden geçirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.²⁰⁰

Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin Avrupa Birliği'ne yönelik algılarını ve beklentilerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmının AB'yi, çeşitli ülkelerin birleşiminden oluşan bir birlik olarak görmesi, mültecilerin AB hakkında genel bir fikre sahip olduğunu ancak detaylı bilgilere ulaşmada zorluk çektiklerini göstermektedir. Özellikle, mültecilerin Avrupa'ya gitme konusundaki isteksizliği ve AB ekonomisi hakkında bilgi sahibi olmama durumu, mülteci politikalarının daha etkili bir şekilde ele alınması ve mültecilere yönelik bilgilendirme çalışmalarının artırılması gerektiğini işaret etmektedir. Bu çalışma, AB ve Türkiye'nin mülteci politikalarının, mültecilerin gerçek ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alacak şekilde yeniden şekillendirilmesinin önemini de vurgulamaktadır.

Emine Şahin ve Özlem Duğan tarafından gerçekleştirilen “Almanya ve Fransa'da Yaşayan Türklerin Örneğinde Gurbetçilerin AB ve AB'ye Katılım Tutumu” başlıklı çalışma, Almanya ve Fransa'da yerleşik Türk diasporasının, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğine ilişkin görüşlerini ele almıştır. Araştırma, bu iki ülkede yaşayan Türk göçmenler arasındaki minimal fikir ayrılıklarını ve Türkiye'nin AB üyeliğine dair genel tutumları ortaya çıkarmıştır. Almanya'da bulunan katılımcıların çoğunluğu, Türkiye'nin AB'ye katılmasını istememekteyken; Fransa'da ikamet edenlerin bir kısmı ise Türkiye'nin

²⁰⁰ Übeydullah Pilatin, “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin AB Algısı-Karşılaştırmalı Bir Analiz”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022), 90-120.

üyeliğini olumlu bulmakta ve desteklemektedir. Katılımcılar, AB'nin bir zamanlar sahip olduğu etkinin azaldığını ve mevcut durumunun belirsizliklerle dolu olduğunu ifade etmektedirler. Almanya'da yaşayan Türkler, Türkiye için AB üyeliğinin gerekli olmadığı kanısındayken; Fransa'da yaşayanların yarısı, Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu yaklaşmaktadır.²⁰¹

Dartan ve Göral'ın yürüttüğü “Berlin Türk Toplumunun Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Bakışına Yönelik Bir Anket Değerlendirmesi” adlı araştırma ise, Türkiye-AB ilişkileri hakkında Berlin'deki Türk topluluğunun değerlendirmelerini incelemiştir. Bulunan sonuçlara göre, katılımcıların %59,6'sı AB'ye yönelik pozitif görüşlere sahipken, %22,8'i AB'yi negatif bir şekilde değerlendirmektedir. Kararsızların oranı ise %17,5 olarak tespit edilmiştir. Avrupa'da yaşayan Türk kökenli bireylerin, bulundukları toplumların koşulları çerçevesinde, AB ve Türkiye-AB ilişkilerine karşı duygusal olmaktan ziyade, daha mantıklı bir bakış açısıyla yaklaştıkları görülmektedir.²⁰²

Bu araştırmalar, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye'nin AB üyeliğine ve AB'nin genel yapısına dair farklılaşan görüşlerini ve algılarını gözler önüne sermektedir. Almanya ve Fransa'da yaşayan Türkler arasındaki tutum farklılıkları, Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin karmaşık ve katmanlı bir tablo çizmektedir. Öte yandan, Berlin'deki Türk toplumu üzerine yapılan çalışma, Avrupa'daki Türk diasporasının, yaşadıkları toplumun şartlarına bağlı olarak AB ve Türkiye-AB ilişkilerine dair pragmatik bir yaklaşım sergilediklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tartışmalarda, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının görüş ve beklentilerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğinin altını çizmektedir.

²⁰¹ Emine Şahin ve Özlem Duğan, “Almanya Ve Fransa'da Yaşayan Türkler Örneğinde Gurbetçilerin AB ve AB'ye Katılım Tutumu”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16/2 (2017): 131-143.

²⁰² Muzaffer Dartan, Emirhan Göral, “Berlin Türk Toplumunun Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Bakışına Yönelik Bir Anket Değerlendirmesi”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 25/1 (2017): 56-74.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SAĞ VE SOL YELPAZEDEKİ SİYASİ PARTİLERİN SEÇMENLERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ALGILARININ FARKLILAŞIP FARKLILAŞMADIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi ve Amacı

Bu çalışma, AB ve Türkiye ilişkilerinin Türkiye kamuoyu tarafından nasıl algılandığı ve AB’ye yönelik düşüncelerin siyasi parti üyeliğine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. AB-Türkiye ilişkileri üzerine birçok çalışma yapılmasına rağmen, AB algısının sağ ve sol eğilimli seçmenler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını anlamaya yönelik kapsamlı bir çalışma yoktur. Bu nedenle konuya farklı bir bakış açısı geliştirilerek Türkiye’de yapılan son genel seçimler sonrasında parlamentoda temsil hakkı kazanan sağ ve sol yelpazedeki siyasi parti seçmenlerinin AB algısının ne olduğu tanımlayıcı anket yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Çalışma için katılımcılar yedi büyük şehirde (İstanbul-Ankara-İzmir-Antalya-Diyarbakır-Erzurum-Trabzon) yaşayan 4140 siyasi parti seçmeninden uygun örnekleme tekniği kullanılarak seçilmiştir. Araştırma için 2023 yılında gerçekleştirilen genel seçimde oy hakkını kullanan seçmenler tercih edilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye-AB ilişkilerinin kötüleştiği bu dönemde Türkiye kamuoyunda AB ve Türkiye-AB ilişkilerini ortaya koymak; Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde(TBMM) temsil olunan sağ ve sol yelpazedeki siyasi parti seçmenlerinin AB algısını ortaya çıkarmak ve farklı politik görüşe sahip seçmenler arasında AB algısının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Aynı zamanda elde edilen sonuçlar ile bu konuda daha önceden yapılmış çalışmalarla arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemektir.

Bu çalışma için 23.06.2023 tarihinde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışma için Türkiye'nin yedi bölgesinden birer büyükşehir seçilmiştir. Bu şehirler sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Erzurum, Trabzon ve Diyarbakır'dır. Bu illerin seçmen sayıları yaklaşık olarak YSK'nın internet adresinden tespit edilmiştir. Buna göre Türkiye'de gerçekleştirilen son genel seçimde İstanbul 10 milyon 573 bin, Ankara 4 milyon 285 bin, İzmir 3 milyon 442 bin, Antalya 1 milyon 708 bin, Diyarbakır 1 milyon 147 bin, Trabzon 612 bin ve Erzurum 510 bin seçmene sahiptir.²⁰³ Bu illerin toplam seçmen sayısı ile toplam anket sayısı birbirine oranlandığında İstanbul için 1979, Ankara için 802, İzmir için 644, Antalya için 319, Diyarbakır için 177, Trabzon için 120 ve Erzurum için 99 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma için 18 yaşını doldurmuş ve son genel seçimde oy kullanmış bireyler tercih edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye'de belirlenen yedi ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Diyarbakır, Trabzon, Erzurum) yaşayan 4140 siyasi parti seçmeniyle yapılan 24 soruluk anket ile sınırlıdır. 24 soru içinde her soru için tek cevap kabul edilmiştir. Birden çok seçenek işaretlemesi yapılan anketler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışma seçmenler ile yapıldığı için 18 yaş altı katılımcılar çalışma dışında tutulmuştur. Ayrıca çalışma farklı politik görüşlerin Avrupa Birliği algısını ortaya koymaya yönelik olduğu için parti tercihi sorusunu boş bırakanlar da çalışma dışında tutulmuştur. Türkiye'deki siyasi ortam göz önünde bulundurularak katılımcıların tam olarak samimi ve doğru yanıtlar vermeme ihtimalleri de bu araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma Türkiye'de seçilen yedi il ile sınırlandırılmıştır. Türkiye'nin en büyük şehri ve ekonomik merkezi olduğu ve çeşitli etnik, kültürel ve sosyoekonomik grupları barındırdığı için genel seçmen eğilimlerini yansıtabileceği nedeniyle İstanbul; başkent ve siyasi merkez olması, bürokratik ve politik yapısıyla seçmen davranışlarının analizinde

²⁰³ “Yüksek Seçim Kurulu, 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçim İstatistikleri Bülteni”, (Erişim Tarihi:10.07.2023),
<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf>

önemli bir rol oynaması nedeniyle Ankara; batı kıyısındaki büyük ve modern bir şehir olması ve genellikle daha liberal, sol ve seküler bir seçmen kitlesine sahip olması nedeniyle İzmir; ekonomik açıdan turizme dayalı bir şehir ve yabancı nüfusun yoğun olması nedeniyle AB'ye karşı genel eğilimi etkileyebileceğinden dolayı Antalya; Güneydoğu Anadolu'nun önemli bir şehri ve Kürt nüfusun yoğun olduğu bir bölge olması, bölgesel ve etnik temelli seçmen davranışlarını anlamak için kritik üstlenmesi nedeniyle Diyarbakır; Doğu Anadolu'nun önemli şehirlerinden biri olması, daha muhafazakâr ve milliyetçi seçmen kitlesine sahip olması nedeniyle Erzurum; Karadeniz bölgesinin önemli bir şehri olması, genellikle daha milliyetçi ve muhafazakâr bir seçmen kitlesine sahip olması ve içinde sol görüşü de barındırması nedeniyle Trabzon olmak üzere yedi büyükşehir tercih edilmiştir. Bu iller, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki seçmen eğilimlerini ve Avrupa Birliği'ne yönelik algılarını temsil edebilecek nitelikte çeşitliliğe sahiptir.

Çalışma kentli seçmen ile yapılmıştır. Kırsalda yaşayan seçmen çalışma dışında tutulmuştur. Çalışma 21.08.2023-01.10.23 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçimleri ile 2024 yerel seçimleri arasında yapılması nedeniyle siyasi parti tercihleri farklılık gösterebilmektedir. Çalışmanın saha bulgularını doğru yorumlayabilmek için öncelikle Türkiye'deki siyasi partilerin ideolojik olarak siyasi yelpazede nasıl konumlandığını belirlemek gerekmektedir.

3.5. Türkiye'de Sağ ve Sol Siyasi Yelpaze

Siyaset dünyasında sıkça duyduğumuz “sağ” ve “sol” kavramları, bireylerin ve grupların belirli ideolojik pozisyonlarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kavramlar, genellikle ekonomik, sosyal ve kültürel konulardaki tutumları ve politikaları ifade etmek için kullanılan bir ölçüt gibi karşımıza çıkmaktadır.

Sağ, genellikle geleneksel değerlere, piyasa ekonomisine ve bireysel özgürlüklere vurgu yapmaktadır. Sağcılar, genellikle devlet müdahalesinin ekonomik faaliyetlerde sınırlı olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bireylerin kendi çabalarıyla başarı elde etmeleri gerektiğini düşünürler ve serbest piyasa ekonomisinin refahı artıracığına inanmaktadırlar. Kültürel olarak ise, genellikle geleneksel aile yapılarına, milliyetçiliğe

ve sınırlı göç politikalarına destek vermektedirler.²⁰⁴ Sol ise, sosyal adalet, eşitlik ve devlet müdahalesi üzerine odaklanmaktadır. Solcular, ekonomik eşitsizlikleri azaltmak için devletin aktif rol oynaması gerektiğini savunmaktadırlar. Gelir adaleti, sosyal hizmetler ve kamu gücünün ekonomik düzenlemelerde kullanımı sol politikaların temel öğelerindendir. Kültürel olarak, çoğunlukla çeşitlilik, göçmen hakları ve bireysel özgürlüklerin genişletilmesi gibi konulara odaklanmaktadırlar.²⁰⁵

Tanıl Bora “Türk Sağının Üç Hali” adlı kitabında Türkiye’deki sağ siyasetinin tarihsel gelişimini ve ideolojik çeşitliliğini üç ana eksen üzerine konumlandırmıştır. Milliyetçilik, Osmanlı’nın son döneminden itibaren Türk sağının temel direklerinden biri olmuştur.²⁰⁶ Cumhuriyet döneminde ise, milliyetçi düşünce devletin resmi ideolojisi haline gelmiştir. Milliyetçilik, vatan sevgisi, milletin birliği ve bağımsızlığı gibi kavramlarla beslenir. Türk milliyetçiliği, aynı zamanda Batı karşıtlığı ve İslam ile de iç içe geçmiştir.²⁰⁷ Muhafazakârlık, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde modernleşme karşıtı bir tepki olarak şekillenmiştir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte, muhafazakârlık kendini dini değerlerin ve geleneklerin korunması şeklinde ifade etmiştir. Muhafazakârlık, aile, din ve toplumsal düzen gibi kavramları merkezine almaktadır.²⁰⁸ Türk muhafazakârlığı, İslami değerlerle sıkı bir bağa sahiptir.²⁰⁹ Liberalizm, Türk sağında daha geç bir dönemde kendine yer bulmuştur. Özellikle 1980’lerden itibaren, serbest piyasa ekonomisinin benimsenmesiyle birlikte sağ düşünce içerisinde liberal eğilimler güçlenmiştir.²¹⁰ Bireysel özgürlükler, serbest piyasa ekonomisi ve sınırlı devlet müdahalesi, liberalizmin temel kavramlarıdır. Türk sağında liberalizm, daha çok ekonomik politikalar üzerinden kendini göstermiştir.²¹¹

²⁰⁴ Cengiz Erişen, “Sağ ve Sol Siyaset”, *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, (Ankara: TÜBİTAK Yayınları Popüler Bilim, 2022) (Erişim Tarihi 10.07.2024), 4:3.

²⁰⁵ Erişen, *Sağ ve Sol Siyaset*, 3

²⁰⁶ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, (İstanbul: iletişim yayıncılık, 2017), 15-20.

²⁰⁷ ²⁰⁷ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, 21-23.

²⁰⁸ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, 53-54.

²⁰⁹ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, 79.

²¹⁰ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, 61-70.

²¹¹ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, 68-70.

İdris Küçükömer'in "Türkiye'de Sağ Soldur, Sol da Sağ" tartışması Türkiye'nin siyasi tarihine ve ideolojik yapısına yönelik alışılmışın dışında bir bakış açısına sahiptir. Bu tartışma, geleneksel sağ ve sol tanımlarının Türkiye'nin özgün koşullarında nasıl farklılaştığını ve yer değiştirdiğini açıklamaktadır. Küçükömer'in en dikkat çekici iddiası, Türkiye'de geleneksel olarak sağ ve sol olarak bilinen kavramların yer değiştirdiğidir. Küçükömer'e göre; Geleneksel sağ olarak bilinen muhafazakârlar ve İslamcılar, aslında toplumsal dayanışma, adalet ve eşitlik gibi değerleri savunmaktadır. Bu gruplar, halkın geniş kesimleriyle daha uyumlu bir ilişki içindedir.²¹² Sağ, tarihsel olarak devlete mesafeli bir duruş sergilemiş, merkeziyetçi ve otoriter politikalara karşı çıkmıştır. Bu durum, sağın geleneksel anlamda sol değerleri benimsediğini göstermektedir.²¹³ Sol olarak bilinen Kemalistler ve laikler ise, Batılılaşma ve modernleşme adına merkeziyetçi ve otoriter bir yapı oluşturmuşlardır. Bu gruplar, halkın geniş kesimlerinden ziyade, şehirli elitlerin çıkarlarını gözetmiştir.²¹⁴ Sol, güçlü bir devlet yapısını savunarak, aslında geleneksel sağ değerlerini benimsemiştir. Devletçi politikalar, ekonomik ve sosyal alanda merkezi kontrolü artırmış, halkın geniş kesimlerinin katılımını sınırlamıştır.²¹⁵ Küçükömer'in "Türkiye'de Sağ Soldur, Sol da Sağ" çalışması, bize Batılı anlamda sağ ve sol kavramlarının Türkiye'nin özgün koşullarında nasıl farklılaştığını ve yeniden tanımlandığını göstermektedir.

Siyasi yelpazede sağ ve sol kavramları zamanla değişebilir ve farklı bölgelerde farklı anlamlar kazanabilmektedir. Örneğin, bir ülkede sağ veya sol ideolojilerin hangi politikaları içerdiği ve hangi değerlere vurgu yaptığı, o ülkenin tarihi, kültürel ve ekonomik koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir. Sağ ve sol kavramları, siyasi tartışmalarda ve seçimlerde belirleyici bir rol oynamaktadır. Her iki ideoloji de toplumsal sorunlara ve ekonomik zorluklara farklı çözümler önermektedir. Bu nedenle, siyasi tercihlerinizi belirlerken ve politikaları değerlendirirken, sağ ve solun farklı perspektiflerini anlamak önemlidir.

²¹² İdris Küçükömer, *Batılılaşma & Düzenin Yabancılaşması*, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2007), 44-50.

²¹³ Küçükömer, *Batılılaşma & Düzenin Yabancılaşması*, 49-50.

²¹⁴ Küçükömer, *Batılılaşma & Düzenin Yabancılaşması*, 64-65.

²¹⁵ Küçükömer, *Batılılaşma & Düzenin Yabancılaşması*, 56,62.

3.5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP)

Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP), 2001 yılında Abdullah Gül, Bülent Arınç ve Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulmuştur. Yeni kurulan bu partiye kapanan Fazilet ve Refah partilerinden ayrılan üyeler ilgi göstermiştir. AKP kurulduğu yıldan itibaren Türk siyasal hayatında önemli bir yer edinmiştir.

AKP, kültürel ve toplumsal değerleri koruyan muhafazakâr anlayışı benimsemiş, aile yapısına ve dini değerlere önem vermiştir. Bununla beraber bireysel özgürlükleri de savunmaktadır.²¹⁶ AKP, ekonomik olarak serbest piyasa ekonomisini desteklemektedir. Yabancı yatırımların artması ve özel sektörün güçlenmesini destekleyen politikalar uygulamaktadır. AKP ideolojik olarak muhafazakâr değerlerin ve ekonomik liberalizmin birlikte olduğu bir modeli desteklemektedir.²¹⁷ Bu duruşundan dolayı ideolojik yelpazede Türk toplumu tarafından merkez sağ olarak bilinmektedir. Bu bağlamda AKP, çalışma için merkez sağı temsil eden bir parti olarak tercih edilmiştir.

3.5.2. Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türkiye'nin en eski ve köklü siyasi partilerinden biridir. 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan CHP, Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'nin modernleşme ve Batılılaşma sürecinde önemli bir rol oynamıştır.²¹⁸ CHP, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında tek parti olarak ülkeyi yönetmiştir. Bu dönemde Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen devrimler ve reformlar, partinin temel politikaları arasında yer almıştır. CHP'nin ideolojisinin temeli, Mustafa Kemal Atatürk'ün ilkelerini kapsayan Kemalizm'e dayanmaktadır.²¹⁹ Kemalizm'in altı ilkesi; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılıktır. CHP, laikliğin en güçlü savunucularından biri olmuştur ve devlet işlerinin dini etkilerden arındırılması gerektiğine inanmaktadır.²²⁰ 1960'lı yıllardan itibaren CHP,

²¹⁶ Adalet ve Kalkınma Partisi, “AKP Tüzüğü”, (Erişim Tarihi 03.07.2024), <https://www.akparti.org.tr/media/asbklfdx/ak-parti-tuzuk.pdf>

²¹⁷ “AKP Tüzüğü”

²¹⁸ Cumhuriyet Halk Partisi, “CHP Tüzüğü”, (erişim tarihi 03.07.2024), https://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf

²¹⁹ “CHP Tüzüğü”

²²⁰ “CHP Tüzüğü”

sosyal demokrasiye yönelmiştir. Bu, sosyal adalet, eşitlik, insan hakları ve sosyal refah politikalarını benimsemeyi ifade etmektedir.

CHP, Türkiye'nin modernleşmesi ve Batılı değerlerle uyumlu hale gelmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu doğrultuda eğitim, bilim ve teknolojide ilerlemeyi savunmaktadır. Partinin ekonomik politikaları, devletin ekonomik hayatta aktif bir rol oynamasını öngören devletçilikten, serbest piyasa ekonomisi ile harmanlanmış sosyal demokrasiye doğru evrilmiştir. CHP, tarih boyunca Türkiye'nin siyasi ve sosyal yapısını şekillendiren önemli bir aktör olmuştur ve günümüzde de Türk siyaseti üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.²²¹

CHP Türk toplumu tarafından merkez sol ve sosyal demokrat bir parti olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle CHP, çalışma kapsamında merkez solu temsil eden bir parti olarak tercih edilmiştir.

3.5.3. Milliyetçi Hareket Partisi(MHP)

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Türkiye'de önemli bir siyasi partidir. Parti, Türk ulusal birliğini ve bütünlüğünü savunur ve Türk kültürünü koruma, geliştirme amacını taşımaktadır.²²² Tarihsel olarak, MHP 1969 yılında Alparslan Türkeş tarafından kurulmuştur ve Türkiye'deki sağ görüşlü siyasi partilerden biridir.

Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) ideolojisi, Türk milliyetçiliği ve ülkücülük temellerine dayanmaktadır. MHP, Türk milletinin birliğini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü savunur.²²³ Türklüğünü temel alan bir milliyetçilik anlayışını benimser ve Türk ulusal kimliğinin korunması gerektiğine inanmaktadır.²²⁴ MHP Ülkücülük, vatanseverlik, milli birlik ve beraberlik gibi değerlere önem vermektedir. MHP, milli egemenliği ve milletin iradesinin üstünlüğünü vurgulamaktadır.²²⁵ Devletin güçlü ve bağımsız olması gerektiğine inanır ve bu doğrultuda politikalar geliştirmektedir. MHP,

²²¹ "CHP Tüzüğü"

²²² Milliyetçi Hareket Partisi, *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*, (Ankara: Milliyetçi Hareket Partisi, 2024), 19-20.

²²³ Milliyetçi Hareket Partisi, *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*, 20.

²²⁴ Milliyetçi Hareket Partisi, *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*, 21.

²²⁵ Milliyetçi Hareket Partisi, *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*, 21.

toplumsal düzenin korunması ve adaletin sağlanması için mücadele etmektedir. Adaletli bir sosyal yapı ve hukukun üstünlüğüne olan inancı, ideolojik temellerinden biridir. MHP, geleneksel Türk değerlerine bağlı kalarak, modern dünyanın getirdiği yenilikleri de içselleştirmeye çalışmaktadır. Bu anlamda, gelenekçilik ve modernlik arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. MHP'nin ideolojisi, Türkiye'nin iç ve dış politikalarında etkili olmuş, özellikle milliyetçilik ve vatanseverlik vurgularıyla ön plana çıkmıştır.²²⁶

Savunduğu ilkeler kapsamında MHP Türk toplumu için aşırı sağ bir parti olarak bilinmektedir. Bu bağlamda MHP çalışma için aşırı sağı temsil eden bir parti olarak tercih edilmiştir.

3.5.4. Halkların Demokratik Partisi(HDP)

Halkların Demokratik Partisi (HDP), Türkiye'de 2012 yılında kurulan bir siyasi partidir. Partinin kökeni, Kürt siyasi hareketinin çeşitli evrelerinden gelmektedir. HDP'nin ideolojisi, demokrasi, çoğulculuk, insan hakları ve Kürt meselesinde barışçıl çözüm gibi temel prensiplere dayanmaktadır.²²⁷ Parti, Kürtlerin yanı sıra Türkiye'deki diğer etnik grupların ve toplumsal kesimlerin temsilini amaçlamaktadır.

HDP'nin Türkiye siyasetindeki yeri karmaşık ve tartışmalı olmuştur. Bazıları HDP'yi demokratik bir temsilci olarak görürken, diğerleri parti üyelerini terörle ilişkilendirir ve ayrılıkçılıkla suçlamıştır. Son yıllarda, parti üyeleri ve yöneticileri hakkında çeşitli yargı süreçleri ve siyasi tartışmalar yaşanmıştır.

HDP, demokrasi, insan hakları, çoğulculuk, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi temel değerleri savunmaktadır. HDP, Türkiye'de demokratik bir siyasi sistem ve çeşitli etnik, kültürel ve dini grupların eşit temsili için mücadele etmektedir. Parti, insan haklarının evrensel ilkelerine bağlı kalarak, herkesin temel hak ve özgürlüklerini savunucu olarak kendini tanımlamaktadır.²²⁸ Kürt sorununun barışçıl ve siyasi yollarla çözümü için çalışır ve şiddetten kaçınılması gerektiğine inanmaktadır. HDP, kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamda eşit haklara sahip olmalarını teşvik

²²⁶ Milliyetçi Hareket Partisi, *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*, 21-23.

²²⁷ Halkların Demokratik Partisi, "HDP Tüzüğü", (erişim tarihi: 04.07.2024) <https://www.hdp.org.tr/tr/parti-tuzugu/10/>

²²⁸ Halkların Demokratik Partisi, "HDP Tüzüğü"

eder ve kadın temsilini artırmayı hedeflemektedir. Çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma konularında duyarlı bir yaklaşım benimsemektedir.²²⁹

HDP, genellikle Türkiye siyasetinde sol bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle çalışma için sol görüşü temsil eden bir parti olarak tercih edilmiştir.

3.5.5. İyi Parti

İyi Parti, Türkiye merkezli bir siyasi partidir ve 25 Ekim 2017’de Meral Akşener tarafından kurulmuştur. Parti, özellikle merkez sağ ve milliyetçi çizgide konumlanmıştır.

İyi Parti; demokrasi, adalet, özgürlük ve ekonomik refahı ön planda tutan bir yaklaşım sergilemektedir. Ayrıca, Türkiye’nin birliğini ve bütünlüğünü koruma, güçlendirme ve demokratik değerlere bağlı kalma ilkelerini savunmaktadır.²³⁰

İyi Parti, demokratik ilkeleri ve hukukun üstünlüğünü savunmaktadır. Adaletin herkes için sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruma ve genişletme yanlısıdır.²³¹ Özellikle ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne önem vermektedir. Türk milliyetçiliğini temsil eder ve ülkenin birliğini, bütünlüğünü ve ulusal çıkarlarını koruma amacı gütmektedir. Sosyal devlet anlayışını benimser ve ekonomik refahın adil bir şekilde dağıtılması gerektiğine inanmaktadır. Sosyal yardımların ve adaletli vergi sisteminin önemini vurgulamaktadır.²³² Bilime, teknolojiye ve çağdaş yaşam tarzlarına önem vermektedir. Eğitim ve kültür alanlarında ilerici politikalar izlemeyi amaçlamaktadır.

Bu ideolojik temeller çerçevesinde, İyi Parti Türkiye’deki siyasi arenada kendine özgü bir konum edinmiştir. Parti merkez sağ olarak konumlanmış olmasına rağmen sol görüşü hitap eden söylemleri de bulunmaktadır.

3.5.6. Deva-Gelecek- Saadet Partileri

Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA), Türkiye’de 2020 yılında kurulan bir siyasi partidir. Partinin kurucuları arasında eski bir AKP milletvekili ve eski bakan

²²⁹ Halkların Demokratik Partisi, “HDP Tüzüğü”

²³⁰ İyi Parti, “İyi Parti-Parti Programı”, (Erişim Tarihi 04.07.2024), <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>

²³¹ İyi Parti, “İyi Parti-Parti Programı”

²³² İyi Parti, “İyi Parti-Parti Programı”

bulunmaktadır. Partinin ideolojisi, merkez sağ ve muhafazakâr değerlere dayanmaktadır. Ekonomik reformlar, adalet, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konuları ön planda tutan bir politika izlemektedirler.²³³

Gelecek Partisi, Türkiye’de 2019 yılında kurulan bir siyasi partidir. Partinin kurucusu Ahmet Davutoğlu’dur, eski bir AKP genel başkanı ve eski başbakanıdır. Gelecek Partisi’nin ideolojisi, muhafazakâr demokrasi üzerine kurulu olup, liberal ekonomik politikaları desteklemektedir. Ayrıca, parti Türkiye’nin demokratikleşmesini ve hukukun üstünlüğünü savunmaktadır.²³⁴

Saadet Partisi, Türkiye’de 2001 yılında kurulmuş bir siyasi partidir. Partinin ideolojisi İslami kökenli ve muhafazakâr bir çizgide yer almaktadır. Parti, İslami değerlere dayalı bir sosyo-ekonomik düzen ve adaletli bir toplum görüşünü savunmaktadır. Saadet Partisi, Türkiye’de laiklik ilkesine karşı çıkan ve dinin siyasette daha fazla rol almasını savunan bir duruş sergilemektedir.²³⁵

Bu üç parti genel olarak muhafazakâr ve merkez sağ ideolojileri benimsemiş partilerdir. Çalışma kapsamında muhafazakâr ve merkez sağı temsil eden partiler olarak tercih edilmişlerdir.

3.5.7. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)

Türkiye İşçi Partisi (TİP), Türkiye’de 1961 yılında kurulmuş bir siyasi partidir. Parti, sol görüşlü ve işçi sınıfı temelli bir yapıya sahiptir.²³⁶ TİP’in kuruluşunda önemli rol oynayan isimler arasında İsmet İnönü’nün eski danışmanı Mehmet Ali Aybar ve Yunus Emre gibi isimler bulunmaktadır.

TİP’in ideolojisi, Türkiye’de solun ve işçi sınıfının haklarının savunulması üzerine odaklanmıştır. Parti, kuruluşundan itibaren demokratik sosyalizm, işçi hakları, laiklik ve

²³³ Demokrasi ve Atılım Partisi, “*Deva Parti Tüzüğü*”, (Erişim Tarihi 05.07.2024), <https://cdn.devapartisi.org/DEVA-TZK003-112020-TR-TUZUK.pdf>

²³⁴ Gelecek Partisi, “*Gelecek Partisi Tüzüğü*”, (Erişim Tarihi 06.07.2024), <https://gelecekpartisi.org.tr/partimiz/tuzuk>

²³⁵ Saadet Partisi, “*Saadet Partisi Tüzüğü*”, (Erişim Tarihi 07.07.2024), <https://saadet.org.tr/tr/parti-tuzugu>

²³⁶ Türkiye İşçi Partisi, “*TİP Tüzüğü*”, (Erişim Tarihi 07.07.2024), <https://tip.org.tr/tuzuk/>

demokrasi gibi ilkeleri savunmuştur.²³⁷ Özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye siyasi hayatında etkili bir rol oynamış ve sol hareketler içinde önemli bir yer edinmiştir. TİP'in tarihi Türkiye'deki sol siyasi hareketlerin evriminde önemli bir yer tutmaktadır.

Türkiye Komünist Partisi (TKP), Türkiye'de 1920'lerin başında kurulan ve günümüze kadar varlığını sürdüren en eski siyasi partilerden biridir. TKP, Marksist-Leninist ideolojiye dayalı bir parti olarak kurulmuştur. Parti, proletarya diktatörlüğü, işçi sınıfının hakları, emperyalizme karşı mücadele, anti-faşizm gibi temel sosyalist ve komünist ilkeleri savunmaktadır.²³⁸

TKP, Türkiye'deki siyasi ve sosyal hareketlerin evriminde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Cumhuriyet'in erken dönemlerinde işçi sınıfının örgütlenmesinde ve emek hareketlerinde etkili olmuştur.²³⁹

TKP Marksist-Leninist ilkelere bağlı kalmış, Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki komünist hareketten etkilenmiştir. Günümüzde de TKP, Türkiye'deki sol siyasi arenada varlığını sürdüren ve işçi sınıfının haklarını savunan bir parti konumundadır.²⁴⁰

Sol Parti (SP), sosyal demokrat bir çizgiye sahiptir ve sosyal adalet, demokrasi, çevre koruma, kadın-erkek eşitliği gibi temel ilkeleri savunmaktadır.²⁴¹ SP, Cinsiyetçi olmayan ve militarizm karşıtı bir sosyalizm savunucusudur. Sol Parti, ekonomik ve sosyal adaleti sağlamak, işçi haklarını korumak, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerini güçlendirmek amacıyla politika üretmektedir.²⁴² Sol Parti'nin Türkiye'deki siyasi arenadaki konumu ve etkisi, zamanla siyasi ve toplumsal değişimlere göre şekillenmeye devam etmektedir.

Bu üç parti çalışma kapsamından sol görüşü temsil eden partiler olarak tercih edilmiştir.

²³⁷ Türkiye İşçi Partisi, “TİP Tüzüğü”

²³⁸ Türkiye Komünist Partisi, “TKP Programı”, (Erişim Tarihi 08.07.2024), <https://www.tkp.org.tr/temel-metinler/program-2/>

²³⁹ Türkiye Komünist Partisi, “TKP Programı”

²⁴⁰ Türkiye Komünist Partisi, “TKP Programı”

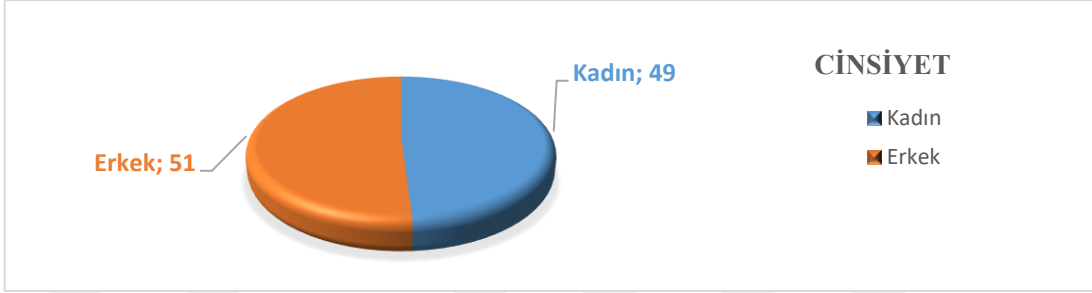
²⁴¹ Sol Parti, “Sol Parti Tüzüğü”, (Erişim Tarihi 08.07.2024), <https://solparti.org/Tuzuk>

²⁴² Sol Parti, “Sol Parti Tüzüğü”

3.4. Alan Çalışmasının Sonuçları ve Verilerin Değerlendirilmesi

Türkiye'nin yedi ilinde yüz yüze gerçekleştirilen bu anketle elde edilen veriler, kamuoyunun Türkiye-AB ilişkilerine yönelik tutum ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

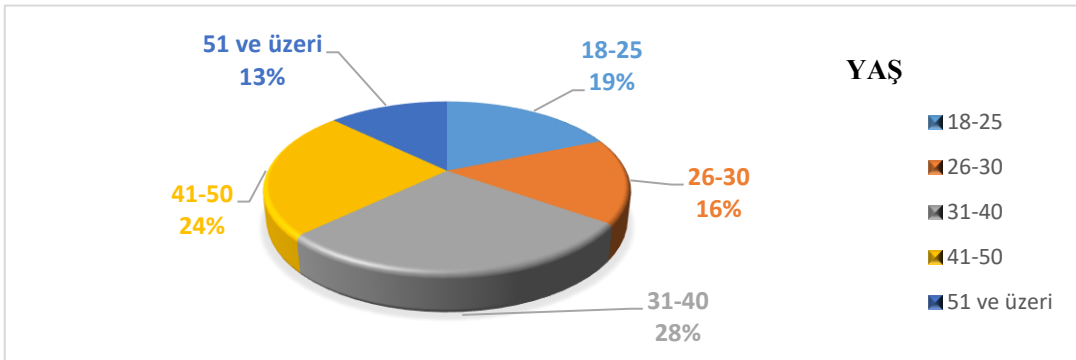
Tablo 3.1: Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı (%)

Cinsiyet Dağılımı	Yüzde (%)
Kadın	49
Erkek	51
Toplam	100,0

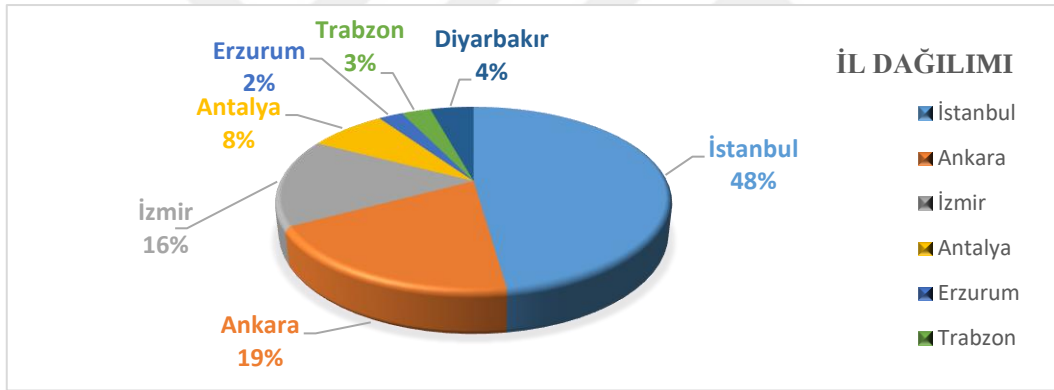
Araştırmaya katılan toplam katılımcıların %49'u kadın, %51'i erkeklerden oluşmaktadır. Kadınların katılımı erkeklere oranla düşüktür. Bu oran cinsiyet dağılımında önemli bir dengesizlik olmadığını göstermektedir.

Tablo 3.2: Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımları (%)

Yaş Dağılımları	Yüzde (%)
18-25	18,7
26-30	16,1
31-40	28,1
41-50	24,3
51 ve üzeri yaş	12,8
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanların yaş dağılımlarına bakıldığında; %18,7'si “18-25 yaş” aralığında, 16,1'i “26-30 yaş” aralığında, %28,1'i “31-40 yaş” aralığında, %24,3'ü “41-50” yaş aralığındadır. Yine katılımcıların %12,8'i “51 ve üzeri yaş” grubundadır. Bu yaş dağılımı, araştırmanın geniş bir yaş yelpazesine yayıldığını göstermektedir. Bu çeşitlilik, araştırmanın sonuçlarının daha kapsamlı ve dengeli olmasını sağlayabilir. Gençlerin ve

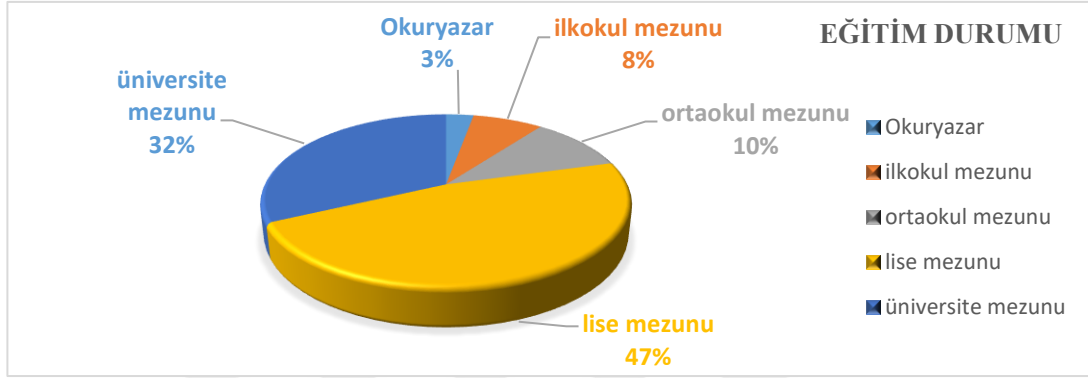

ortanca yaş grubunun araştırmaya katılımlarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3: Araştırmaya Katılanların İllere Göre Dağılımları (%)

İllere Göre Dağılım	Yüzde (%)
İstanbul	47,8
Ankara	19,4
İzmir	15,6
Antalya	7,7
Erzurum	2,4
Trabzon	2,9
Diyarbakır	4,3
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanların %47,8'i İstanbul, %19,4'ü Ankara, %15,6'sı İzmir, %7,7'si Antalya, %2,4'ü Erzurum, %2,9'u Trabzon, %4,3'ü Diyarbakır ilinden katılmıştır. Bu iller araştırmanın daha geniş bir çerçeveden sunmasına olanak tanımaktadır.

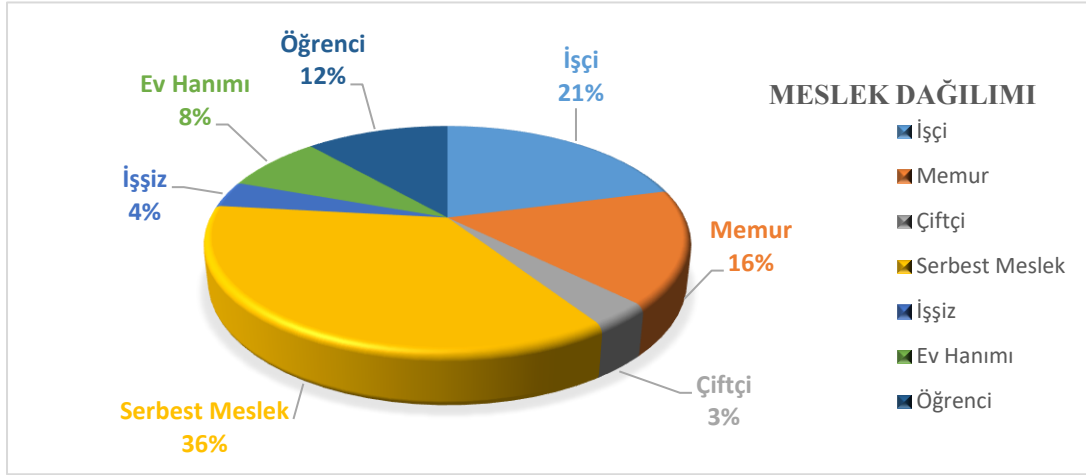

Tablo 3.4: Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumu (%)

Eğitim Durumu	Yüzde (%)
Okuryazar	2,9
İlkokul Mezunu	7,4
Ortaokul Mezunu	10,4
Lise Mezunu	47,4
Üniversite Mezunu	32,0
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanların %2,9'u okuryazar, %7,4'ü ilkokul mezunu, %40,3'ü ortaokul mezunu, %47,4'ü lise mezunu, %32'si üniversite mezunudur. Eğitim düzeyi yükseldikçe AB konusunda daha bilgilendirici ve analitik yaklaşımların ortaya çıkabileceği söylenebilir.

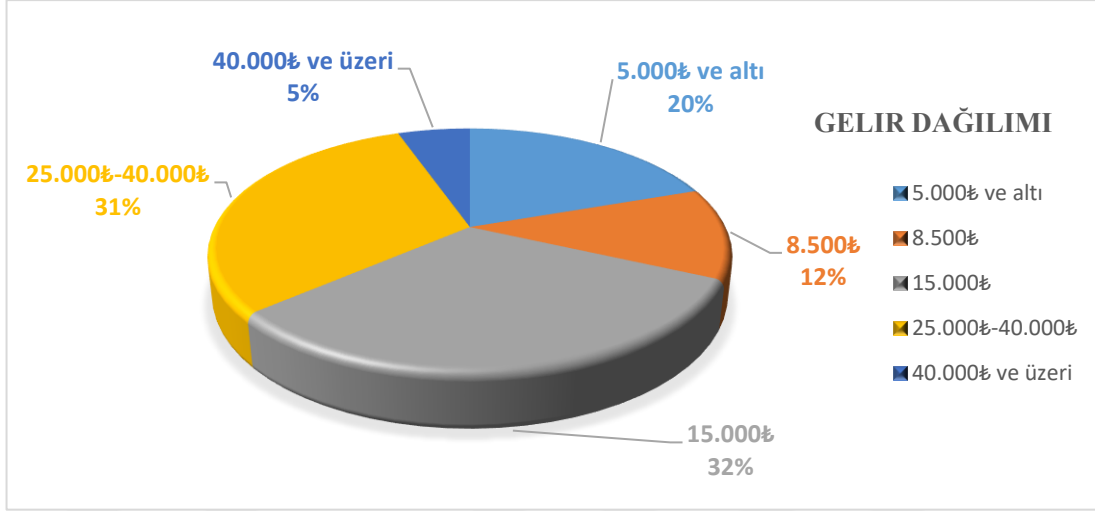
Tablo 3.5: Araştırmaya Katılanların Meslek Dağılımları (%)

Meslek Dağılımı	Yüzde (%)
İşçi	20,9
Memur	16,4
Çiftçi	3,4
Serbest Meslek	35,9
İşsiz	3,7
Ev Hanımı	8,0
Öğrenci	11,5
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanların %20,9'u "işçi", %16,4'ü "memur", %3,4'ü "çiftçi", %35,9'u "serbest meslek", %3,7'si "işsiz", %8'i "ev hanımı" ve %11,5'i ise öğrencidir. İşçi kesimi ve serbest meslek sahipleri oranı yüksektir. Memurlar, öğrenciler ve ev hanımları önemli bir grup temsilcisidir. Bu gruplar, farklı sosyal ve ekonomik kazanımlar kazanan bireylerin araştırmalarının geniş bir alana sahip olmasını sağlamaktadır. Çiftçi ve işsiz oranları çok düşük olup, bu meslek gruplarının Türkiye’de daha az temsil edildiği veya azaldığı katılım oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

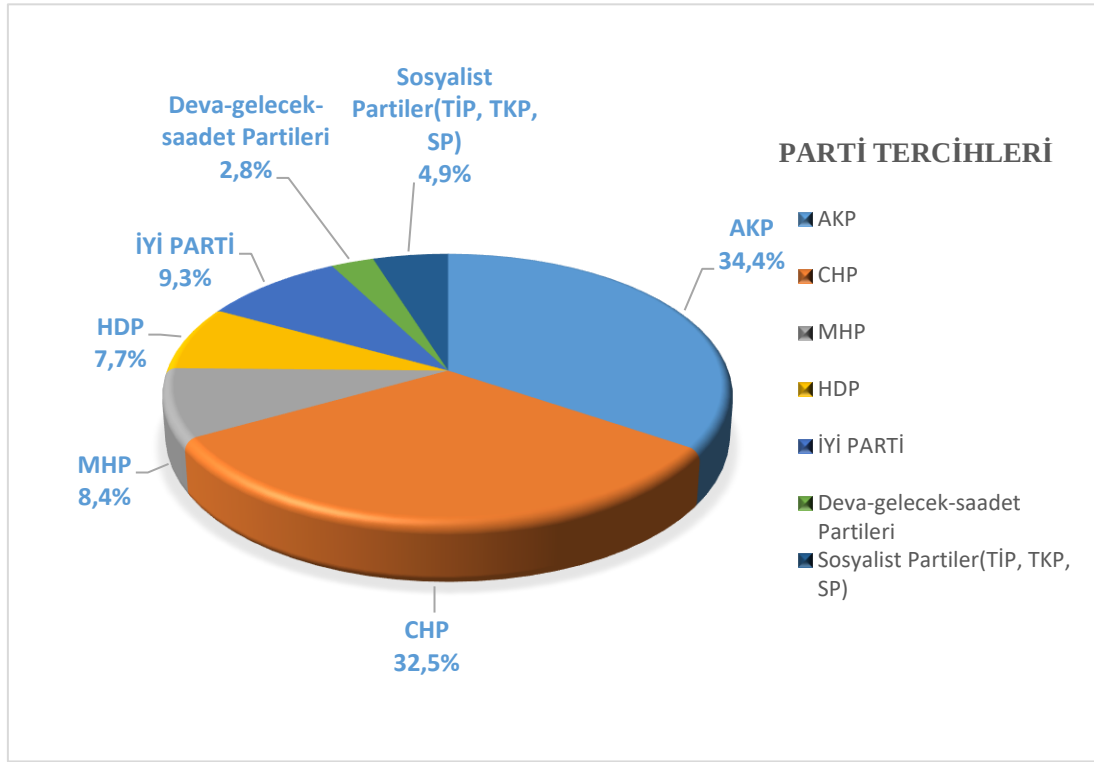
Tablo 3.6: Araştırmaya Katılanların Gelir Dağılımı (%)

Gelir dağılımı	Yüzde (%)
5.000 ₺ ve altı	19,7
8.500 ₺	12,1
15.000 ₺	31,9
25.000-40.000 ₺	30,9
40.000 ₺ ve üzeri	5,4
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanların gelir seviyelerine göre, çeşitli gelir gruplarının temsil edildiği görülmektedir. Araştırmaya katılımcıların %19,7’si “5.000 TL ve altı”, %12,1’i “8.500 TL”, %31,9’u “15.000 TL” gelire sahiptir. Yine katılımcıların %30,9’u “25.000-40.000 TL” aralığında gelire sahipken, %5,4’ü ise “40.000 TL ve üzeri” gelire sahiptir.

Tablo 3.7: Katılımcıların Siyasi Parti Tercihleri (%)

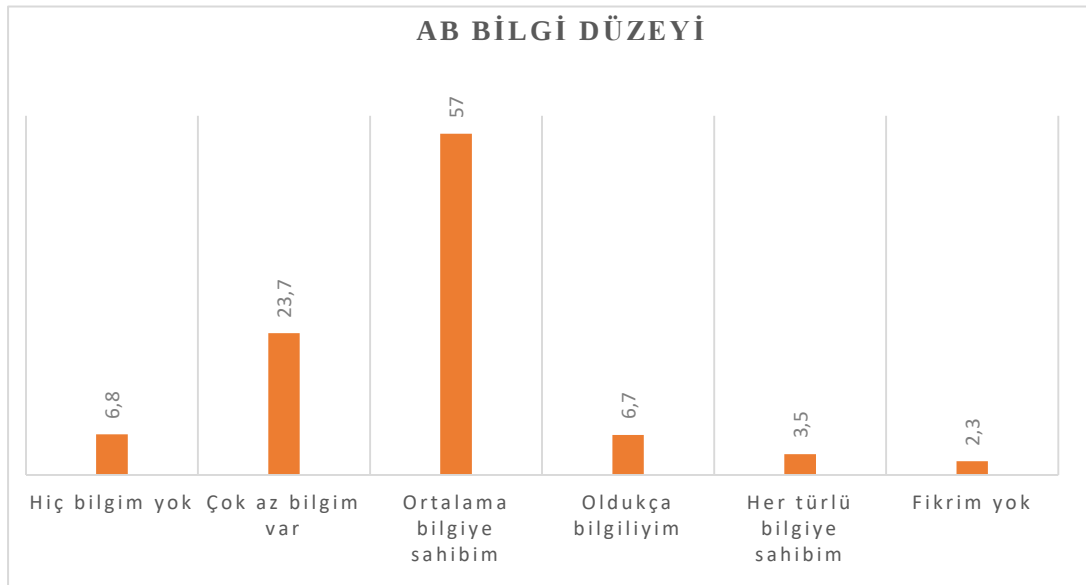

Siyasi Parti Tercihleri	Yüzde (%)
AKP	34,4
CHP	32,5
MHP	8,4
HDP	7,7
İyi Parti	9,3
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	2,8
Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti)	4,9
Toplam	100,0

Araştırmaya katılan bireylere Türkiye’de gerçekleştirilen son genel seçimde destekledikleri siyasi parti sorusu yöneltilmiştir. Türkiye’de siyasi parti yelpazesi çok geniş olduğu için parlamentoda temsil hakkı kazanan partiler sorunun seçeneklerini oluşturmuştur. Buna göre araştırmaya katılanların %34,4’ü AKP’yi, %32,5’i CHP’yi, %8,4’ü MHP’yi, %7,7’si HDP’yi, %9,3’ü İyi Parti’yi desteklemektedir. Deva-Gelecek-Saadet Partilerini destekleyenlerin oranı %2,8 iken, Sosyalist Partileri(TİP, TKP, Sol

Parti) destekleyenlerin oranı %4,9’dur. Siyasi tercihler geniş bir yelpazeye yayılmakta ve farklı siyasi eğilimlerin temsil edildiği ortaya konulmaktadır. Bu durum AB hakkında kamuoyunun parti tercihlerine göre değişkenlik gösterebileceğini işaret etmektedir.

Tablo 3.8: Avrupa Birliği Hakkında Bilginiz Ne Düzeydedir? (%)

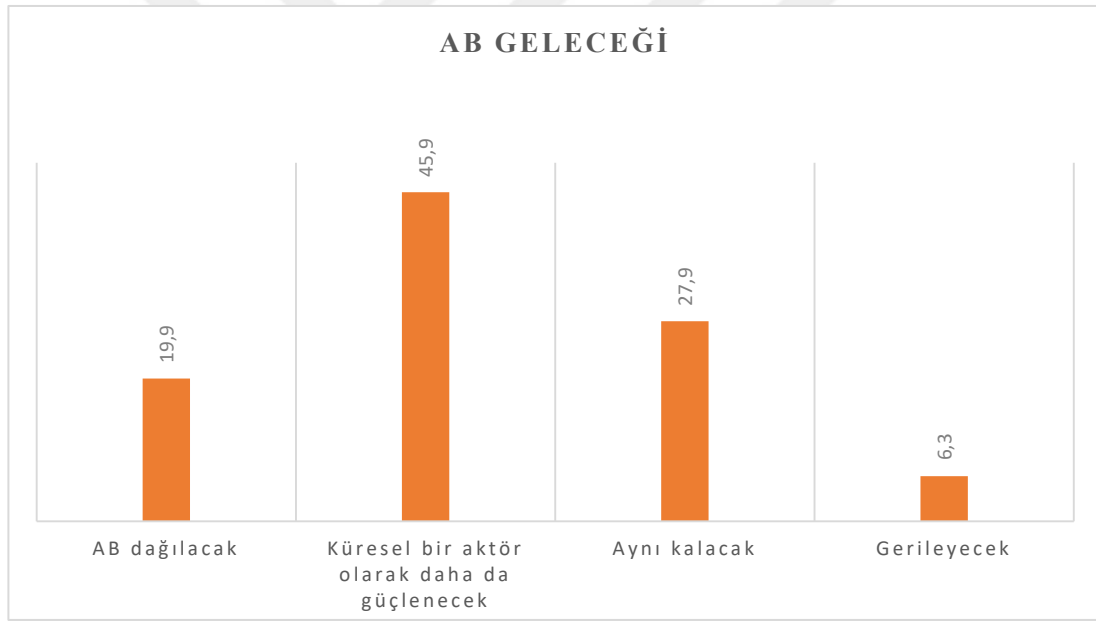
AB Bilgi Düzeyi	Yüzde (%)
Hiç bilğim yok	6,8
Çok az bilğim var	23,7
Ortalama bilgiye sahibim	57,0
Oldukça bilgiliyim	6,7
Her türlü bilgiye sahibim	3,5
Fikrim yok	2,3
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara AB hakkındaki bilgi düzeyleri sorulmuştur. Verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların %57’si ortalama bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası AB hakkında ortalama bir bilgiye sahiptir. “Hiç bilğim yok” diyenlerin oranı %6,8 iken “çok az bilğim var” diyenlerin oran %23,7’dir. “Oldukça bilgiliyim” diyenlerin oranı %6,7 iken “her türlü bilgiye sahibim” diyenlerin oranı % 3,5’tir. AB hakkında “fikrim yok” diyenlerin oranı ise %2,3 olmuştur.

Bu sonuçlar AB hakkında genel bir bilginin mevcut olduğunu, ancak bilginin genellikle yüzeysel olduğunu göstermektedir. Bu durum, AB konusundaki bilgilendirme ve farkındalık yaratma çabalarını da beraberinde getirmektedir. Özellikle, AB hakkında bilgi sahibi olmanız, AB-Türkiye ilişkilerine yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinde faydalı olabilmektedir.

Katılımcıların yarısından fazlası AB hakkında ortalama bir bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda “ortalama bilgiye sahibim” yanıtını veren katılımcıların %20,9’u “AKP”, %18,’si “CHP”, %4,3’ü “MHP”, %3,7’si “HDP”, %5,4’ü “İyi Parti”, %1,4’ü “Deva-Gelecek-Saadet Partileri” ve %3,2’si “Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti)” seçmenlerinden oluşmaktadır.

Tablo 3.9: Avrupa Birliği’nin Geleceğini Nasıl Görüyorsunuz? (%)

AB Geleceği	Yüzde (%)
AB dağılacak	19,9
Küresel bir aktör olarak daha da güçlenecek	45,9
Aynı kalacak	27,9
Gerileyecek	6,3
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Avrupa Birliği’nin Geleceğini Nasıl Görüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen cevaplar, AB'nin geleceği hakkında kamuoyunda farklı görüşlerin olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %19,9’u “AB dağılacak” cevabını verirken, %45,9’u “küresel bir aktör olarak daha da güçlenecek” cevabını vermiştir. Katılımcıların %27,9’u “aynı kalacak” cevabını verirken, %6,3’ü AB’nin gerileyeceğini düşünmektedir.

Bu verilere göre, katılımcıların neredeyse yarısı AB'nin küresel bir aktör olarak daha da güçleneceğini düşünmektedir. AB’nin geleceğine dair olumlu bir bakış açısının kamuoyunda yaygın olduğu görülmektedir. Öte yandan, katılımcıların %27,9’u AB’nin mevcut durumunu koruyacağını ve değişmeyeceğini düşünmektedir. Bu grup, AB’nin istikrarlı bir yapıya sahip olduğunu ve gelecekte büyük bir değişim beklemediklerini ifade etmektedir. AB’nin dağılacağını düşünen katılımcılar AB’nin geleceği konusunda oldukça karamsardır. Bu grup, AB’nin mevcut sorunlarını aşamayacağı ve sonunda dağılacağına dair bir inancı yansıtmaktadır. Son olarak, AB’nin gerileyeceğini düşünen katılımcılar AB’nin gelecekte daha zayıf bir konuma düşeceğini ve etkisinin azalacağını öngörmektedir.

Tablo 3.10: Türkiye AB’ye Üye Olmalı mıdır?(%)

AB’ye Üyelik	Yüzde (%)
Evet olmalıdır	60,9
Hayır olmamalıdır	28,7
Kararsızım	10,4
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı mıdır?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %60,9’u “evet olmamalıdır” cevabını verirken, %28,7’si” hayır olamamalıdır” cevabını vermiştir. Kalan %10,4’lük kısım ise “kararsızım” cevabını vermiştir. %60,9’luk oran içinde CHP seçmeni %25,4 ile AB’yi en fazla destekleyen seçmendir. %28,7’lik oran içinde en fazla paya sahip olan %15,9 ile AKP seçmenidir. %10,4’lük oran içinde en fazla paya sahip olan yine %3,6 ile AKP seçmenidir. Bu veriler, Türkiye’nin AB’ye üyeliği konusunda kamuoyunda belirgin bir destek olduğunu ancak aynı zamanda önemli bir karşıt görüşün de bulunduğunu göstermektedir.

Bu soruda önemli olan dört nokta vardır. Birincisi cinsiyete göre, ikincisi yaş tercihlerine göre, üçüncüsü eğitim durumuna göre, dördüncüsü ise siyasi partilere göre sorunun değerlendirilmesidir.

Tablo 3.11: Cinsiyete Göre AB’ye Destek Oranları (%)

Cinsiyet Tercihler	Kadın	Erkek
Evet olmalıdır	61,2	60,6
Hayır olmalıdır	27,2	30,1
Kararsızım	11,6	9,2
Toplam (%)	100,0	100,0

Yukarıdaki tablolarda gösterildiği üzere “Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı mıdır?” sorusuna verilen cevapların cinsiyet bazında analizi, erkekler ve kadınlar arasındaki görüş farklılıklarını ortaya koymaktadır. Yüzde şeklinde dikkate alındığında çalışmaya katılım sağlayan erkekler %60,6 oranında “evet olmalıdır” derken, kadınlar %61,2 oranında “evet olmalıdır” demiştir. “Hayır olmamalıdır” seçeneğini tercih eden erkeklerin oranı %30,1, kadınların ise %27,2’dir. “Kararsızım” tercihinde bulunan erkeklerin oranı %9,2 iken kadınların oranı %11,6’dır. Oranlara bakıldığında yaklaşık olarak kadınlar ve erkekler aynı tercihlerde bulunmuşlardır.

Türkiye’nin AB’ye üyeliği için genel bir destek olduğu görülmektedir. Ancak erkekler arasında AB üyeliğine karşı olanların oranı kadınlara göre biraz daha yüksekken, kadınlar arasında kararsız olanların oranı erkeklere göre daha fazladır. Erkekler AB üyeliği konusunda daha net bir görüşe sahipken, kadınlar biraz daha tereddüt etmektedir. Cinsiyet

farkını gözetmeksizin, kamuoyunda AB üyeliğine verilen destek oranı yüksektir. Ancak, bu eğilimde cinsiyet bazında küçük farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 3.12: Yaşa Göre AB’ye Destek Oranları(%)

Yaş Tercihler	18-25 yaş	26-30 yaş	31-40 yaş	41-50 yaş	51 yaş ve üzeri
Evet olmalıdır	67,3	59,1	59,5	59,2	60,3
Hayır olmalıdır	20,6	30,2	30,4	31,3	29,6
Kararsızım	12,2	10,7	10,1	9,4	10,2
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için araştırmaya katılanların içinde 18-25 yaş tercihinde bulunan katılımcıların %67,3’ü “evet olmalıdır”, %20,6’sı “hayır olmamalıdır”, %12,2’si “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. 26-30 yaş tercihinde bulunan katılımcıların %59,1’i “evet olmalıdır”, %30,2’si “hayır olmamalıdır”, %10,7’si “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. AB’ye desteğin en yüksek olduğu yaş grubu 18-25 yaş grubudur. Özellikle gençlerin, yani 18-25 yaş arası grubun, AB’ye olan olumlu bakışı, Türkiye-AB ilişkileri açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılanların içinde 31-40 yaş tercihinde bulunan katılımcıların %59,5’i “evet olmalıdır”, %30,4’ü “hayır olmamalıdır”, %10,1’i “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. 41-50 yaş tercihinde bulunan katılımcıların %59,2’si “evet olmalıdır”, %31,3’ü “hayır olmamalıdır”, %9,4’ü “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir.

Son olarak, araştırmaya katılanların içinde 51 yaş ve üzeri için tercihte bulunan katılımcıların %60,3’ü “evet olmalıdır”, %29,6’sı “hayır olmamalıdır”, %10,2’si “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Bütün yaş gruplarına bakıldığında AB’ye üyelik için destek oranı %50 ve üzerindedir.

Tablo 3.13: Eğitim Durumuna Göre AB'ye Destek Oranları (%)

Eğitim Tercihler	Okuryazar	İlkokul Mezunu	Orta Okul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu
Evet Olmalıdır	54,1	47,7	45,5	62,7	66,9
Hayır Olmalıdır	22,1	32,5	35,4	28,4	26,7
Kararsızım	23,8	19,8	19,0	8,9	6,4
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için araştırmaya katılanların içinde eğitim durumu okuryazar olan katılımcıların %54,1’i “evet olmalıdır”, %22,1’i “hayır olmalıdır”, %23,8’i “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Kararsızım seçeneğini en fazla tercih eden grup okuryazar grubudur.

Araştırmaya katılanların içinde eğitim durumu ilkokul mezunu olan katılımcıların %47,7’si “evet olmalıdır”, %32,5’i “hayır olmalıdır” ve %19,9’i “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir.

Araştırmaya katılanların içinde eğitim durumu ortaokul mezunu olan katılımcıların %45,5’i “evet olmalıdır”, %35,4’ü “hayır olmalıdır” ve %19’u “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. “Hayır olmalıdır” seçeneğini en fazla tercih eden grup ortaokul mezunları grubudur.

Araştırmaya katılanların içinde eğitim durumu lise mezunu olan katılımcıların %62,7’si “evet olmalıdır”, %28,4’ü “hayır olmalıdır” ve %8,9’u “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça “kararsızım” seçeneğini tercih edenlerin oranı düşmektedir.

Araştırmaya katılanların içinde eğitim durumu üniversite mezunu olan katılımcıların %66,9’u “evet olmalıdır”, %26,7’si “hayır olmalıdır” ve %6,4’ü “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. “Evet olmalıdır” seçeneğini tercih edenlerin oranının en fazla olduğu ve “kararsızım” seçeneğini tercih edenlerin en az olduğu grup üniversite mezunlarıdır. Sonuç olarak kamuoyunda eğitim seviyesi yükseldikçe AB’ye destek oranının arttığı görülmektedir.

Tablo 3.14: Farklı Siyasi Parti Seçmenlerinin AB'ye Destek Oranları (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Evet Olmalıdır	Hayır Olmamalıdır	Kararsızım	Toplam (%)
AKP	42,2	46,2	10,6	100,0
CHP	78,2	13,2	8,6	100,0
MHP	32,9	50,6	16,5	100,0
HDP	70,6	18,4	11,0	100,0
İyi Parti	73,6	17,2	9,3	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	46,1	37,4	16,5	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	63,3	29,9	6,9	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun genel analizi yukarıda anlatıldığı gibidir. Ancak araştırmanın temel amacı olan farklı siyasi parti seçmenlerinin AB’ye destek oranlarının farklılaşıp farklılaşmadığı önemlidir. Bu bağlamda araştırma kapsamında olan siyasi parti seçmelerinin tercihleri ayrı olarak analiz edilmiştir.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için Adalet ve Kalkınma Partisi seçmeninin %43,2’si “evet olmalıdır”, %46,2’si “hayır olamamalıdır” ve %10,6’sı “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. AKP seçmenleri AB üyeliği konusunda ikiye bölünmüştür, ancak az bir farkla karşı çıkanlar çoğunluktadır. Merkez sağ olarak nitelendirilen ve hâlihazırda iktidarı elinde bulunduran AKP seçmeni ve ittifak ortağı MHP seçmeninin AB’ye destek oranı karşılaştırıldığında aşırı sağ temsil eden MHP seçmenin üyeliğe en az destek veren grubu oluşturduğu görülmektedir. İslamcı-muhafazakâr parti olan ve hâlihazırda iktidarda bulunan parti olan AKP seçmenleri AB’ye karşı ılımlı bir tavır sergilese de üyeliğe verdiği destekten daha fazla karşı çıkmaktadır.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için Cumhuriyet Halk Partisi seçmeninin %78,2’si “evet olmalıdır”, %13,2’si “hayır olamamalıdır”, %8,6’sı ise “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Kendini merkez sol olarak tanımlayan ve ana muhalefet partisi olan CHP seçmeni AB’ye üyeliği yüksek oranda desteklemektedir.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne üye olmalı mıdır?” sorusu için Milliyetçi Hareket Partisi seçmeninin %32,9’u “evet olmalıdır”, %50,6’sı “hayır olmamalıdır”, %16,5’i ise “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Kendini aşırı sağ, aşırı milliyetçi ve Avrupa şüphecisi olarak tanımlayan MHP seçmeni AB’yi yüksek oranda desteklememektedir. Kararsızların oranı da azımsanmayacak şekilde yüksektir. MHP seçmenleri arasında AB üyeliğine karşı ciddi bir muhalefet mevcuttur.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu Halkların Demokratik Partisi seçmeninin %70,6’sı “evet olmalıdır”, %18,4’ü “hayır olmamalıdır” ve %11’i “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Kendisini ekolojist, barışçı, demokratik, anti militarist ve sol bir parti olarak tanımlayan HDP seçmeninin AB’ye üyelik desteği oranı oldukça yüksektir. HDP seçmenin AB’ye destek oranının yüksek olmasında AB’nin insan hakları ve Kürt sorunu konusunda Türkiye’ye yönelttiği önerilerdir. Uzun dönemde ise Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda Kürt sorunun ve insan hakları ile ilgili sorunların daha kolay çözülebileceği öngörüsüdür.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için İyi Parti seçmeninin %73,6’sı “evet olmalıdır”, %17,1’i “hayır olmamalıdır” ve %9,3’ü de “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir. Kendisini sosyal liberal olarak tanımlayan ve merkez sağda konumlanan İyi Parti seçmeni yüksek oranda AB’ye üyeliği desteklemektedir. Bu oranın sağ partiler arasındaki en yüksek oran olması bakımından önemlidir. İyi Parti seçmeni yoğun olarak Türkiye’nin gelişmiş, şehirleşmiş batı bölgelerindendir. Atatürkçü görelî olarak eğitimli seçmen kitlesinin oluştuğu bir parti olması nedeniyle sonuçların diğer sağ partilerden ayrılmaktadır.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için Deva-Gelecek-Saadet Partilerinin seçmenlerinin yanıtlarına bakıldığında, %46,1’i “evet olmalıdır”, %37,4’i “hayır olmamalıdır” ve %16,5’i “kararsızım” seçeneğini tercih etmişlerdir. Deva-Gelecek-Saadet Partileri AB üyeliği konusunda ikiye bölünmüş durumda, ancak destekleyenler biraz daha fazladır. Bu üç partinin en temel ortak özelliği kendilerini sağ ve muhafazakâr yelpazede konumlandırmış olmalarıdır. İdeolojik olarak birbirleriyle yakın siyasi çizgide buluşmaktadırlar. Bu partilerin seçmenleri yüzde ellinin altında bir oranla AB’nin üyeliğine destek verenler olumsuz fikir beyan edenlerden daha azdır.

“Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı Mıdır?” sorusu için Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %63,2’si “evet olmalıdır”, %29,9’u “hayır olmamalıdır”, %6,9’u “kararsızım” seçeneğini tercih etmişlerdir. Bu seçenekte bulunan partilerin ortak özelliği ise kendilerini sol sosyalist yelpazede konumlandırmış olmalarıdır.

Sonuç olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) temsil olunan partilerin sağ ve sol yelpazedeki konumlarına bakılarak kendini sol görüşlü olarak tanımlayan CHP, HDP ve Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmenleri AB üyeliğine güçlü destek verirken; kendini sağ görüşlü olarak tanımlayan AKP ve Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmenleri daha bölünmüş durumdadır. MHP seçmenleri ise ağırlıklı olarak karşı çıkmaktadır. Bu sonuçlar, partilerin ideolojik ve politik eğilimlerinin seçmenlerin AB üyeliği konusundaki görüşlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. AB’ye üyeliği en çok destekleyen sol partilerin seçmenlerinin bu konuya ilgileri daha fazladır ve destek oranı yüksektir. Buna karşı sağ yelpazede bulunan siyasi partilerin destek oranı düşüktür. Aşırı sağı temsil eden MHP seçmenleri ise en düşük destek oranına sahiptir. Son olarak, Türkiye’nin AB üyeliği konusunda kamuoyu bölünmüştür. Siyasi tercihler bu konudaki tutumların belirleyicisidir.

Tablo 3.15: Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır? (%)

Türkiye-AB İlişkileri	Yüzde (%)
Çok iyi	0,8
İyi	3,2
Orta düzeyde	27,0
Oldukça kötü	29,3
Çok kötü	34,0
Fikrim yok	5,7
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Geçerli cevapların %0,8 “çok iyi”, %3,2 “iyi”, %27 “orta düzeyde”, %29,3 “oldukça kötü”, %34 “çok kötü”, %5,7 “fikrim yok” şeklinde oluşmuştur. Sonuçlara bakıldığında katılımcıların AB-Türkiye ilişkilerinin kötüye gittiği düşüncesinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu dağılım, katılımcıların büyük bir kısmının Türkiye-AB ilişkilerinin kötüye gittiğini düşündüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle “oldukça kötü” ve “çok kötü” cevaplarının toplamda %63,3 gibi yüksek bir orana ulaşması, genel bir memnuniyetsizlik ve olumsuz bakış açısının hâkim olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut durumuna dair kamuoyunda yaygın bir hayal kırıklığı ve eleştirinin bulunduğunu yansıtmaktadır.

Tablo 3.16: Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır?
“Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Çok iyi	İyi	Orta düzeyde	Oldukça kötü	Çok kötü	Fikrim yok	Toplam (%)
AKP	0,8	3,9	28,0	24,4	35,4	7,5	100,0
CHP	0,7	3,3	26,5	31,3	34,4	3,8	100,0
MHP	1,2	1,7	29,5	27,2	33,5	6,9	100,0
HDP	1,3	5,7	24,5	36,5	27,0	5,0	100,0
İyi Parti	1,0	0,8	23,5	35,4	34,6	4,7	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	0,0	2,6	26,1	30,4	33,0	7,8	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	0,5	2,5	29,9	30,9	31,4	4,9	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %0,8’i “çok iyi”, %3,9’u “iyi”, %28’i “orta düzeyde”, %24,4’ü “oldukça kötü”, %35,4’ü “çok kötü” ve %7,5’i “fikrim yok” yanıtını vermiştir. AKP seçmenlerinin büyük çoğunluğu (%59,8) Türkiye-AB ilişkilerini kötü olarak değerlendirmektedir. Orta düzeyde görenlerin oranı ise %28 ile oldukça yüksektir. Bu durum, iktidar partisinin seçmenlerinin bile mevcut ilişkilerden memnun olmadığını göstermektedir.

CHP seçmeninin %0,7’i “çok iyi”, %3,3’ü “iyi”, 26,5’i “orta düzeyde”, %31,3’ü “oldukça kötü”, %34,4’ü “çok kötü” ve %3,8’i “fikrim yok” yanıtını vermiştir CHP seçmenlerinin %65,7’si Türkiye-AB ilişkilerini kötü olarak değerlendirmektedir. Bu oran, CHP seçmenlerinin yüksek oranda ilişkilerin kötüye gittiğini düşündüğünü ortaya koymaktadır.

MHP seçmeninin %1,2’si “çok iyi”, %1,7’si “iyi”, %29,5’i “orta düzeyde”, %27,2’si “oldukça kötü”, %33,5’i “çok kötü” ve %6,9’u “fikrim yok” yanıtını vermiştir. MHP seçmenlerinin %60,7’si ilişkileri kötü olarak değerlendirmektedir. Orta düzeyde görenlerin oranı ise %29,5 ile oldukça yüksektir, bu da AKP seçmenlerine benzer bir tablo çizmektedir.

HDP seçmeninin %1,3'ü "çok iyi", %5,7'si "iyi", %24,5'i "orta düzeyde", %36,5'i "oldukça kötü", %27'si "çok kötü" ve %5'i "fikrim yok" yanıtını vermiştir. HDP seçmenleri de büyük oranda (%63,5) ilişkileri olumsuz değerlendirmektedir. Ancak "iyi" yanıtını verenlerin oranı diğer partilere göre biraz daha yüksektir (%7).

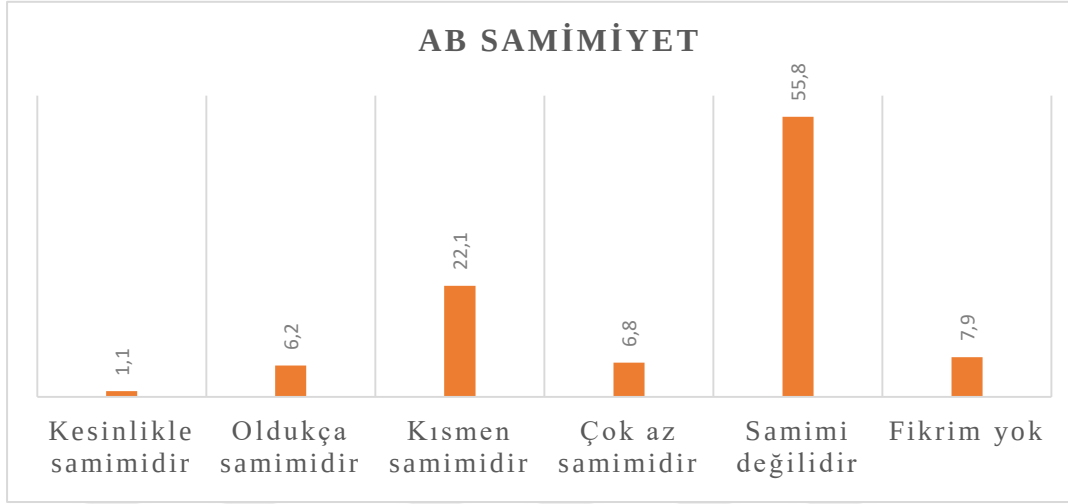
İyi Parti seçmeninin %1'i "çok iyi", %0,8'i "iyi", %23,5'i "orta düzeyde", %35,4'ü "oldukça kötü", %34,6'sı "çok kötü" ve %4,7'si "fikrim yok" yanıtını vermiştir. İyi Parti seçmenlerinin %70'i ilişkileri kötü olarak görmektedir. Bu, diğer partilere göre daha yüksek bir olumsuz değerlendirme oranıdır.

Deva-Gelecek-Saadet partileri seçmeninin %2,6'sı "iyi", %26,1'i "orta düzeyde", %30,4'ü "oldukça kötü", %33'ü "çok kötü" ve %7,8'i "fikrim yok" yanıtını vermiştir. "Çok iyi" yanıtını kimse tercih etmemiştir. Bu partilerin seçmenlerinin %63,4'ü ilişkileri kötü olarak değerlendirmektedir. "Çok iyi" yanıtının hiç olmaması, ilişkilerin olumlu görülmediğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %0,5'i "çok iyi", %2,5'i "iyi", %26,9'u "orta düzeyde", %30,9'u "oldukça kötü", %31,4'ü "çok kötü" ve %4,9'u "fikrim yok" yanıtını vermiştir. Sosyalist partiler seçmenlerinin %62,3'ü ilişkileri kötü olarak değerlendirmektedir. "Orta düzeyde" yanıtı verenlerin oranı diğer partilerle benzer düzeydedir.

Genel olarak sonuçlara bakıldığında zaman partilerin sağ ve sol yelpazedeki konumlarına bakmaksızın, tüm siyasi parti seçmenlerinin Türkiye-AB ilişkilerinin kötüye gittiği konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Her ne kadar "orta düzeyde" yanıtı verenlerin oranları partiler arasında değişiklik gösterse de, genel eğilim olumsuz bir değerlendirme yönündedir. Bu da Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut durumunun kamuoyunda geniş bir memnuniyetsizlik yarattığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3.17: Avrupa Birliği Türkiye’yi Üyelğe Alma Konusunda Samimi midir? (%)

AB Samimiyet	Yüzde (%)
Kesinlikle samimidir	1,1
Oldukça samimidir	6,2
Kısmen samimidir	22,1
Çok az samimidir	6,8
Samimi değildir	55,8
Fikrim yok	7,9
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Avrupa Birliği Türkiye’yi Üyelğe Alma Konusunda Samimi midir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların yarısından fazlası %56,4’ü “samimi değildir” şeklinde cevaplamışlardır. AB’nin Türkiye’yi oyaladığı şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Verilen cevaplar içinde “kesinlikle samimidir” oranı %1,1 iken; “oldukça samimidir” oranı %6,2’dir. “Kısmen samimidir” cevabını verenlerin oranı %22 olurken; “çok az samimidir” diyenlerin oranı %6,6 ve “fikrim yok” diyenlerin oranı %7,7 şeklinde gerçekleşmiştir.

Sonuçlar, Türkiye'deki kamuoyunun büyük bir kısmının AB'nin Türkiye'ye karşı samimi olmadığına inandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, AB-Türkiye ilişkilerinde güven eksikliği olduğunu ve Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine yönelik ciddi şüpheler bulunduğunu göstermektedir. Katılımcıların yarısından fazlası AB'nin Türkiye'yi oyaladığı görüşünü paylaşıırken, samimiyet konusunda olumlu düşünenlerin oranı

oldukça düşük kalmıştır. Bu, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin kamuoyunda büyük ölçüde olumsuz algılandığını ve bu sürece yönelik ciddi bir güvensizlik olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.18: Avrupa Birliği Türkiye’yi Üyeliğe Alma Konusunda Samimi midir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Samimidir	Oldukça Samimidir	Kısmen Samimidir	Çok Az Samimidir	Samimi Değildir	Fikrim Yok	Toplam (%)
AKP	0,5	3,8	21,6	6,6	57,9	9,7	100,0
CHP	1,5	8,6	21,3	7,1	56,5	4,9	100,0
MHP	1,0	3,2	20,8	8,8	55,2	11,0	100,0
HDP	1,0	8,8	24,2	6,9	47,1	11,9	100,0
İyi Parti	1,1	4,9	25,1	6,5	56,5	5,9	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	0,9	7,0	22,6	7,8	53,0	8,7	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	0,0	10,8	24,5	3,4	53,9	7,4	100,0

Araştırmaya katılım sağlayanlara “Avrupa Birliği Türkiye’yi Üyeliğe Alma Konusunda Samimi midir?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %0,5’i “kesinlikle samimidir”, %3,8’i “oldukça samimidir”, %21,6’sı “kısmen samimidir”, %6,6’sı “çok az samimidir”, %57,9’u “samimi değildir” ve %9,7’si “fikrim yok” yanıtını vermiştir. AKP seçmenlerinin büyük bir kısmı, AB’nin Türkiye’yi üyeliğe alma konusunda samimi olmadığına inanmaktadır. Bu durum, AKP seçmenleri arasında AB’ye karşı güvensizlik ve olumsuz bir algının var olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye-AB ilişkilerinin AKP seçmenleri arasında genellikle olumsuz değerlendirildiğini ve AB’nin samimiyetine yönelik ciddi şüpheler bulunduğunu ortaya koymaktadır.

CHP seçmeninin %1,5’i “kesinlikle samimidir”, %8,6’sı “oldukça samimidir”, %21,3’ü “kısmen samimidir”, %7,1’i “çok az samimidir”, %56,5’i “samimi değildir” ve %4,9’u “fikrim yok” yanıtını vermiştir. CHP seçmenlerinin büyük bir kısmının Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi üyeliğe alma konusundaki samimiyetine inanmamaktadır. Bu

şüpheli tutum, AB-Türkiye ilişkilerinin geçmişine, Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki zorluklara ve AB'nin politikalarına dair eleştirilere dayandırılabilir.

MHP seçmeninin %1'i "kesinlikle samimidir", %3,2'si "oldukça samimidir", %20,8'i "kısmen samimidir", %8,8'i "çok az samimidir", %55,2'si "samimi değildir" ve %11'i "fikrim yok" yanıtını vermiştir. MHP seçmeninin AB'nin Türkiye'yi üyeliğe alma konusundaki tutumları, genel olarak AB'ye karşı kuşkulu ve eleştireldir. MHP seçmeninin AB ile ilgili bu görüşleri, partinin milliyetçi ve egemenlikçi politikalarıyla uyumlu bir şekilde değerlendirilebilir. Samimiyet konusundaki şüpheler, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yaşanan tarihsel ve politik tartışmalara dayanabilir.

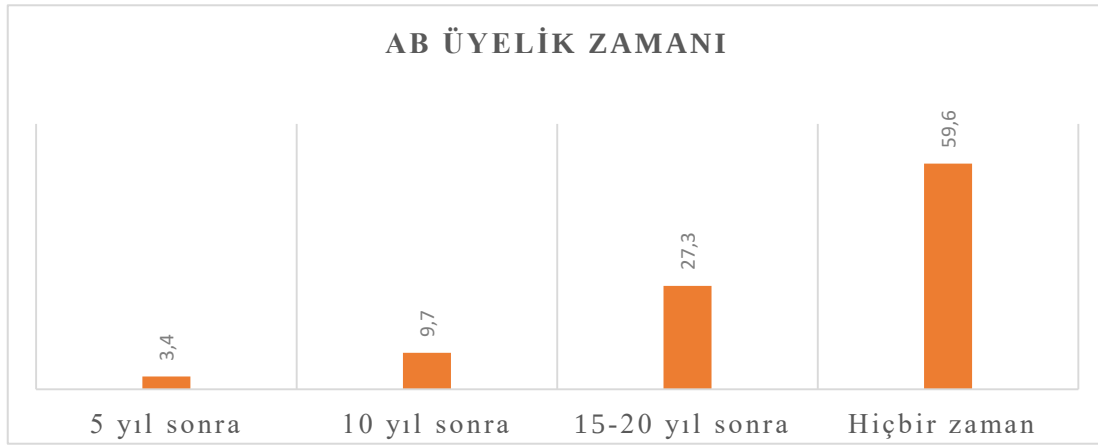
HDP seçmeninin %1'i "kesinlikle samimidir", %8,8 "oldukça samimidir", %24,2'si "kısmen samimidir", %6,9'u "çok az samimidir", %47,1'i "samimi değildir" ve %11,9'u "fikrim yok" yanıtını vermiştir. HDP seçmeninin AB'nin Türkiye'yi üyeliğe alma konusundaki görüşleri, diğer siyasi parti seçmenlerinden farklıdır. Parti, genellikle dış politika ve uluslararası ilişkiler konularında daha eleştirel bir yaklaşım sergilemektedir. AB-Türkiye ilişkilerindeki insan hakları ve demokrasi konularının ön planda olduğu düşünüldüğünde, HDP seçmeninin AB'nin samimiyetine ilişkin tutumları bu çerçevede değerlendirilebilir.

İyi Parti seçmeninin %1,1'i "kesinlikle samimidir", %4,9'u "oldukça samimidir", %25,1'i "kısmen samimidir", %6,5'i "çok az samimidir", %56,5'i "samimi değildir" ve %5,9'u "fikrim yok" yanıtını vermiştir. İyi Parti seçmenleri AB'nin Türkiye'yi üyeliğe alma konusundaki samimiyetine güvenmemektedirler. Bu durum, İyi Parti'nin milliyetçi ve merkez sağ politikalara olan yakınlığı ve Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerindeki tarihsel ve politik zorluklarla ilişkilendirilebilir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %0,9'u "kesinlikle samimidir", %7'si "oldukça samimidir", %22,6'sı "kısmen samimidir", %7,8'i "çok az samimidir", %53'ü "samimi değildir" ve %8,7'si "fikrim yok" yanıtını vermiştir. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmenlerinin büyük bir kısmı, AB'nin Türkiye'nin üyeliği konusunda samimi olmadığını düşünmektedir. Az sayıda seçmen ise AB'nin samimiyetine tam olarak veya büyük ölçüde inanmakta, azımsanmayacak bir kesim ise AB'nin samimiyeti konusunda kararsızdır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %10,8'i “oldukça samimidir”, %24,5'i “kısmen samimidir”, %3,4'ü “çok az samimidir”, %53,9'u “samimi değildir” ve %7,4'ü “fikrim yok” yanıtını vermiştir. Sosyalist Partiler seçmenlerinin büyük bir kısmı, AB'nin Türkiye'nin üyeliği konusunda samimi olmadığını düşünmektedir. Buna rağmen, belirli bir kesim AB'nin samimiyetine kısmen veya oldukça inanmaktadır. Seçmenlerin büyük çoğunluğunun olumsuz görüşleri, bu partilerin seçmen tabanında AB'ye karşı genel bir güvensizlik olduğunu göstermektedir. Ancak, az da olsa olumlu veya kararsız görüşler de mevcuttur.

Tablo 3.19: Türkiye, AB’ye Sizce Ne Zaman Girebilir? (%)

AB Üyelik Zamanı	Yüzde (%)
5 yıl sonra	3,4
10 yıl sonra	9,7
15-20 yıl sonra	27,3
Hiçbir zaman	59,6
Toplam	100,0

“Türkiye, AB’ye Sizce Ne Zaman Girebilir?” sorusuna katılımcıların %3,4’ü “5 yıl sonra” cevabını verirken; %9,7’si “10 yıl sonra” cevabını vermiştir. Katılımcıların %27,3’ü bu soruya “15-20 yıl sonra” cevabını vermiştir. Bu konuda hiç umudu olmayanların veya girmesin gibi alternatif bir cevabı olanların tercihi %59,6 ile “hiçbir zaman” seçeneği olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu, Türkiye'nin AB üyeliğine dair umut taşımamakta veya sürecin çok uzun ve zorlu olacağını düşünmektedir. %59,6 oranında "hiçbir zaman" cevabının verilmesi, AB üyelik sürecinin katılımcılar tarafından

genel olarak olumsuz değerlendirildiğini ve ciddi şüpheler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'nin AB üyelik sürecinin hem Türkiye hem de AB tarafından karmaşık ve zor bir süreç olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin kamuoyu nezdinde pek umut verici görülmediğini ve sürecin hızla tamamlanacağına dair inancın zayıf olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.20: Türkiye, AB'ye Sizce Ne Zaman Girebilir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım”(%)

Tercihler Siyasi Partiler	5 Yıl Sonra	10 Yıl Sonra	15-20 Yıl Sonra	Hiçbir Zaman	Toplam (%)
AKP	4,1	11,2	24,9	59,8	100,0
CHP	1,1	9,2	28,4	58,9	100,0
MHP	3,8	11,6	22,8	61,8	100,0
HDP	2,5	9,7	26,4	61,3	100,0
İyi Parti	2,6	5,4	33,3	58,7	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	0,9	9,6	32,2	57,4	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	1,5	6,4	31,9	60,3	100,0

Katılımcılara “Türkiye, AB'ye Sizce Ne Zaman Girebilir?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %4,1'i “5 yıl sonra” cevabını verirken; %11,2'si “10 yıl sonra” cevabını vermiştir. AKP seçmeninin %24,9'u “15-20 yıl sonra”, %59,8'i “hiçbir zaman” seçeneğini tercih etmiştir.

CHP seçmeninin %1,1'i “5 yıl sonra” cevabını verirken; %9,2'si “10 yıl sonra” cevabını vermiştir. CHP seçmeninin %28,4'ü “15-20 yıl sonra”, %58,9'u “hiçbir zaman” seçeneğini tercih etmiştir.

MHP seçmeninin %3,8'i “5 yıl sonra” cevabını verirken; %11,6'sı “10 yıl sonra” cevabını vermiştir. MHP seçmeninin %22,8'i “15-20 yıl sonra”, %61,8'i “hiçbir zaman” seçeneğini tercih etmiştir.

HDP seçmeninin %2,5'ini "5 yıl sonra" cevabını verirken; %9,7'si "10 yıl sonra" cevabını vermiştir. HDP seçmeninin %26,4'ü "15-20 yıl sonra", %61,3'ü "hiçbir zaman" seçeneğini tercih etmiştir.

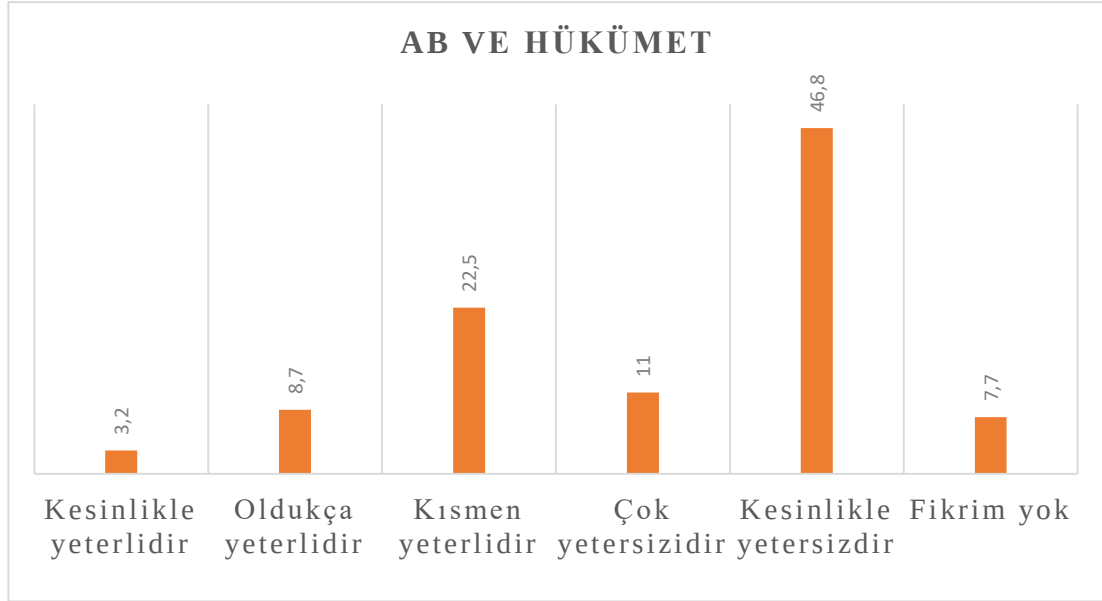
İyi Parti seçmeninin %2,6'sı "5 yıl sonra" cevabını verirken; %5,4'ü "10 yıl sonra" cevabını vermiştir. İyi Parti seçmeninin %33,3'ü "15-20 yıl sonra", %58,7'si "hiçbir zaman" seçeneğini tercih etmiştir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %0,9'u "5 yıl sonra" cevabını verirken; %9,6'sı "10 yıl sonra" cevabını vermiştir. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %32,2'si "15-20 yıl sonra", %57,4'ü "hiçbir zaman" seçeneğini tercih etmiştir.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, SP) seçmeninin %1,5'i "5 yıl sonra" cevabını verirken; %6,4'ü "10 yıl sonra" cevabını vermiştir. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %31,9'u "15-20 yıl sonra", %60,3'ü "hiçbir zaman" seçeneğini tercih etmiştir.

Farklı siyasi parti seçmenleri arasında AB üyeliği konusunda ciddi bir umutsuzluk hâkimdir. Tüm partilerin seçmenlerinin çoğunluğu, Türkiye'nin AB'ye hiçbir zaman üye olamayacağını düşünmektedir. En yüksek oranlar MHP (%61,8), HDP (%61,3) ve Sosyalist Partiler (%60,3) seçmenlerinde görülmektedir. Daha iyimser olan kesimler ise genellikle uzun vadede (15-20 yıl sonra) üyelik ihtimaline daha fazla inanmaktadır. Kısa vadede (5 yıl sonra) üyelik bekleyenlerin oranı ise oldukça düşüktür. Bu genel güvensizlik, Türkiye'nin AB ile olan tarihsel ve politik ilişkilerindeki zorlukların bir yansımasıdır.

Tablo 3.21: Hükümetin AB'ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir? (%)

AB ve Hükümet	Yüzde (%)
Kesinlikle yeterlidir	3,3
Oldukça yeterlidir	9,2
Kısmen yeterlidir	23,0
Çok yetersizdir	11,0
Kesinlikle yetersizdir	45,8
Fikrim yok	7,7
Toplam	100,0

“Hükümetin AB'ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir?” sorusuna katılımcıların %3,3'ü “kesinlikle yeterlidir”, %9,2'si “oldukça yeterlidir”, %23'ü “kısmen yeterlidir” cevabını vermiştir. Katılımcıların %11'i “çok yetersizdir” cevabını verirken; %45,8'i “kesinlikle yetersizdir” cevabını vermiştir. “Fikrim yok” diyenlerin oranı ise 7,7'dir. Sonuçlara bakıldığında katılımcıların yaklaşık yarısı AB için yapılan çalışmaları yeterli görmemektedir.

Sonuçlara bakıldığı zaman, katılımcıların büyük bir kısmı hükümetin AB üyeliği konusundaki çabalarını yeterli bulmamaktadır. "Kesinlikle yetersiz" ve "çok yetersiz" seçeneklerini tercih edenlerin yüksek oranı, hükümetin bu konuda daha fazla ve etkili

adımlar atması gerektiğine dair güçlü bir kamuoyu beklentisini göstermektedir. Olumlu görüş belirtenlerin oranının düşük olması, AB üyeliği sürecinde hükümetin performansının genellikle yetersiz bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.22: Hükümetin AB’ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle yeterlidir	Oldukça yeterlidir	Kısmen yeterlidir	Çok yetersizdir	Kesinlikle yetersizdir	Fikrim yok	Toplam (%)
MHP	4,9	14,5	34,7	10,7	26,6	8,6	100,0
AKP	6,6	18,2	28,1	8,1	29,5	9,5	100,0
Deva-Gelecek- Saadet Partileri	0,9	7,0	29,6	9,6	39,1	13,9	100,0
İyi Parti	1,0	3,1	19,9	14,5	55,8	5,7	100,0
HDP	1,3	3,8	19,5	13,5	51,9	10,1	100,0
CHP	1,3	2,5	16,6	12,7	61,7	5,3	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	0,5	2,0	18,6	10,3	62,3	6,4	100,0

Katılımcılara “Hükümetin AB’ye Üyelik Konusundaki Çabaları Yeterli Midir?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda MHP seçmeninin %4,9’u “kesinlikle yeterlidir”, %14,5’i “oldukça yeterlidir”, %34,7’si “kısmen yeterlidir”, %10,7’si “çok yetersizdir”, %26,6’sı “kesinlikle yetersiz” ve %8,6’sı “fikrim yok” seçeneğini tercih etmiştir. MHP seçmeni yüksek oranda AB’ye katılım için hükümetin çabalarının yeterli olduğu görüşündedir.

AKP seçmeninin %6,6’sı “kesinlikle yeterlidir”, %18,2’si “oldukça yeterlidir”, %28,1’i “kısmen yeterlidir”, %8,1’i “çok yetersizdir”, %29,5’i “kesinlikle yetersiz” ve %9,5’i “fikrim yok” seçeneğini tercih etmiştir. AKP seçmeninin yaklaşık %50’si AB’ye katılım için hükümetin çabalarının yeterli olduğu görüşündedir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %0,9’u “kesinlikle yeterlidir”, %7’si “oldukça yeterlidir”, %29,6’sı “kısmen yeterlidir”, %9,6’sı “çok yetersizdir”, %39,1’i “kesinlikle yetersiz” ve %13,9’u “fikrim yok” seçeneğini tercih etmiştir. Deva-

Gelecek-Saadet Partileri seçmeni AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı ile yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı arasındaki fark çok azdır. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni, diğer siyasi parti seçmenlerine göre AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yeterli olup olmaması konusunda kararsızdır.

İyi Parti seçmeninin %1'i "kesinlikle yeterlidir", %3,1'i "oldukça yeterlidir", %19,9'u "kısmen yeterlidir", %14,5'i "çok yetersizdir", %55,8'i "kesinlikle yetersiz" ve %5,7'si "fikrim yok" seçeneğini tercih etmiştir. İyi parti seçmeninin yaklaşık olarak %70'i AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yetersiz olduğu görüşünü savunmaktadır.

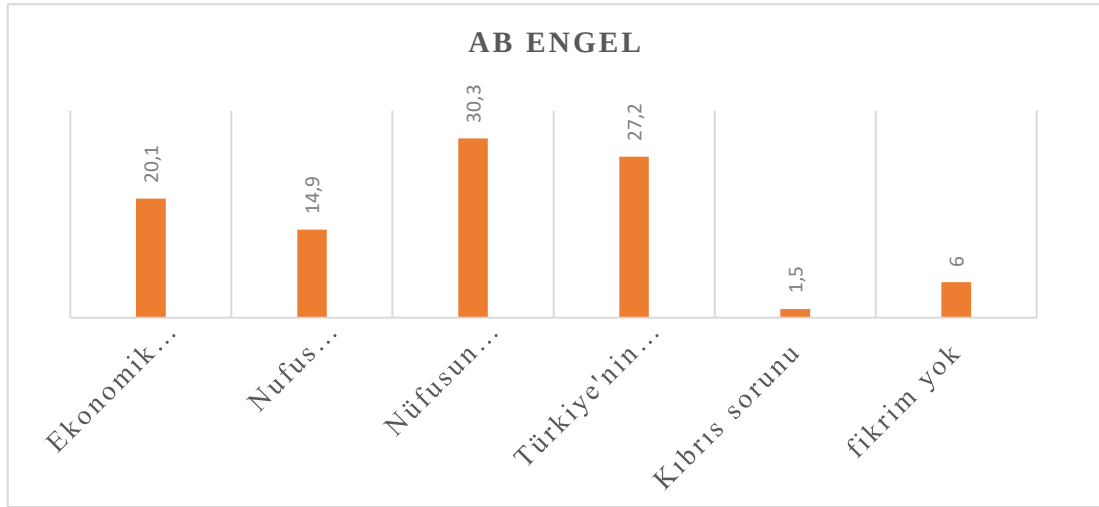
HDP seçmeninin %1,3'ü "kesinlikle yeterlidir", %3,8'i "oldukça yeterlidir", %19,5'i "kısmen yeterlidir", %13,5'i "çok yetersizdir", %51,9'u "kesinlikle yetersiz" ve %10,1'i "fikrim yok" seçeneğini tercih etmiştir. HDP seçmeninin yaklaşık olarak %65'i AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yetersiz olduğu görüşünü savunmaktadır.

CHP seçmeninin %1,3'ü "kesinlikle yeterlidir", %2,5'i "oldukça yeterlidir", %16,6'sı "kısmen yeterlidir", %12,7'si "çok yetersizdir", %61,7'si "kesinlikle yetersiz" ve %5,3'ü "fikrim yok" seçeneğini tercih etmiştir. CHP seçmeninin yaklaşık olarak %70'i AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yetersiz olduğu görüşünü savunmaktadır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %0,5'i "kesinlikle yeterlidir", %2'si "oldukça yeterlidir", %18,6'sı "kısmen yeterlidir", %10,3'ü "çok yetersizdir", %62,3'ü "kesinlikle yetersiz" ve %6,4'ü "fikrim yok" seçeneğini tercih etmiştir. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin yaklaşık olarak %70'i AB'ye katılım için hükümetin çabalarının yetersiz olduğu görüşünü savunmaktadır.

Hükümetin çabalarının yeterli olduğunu düşünen seçmenler içinde aşırı sağ, muhafazakârlar ve merkez sağ partilerin seçmenleri görece olarak daha fazla hükümetin çabalarının yeterli olduğunu düşünürken, sosyalist ve sosyal demokrat partilerin seçmenlerinde en düşük değerdedir.

Tablo 3.23: Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir? (%)

AB Engel	Yüzde (%)
Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir	20,1
Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir	14,2
Nüfusun Müslüman Olması	31,4
Türkiye'deki Demokrasi Ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması	26,7
Kıbrıs Sorunu	1,5
Fikrim Yok	6,0
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %20,1’i “ekonomik gelişmişlik düzeyi AB’nin gerisindedir” cevabını verirken; %14,2’si “nüfus eğitimsiz ve kalabalıktır, çok sayıda Türk vatandaşı Avrupa’ya göç edebilir” seçeneğini tercih etmiştir. Türkiye’de Müslüman nüfusunun yoğunlukta olması nedeniyle katılımcıların %31,4’ü “nüfusun Müslüman olması” seçeneğini tercih etmiştir. Türkiye’de son yıllarda demokrasi konusunda sorunların yaşandığı göz önünde tutan katılımcıların %26,7’si “Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları standardının düşük olması” cevabını vermiştir. Katılımcıların çok az bir kısmı %1,5’i “Kıbrıs sorunu”, %6’sı ise “fikrim yok” seçeneğini tercih etmiştir.

Sonuç olarak, bu veriler Türkiye’nin AB üyeliği önündeki engellerin hem ekonomik hem de sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Kamuoyunun bu görüşü, Türkiye’nin AB üyelik sürecinde hangi alanlara odaklanması gerektiği konusunda yol gösterici olabilir.

Tablo 3.24: Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım”(%)

Tercihler Siyasi Partiler	Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB’nin Gerisindedir	Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa’ya Göç Edebilir	Nüfusun Müslüman Olması	Türkiye’deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması	Kıbrıs Sorunu	Fikrim Yok	Toplam (%)
AKP	23,5	7,2	53,3	8,9	1,3	5,8	100,0
CHP	19,6	21,0	10,7	40,8	1,5	6,5	100,0
MHP	17,3	7,8	57,5	9,8	1,4	6,1	100,0
HDP	16,7	17,3	12,3	40,9	2,8	10,1	100,0
İyi Parti	20,2	16,3	21,4	37,0	1,8	3,4	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	13,0	8,7	58,3	13,9	0,9	5,2	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	14,7	23,5	3,9	52,0	1,5	4,4	100,0

Katılımcılara “Türkiye’nin AB Üyeliği Önündeki En Büyük Engel Sizce Nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %23,5’i “Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB’nin Gerisindedir”, %7,2’si “Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa’ya Göç Edebilir”, %53,3’ü “Nüfusun Müslüman Olması”, %8,9’u “Türkiye’deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması”, %1,3’ü “Kıbrıs Sorunu”, %5,8’i “Fikrim Yok” seçeneğini tercih etmiştir.

AKP seçmenlerinin büyük çoğunluğu Türkiye’nin Müslüman nüfusunu AB üyeliği önündeki en büyük engel olarak görmesi, kültürel ve dini farklılıkların uyum

sürecinde ne kadar önemli olduğuna dair güçlü bir algıya işaret etmektedir. Diğer faktörler ise daha düşük oranlarla ifade edilerek, bu seçmen grubu için ikincil önemde görülmektedir. Bu sonuçlar, AKP'nin politik söylemlerinde ve seçmenlerinin algılarında dini ve kültürel kimliğin merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

CHP seçmeninin %19,6'sı "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %21'i "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir", %10,7'si "Nüfusun Müslüman Olması", %40,8'i "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %1,5'i "Kıbrıs Sorunu", %6,1'i "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Bu sonuçlar, CHP seçmenlerinin AB üyeliği önündeki engelleri daha çok demokratik, insan hakları, eğitim ve ekonomik gelişmişlik ekseninde değerlendirdiğini göstermektedir.

MHP seçmeninin %17,3'ü "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %7,8'i "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir", %57,5'i "Nüfusun Müslüman Olması", %9,8'i "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %1,4'ü "Kıbrıs Sorunu", %6,1'i "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Bu veriler, MHP seçmenlerinin AB üyeliği önündeki en büyük engel olarak kültürel ve dini farklılıkları gördüğünü, ekonomik gelişmişlik ve eğitim seviyesini de dikkate aldığını göstermektedir. Ancak demokrasi ve insan hakları konularının nispeten daha az öncelikli olduğu görülmektedir.

HDP seçmeninin %16,7'si "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %17,32'ü "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir", %12,3'ü "Nüfusun Müslüman Olması", %40,9'u "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %2,8'i "Kıbrıs Sorunu", %10,1'i "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Bu sonuçlar, HDP seçmenlerinin AB zafer önündeki engelleri daha çok demokratik, insan hakları, eğitim ve ekonomik gelişmişlik ekseninde değerlendirmesini göstermektedir. Özellikle demokrasi ve insan hakları konularının en büyük engel olarak görülmesi, HDP seçmelerinin bu konuya daha fazla önem verdiklerini göstermektedir.

İyi Parti seçmeninin %20,2'si "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %16,3'ü "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı

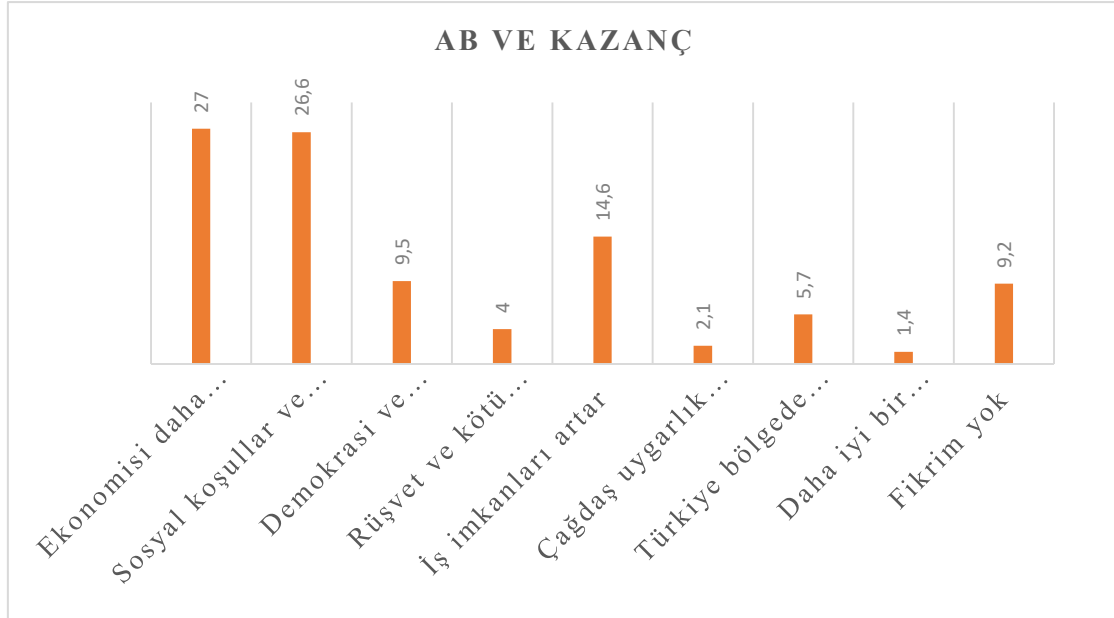
Avrupa'ya Göç Edebilir", %21,4'ü "Nüfusun Müslüman Olması", %37'si "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %1,8'i "Kıbrıs Sorunu", %3,4'ü "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Bu sonuçlar, İyi Parti seçmenlerinin AB üyeliği konusunda öncelikli engeller olarak demokrasi, insan hakları ve kültürel faktörlere daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. İyi Parti'nin kendisini sosyal liberalizm içinde tanımlaması İyi Parti seçmeninin Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en büyük engel konusundaki tercihlerini etkilemiş, bundan dolayı tercih oranları birbirine yakın gerçekleşmiştir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %13'ü "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %8,7'si "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir", %58,3'ü "Nüfusun Müslüman Olması", %13,9'u "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %0,9'u "Kıbrıs Sorunu", %5,2'si "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Deva-gelecek-saadet partileri seçmenine göre, Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en büyük engel Türkiye nüfusunun Müslüman olmasıdır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %14,7'si "Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi AB'nin Gerisindedir", %23,5'i "Nüfus Eğitimsizdir ve Kalabalıktır. Birçok Türk Vatandaşı Avrupa'ya Göç Edebilir", %3,9'u "Nüfusun Müslüman Olması", %52'si "Türkiye'deki Demokrasi ve İnsan Hakları Standardının Düşük Olması", %1,5'i "Kıbrıs Sorunu", %4,4'ü "Fikrim Yok" seçeneğini tercih etmiştir. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmenine göre, Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en büyük engel Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardının düşük olmasıdır.

Sonuç olarak, üyelik öğününde engel olarak aşırı sağ MHP(57,5) İslamcı muhafazakâr AKP(%53,3) ve muhafazakâr partiler en önemli engel olarak "Müslüman olunmasını" görmektedir. Sol ve sosyalist partilerde ise CHP(%40,8), HDP(%40,9), sol ve sosyalist partiler(%52) en önemli sebep olarak "Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları standardının düşük olmasını" görmektedir. Bunların hemen ardından liberal sağ bir parti olan İyi Parti %37 ile gelmektedir.

Tablo 3.25: Türkiye’nin AB’ye Katılımı Halinde En Büyük Kazancı Ne Olur? (%)

AB ve Kazanç	Yüzde (%)
Ekonomisi daha iyi olur.	27,0
Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar.	26,6
Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir.	9,5
Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir.	4,0
İş imkânları artar	14,6
Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz.	2,1
Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir.	5,7
Daha iyi bir eğitim verilir.	1,4
Fikrim yok.	9,2
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye’nin AB’ye Katılımı Olursa En Büyük Kazancı Ne Olur?” sorusu sorulmuştur. Sonuçlara bakıldığında “ekonomisi daha iyi olur” diyenlerin oranı %27, “sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar” diyenlerin oranı 26,6, “demokrasi ve insan hakları standardı yükselir” diyenlerin oranı %9,5 şeklindedir. “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneğini tercih edenlerin oranı %4 iken; “iş imkânları artar” seçeneğini tercih edenlerin oranı %14,6 olmuştur. Katılımcıların %2,1’i “çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış

oluruz”; %5,7’si “Türkiye bölgede daha güçlü konuma gelir”; %1,4’ü “daha iyi bir eğitim verilir”; %9,2’si “fikrim yok” şeklinde cevap vermiştir. Bu sonuçlar, Türkiye’nin AB üyeliğinden ekonomik ve sosyal iyileşmeler bekleyen geniş bir görüş yelpazesine işaret ederken, düşük oranda belirtilen kazançlar, genel beklentiler arasında daha az öne çıkmaktadır.

Tablo 3.26: Türkiye’nin AB’ye Katılımı Olursa En Büyük Kazancı Ne Olur? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Siyasi Partiler	AKP	CHP	MHP	HDP	İyi Parti	Deva-Gelecek-Saadet partileri	Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti)
Tercihler							
Ekonomisi daha iyi olur.	37,2	20,7	31,2	17,6	24,3	18,3	14,2
Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar.	11,0	38,9	10,4	37,4	35,7	23,5	49,5
Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir.	2,5	15,8	4,6	13,2	12,9	4,3	16,7
Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir.	1,5	5,6	2,3	6,6	5,7	3,5	6,9
İş imkânları artar	23,6	6,0	26,3	6,9	9,6	27,8	3,4
Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz.	1,3	2,9	3,2	1,3	2,3	1,7	0,5
Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir.	8,6	3,4	11,6	2,2	2,1	7,8	2,0
Daha iyi bir eğitim verilir.	1,3	0,9	0,9	3,8	2,3	0,0	1,0
Fikrim yok.	13,0	5,9	9,5	11,0	5,2	13,0	5,9
Toplam(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Araştırmaya katılanlara “Türkiye’nin AB’ye Katılımı Olursa En Büyük Kazancı Ne Olur?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %37,2’si “Ekonomisi daha iyi olur”, %11’i “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %2,5’i

“Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %1,5’i “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine AKP seçmeninin %23,6’sı “İş imkânları artar”, %1,3’ü “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %8,6’sı “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”, %1,3’ü “Daha iyi bir eğitim verilir”, %13’ü “Fikrim yok” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Bu veriler AKP seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili en büyük kazanımlar konusundaki beklentilerinin ağırlıklı olarak ekonomik iyileşme ve istihdam üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Aynı zamanda sosyal koşullar, insan hakları ve yönetim kalitesi gibi diğer konular da önemli görülmektedir.

CHP seçmeninin %20,7’si “Ekonomisi daha iyi olur”, %38,9’u “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %15,8’i “Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %5,6’sı “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine CHP seçmeninin %6’sı “İş imkânları artar”, %2,9’u “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %3,4’ü “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”, %0,9’u “Daha iyi bir eğitim verilir”, %5,9’u “Fikrim yok” seçeneklerini tercih etmişlerdir. CHP seçmenlerinin Avrupa Birliği’ne katılımın Türkiye’ye getireceği en büyük kazanımlar hakkındaki görüşlerine bakıldığında, AKP seçmenlerinden farklı bir dağılım gözlenmektedir. Bu sonuçlar, CHP seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak sosyal haklar, insan hakları ve demokrasi üzerine yoğunlaştığını, ekonomik iyileşme ve istihdam konularının ise AKP seçmenlerine kıyasla daha az öncelikli olduğunu göstermektedir.

MHP seçmeninin %31,2’si “Ekonomisi daha iyi olur”, %10,4’ü “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %4,6’sı “Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %2,3’ü “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine MHP seçmeninin 26,3’ü “İş imkânları artar”, %3,2’si “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %11,6’sı “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”, %0,9’u “Daha iyi bir eğitim verilir”, %9,5’i “Fikrim yok” seçeneklerini tercih etmişlerdir. MHP seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak ekonomik iyileşme ve istihdam üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak aynı zamanda jeopolitik güç kazanma ve sosyal koşulların iyileşmesi gibi konuların da önemli

olduğunu anlaşılmaktadır. Demokrasi ve insan hakları gibi konular ise MHP seçmenleri arasında daha az öncelikli olarak görülmektedir.

HDP seçmeninin %17,6'sı “Ekonomisi daha iyi olur”, %37,4'ü “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %13,2'si “Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %6,6'sı “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine HDP seçmeninin 6,9'u “İş imkânları artar”, %1,3'ü “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %2,2'si “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”, %3,8'i “Daha iyi bir eğitim verilir”, %11'i “Fikrim yok” seçeneklerini tercih etmişlerdir. HDP seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak sosyal haklar, insan hakları ve demokrasi üzerine yoğunlaştığını, ekonomik iyileşme ve istihdam konularının ise nispeten daha düşük bir öncelik taşıdığını görülmektedir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadele ve devlet hizmetlerinin kalitesi de önemli olduğu anlaşılmaktadır. Modernleşme vb. konular ise HDP seçmenleri arasında daha az önceliklidir.

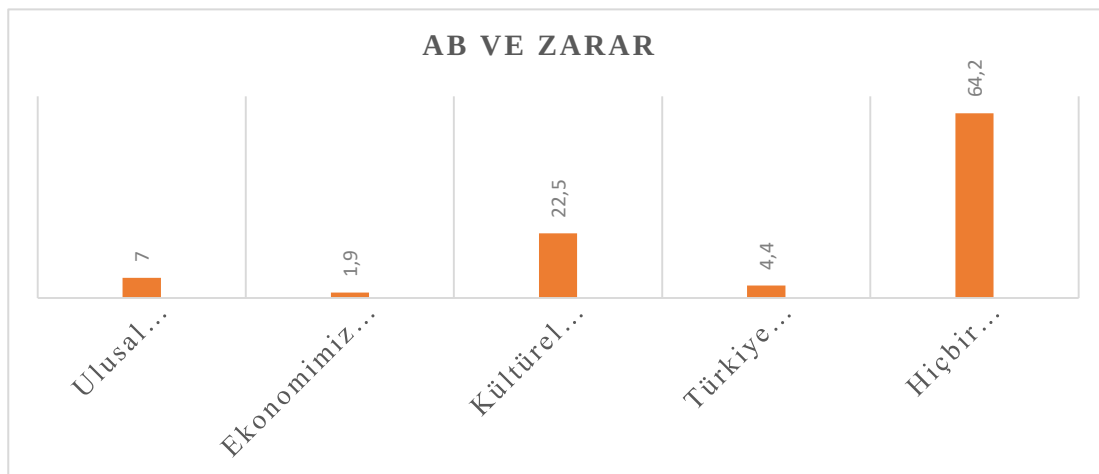
İyi Parti seçmeninin %24,3'ü “Ekonomisi daha iyi olur”, %35,7'si “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %12,9'u “Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %5,7'si “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine İyi Parti seçmeninin 9,6'sı “İş imkânları artar”, %2,3'ü “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %2,1'i “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”, %2,3'ü “Daha iyi bir eğitim verilir”, %5,2'si “Fikrim yok” seçeneklerini tercih etmişlerdir. İyi Parti seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak sosyal haklar, insan hakları ve ekonomik iyileşme üzerine yoğunlaştığını, istihdam konusunun ise nispeten daha az öncelikli olduğunu görülmektedir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadele ve devlet hizmetlerinin kalitesi de önemli görülmektedir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %18,3'ü “Ekonomisi daha iyi olur”, %23,5'i “Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar”, %4,3'ü “Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir”, %3,5'i “Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin 27,8'i “İş imkânları artar”, %1,7'si “Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz”, %7,8'i “Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir”,

%13'ü "Fikrim yok" seçeneklerini tercih etmişlerdir. "Daha iyi bir eğitim verilir" seçeneği tercih edilmemiştir. Bu veriler, Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak istihdam, sosyal haklar ve ekonomik iyileşme üzerine yoğunlaştığını, jeopolitik güç kazanma ve yolsuzlukla mücadele gibi konuların da belirli bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Eğitim konusu ise bu seçmenler arasında öncelikli bir endişe değildir.

Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %14,2'si "Ekonomisi daha iyi olur", %49,5'i "Sosyal koşullar ve sosyal haklar daha iyi olur, insana saygı artar", %16,7'si "Demokrasi ve insan hakları standardı yükselir", %6,9'u "Rüşvet ve kötü yönetim azalır, devlet hizmetleri daha güzel verilir" seçeneklerini tercih etmişlerdir. Yine Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin 3,4'ü "İş imkânları artar", %0,5'i "Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmış oluruz", %2'si "Türkiye, bölgede daha güçlü bir konuma gelir", %1'i "Daha iyi bir eğitim verilir", %5,9'u "Fikrim yok" seçeneklerini tercih etmişlerdir. Sosyalist Partiler seçmenlerinin AB üyeliği ile ilgili beklentilerinin ağırlıklı olarak sosyal haklar, insan hakları ve demokrasi üzerine yoğunlaştığını, ekonomik iyileşme ve yolsuzlukla mücadele konularının ise nispeten daha düşük öncelikli olduğunu anlaşılmaktadır. İstihdam, modernleşme ve jeopolitik güç kazanma gibi konular ise sosyalist seçmenler arasında daha az önceliklidir.

Tablo 3.27: AB'ye Olası Bir Katılımın Türkiye'ye Nasıl Bir Zararı Olur?(%)

AB ve Zarar	Yüzde (%)
Ulusal egemenliğimizi kaybederiz	7,1
Ekonomimiz zarar görür	1,8
Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz	23,3
Türkiye sömürge durumuna düşer	4,5
Hiçbir zararımız olmaz	63,5
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %63,5’i hiçbir zararımız olmayacağı yönünde fikir beyan ederken; %23,3’ü “kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz” seçeneğini tercih etmiştir. “Ulusal egemenliğimizi kaybederiz” seçeneğini tercih edenlerin oranı %7,1 olurken; “ekonomimiz zarar görür” diyenlerin oranı %1,8 olmuştur. Katılımcıların %4,5’i ise “Türkiye sömürge durumuna düşer” seçeneğini tercih etmiştir. Genel olarak, bu veriler AB üyeliğine dair genel bir iyimserlik olduğunu, ancak kültürel kimlik ve ulusal egemenlik gibi konularda belirli endişelerin de mevcut olduğunu göstermektedir. Tüm seçmenlerin yaklaşık 2/3’nün hiçbir zararımız olmaz demesi aslında AB üyeliğine verilen desteği göstermektedir.

Tablo 3.28: AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Ulusal egemenliğimizi kaybederiz	Ekonomimiz zarar görür	Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz	Türkiye sömürge durumuna düşer	Hiçbir zararımız olmaz	Toplam (%)
AKP	9,3	1,5	36,5	5,9	46,7	100,0
CHP	4,8	1,8	11,4	3,1	78,9	100,0
MHP	13,9	2,6	38,4	8,1	37,0	100,0
HDP	4,7	3,8	7,2	4,4	7,9	100,0
İyi Parti	5,2	1,6	19,6	3,6	70,0	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Patileri	6,1	0,9	42,6	0,9	49,6	100,0
Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti)	2,5	0,5	4,9	2,9	89,2	100,0

Araştırmaya katılanlara “AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %9,3’ü “Ulusal egemenliğimizi kaybederiz”, %1,5’i “Ekonomimiz zarar görür”, %36,5’i “Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz”, %5,9’u “Türkiye sömürge durumuna düşer” ve %46,7’si “Hiçbir zararımız olmaz” seçeneğini tercih etmişlerdir. Genel olarak, AKP seçmenlerinin yarıya yakını AB üyeliğine olumlu bakarken, önemli bir kesimin kültürel kimlik ve ulusal egemenlik konusunda endişeleri bulunmaktadır. Bu durum, AKP seçmenlerinin AB üyeliği konusunda homojen bir görüşe sahip olmadığını ve çeşitli endişeler taşıdığını göstermektedir.

CHP seçmeninin %4,8’i “Ulusal egemenliğimizi kaybederiz”, %1,8’i “Ekonomimiz zarar görür”, %11,4’ü “Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz”, %3,1’i “Türkiye sömürge durumuna düşer” ve %78,9’u “Hiçbir zararımız olmaz” seçeneğini tercih etmişlerdir. Bu sonuçlar, CHP seçmenlerinin büyük çoğunluğunun AB üyeliğinin Türkiye’ye zarar vermeyeceğine inandığını ortaya koymaktadır. Ancak, küçük bir kesim kültürel kimlik, ulusal egemenlik ve sömürgeleşme gibi konularda endişeler taşımaktadır. Ekonomik zarar beklentisi ise

neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu durum, CHP seçmenlerinin AB üyeliğine genel olarak olumlu baktığını, ancak belirli sosyal ve siyasi konularda bazı endişeler taşıdıklarını göstermektedir.

MHP seçmeninin %13,9'u "Ulusal egemenliğimizi kaybederiz", %2,6'sı "Ekonomimiz zarar görür", %38,4'ü "Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz", %8,1'i "Türkiye sömürge durumuna düşer" ve %37'si "Hiçbir zararımız olmaz" seçeneğini tercih etmişlerdir. Bu veriler, MHP seçmenlerinin AB üyeliği konusunda belirgin endişeler taşıdığını ortaya koymaktadır. Kültürel kimlik ve değerlerin kaybı en büyük endişe kaynağı iken, ulusal egemenlik ve sömürgeleşme konularında da önemli derecede kaygılar bulunmaktadır. Ancak, seçmenlerin önemli bir kısmı AB üyeliğinin hiçbir zararı olmayacağını düşünmektedir. Bu durum, MHP seçmenleri arasında AB üyeliğine yönelik görüşlerin karışık olduğunu ve bazı konularda ciddi endişelerin olduğunu göstermektedir.

HDP seçmeninin %4,7'si "Ulusal egemenliğimizi kaybederiz", %3,8'i "Ekonomimiz zarar görür", %7,2'si "Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz", %4,4'ü "Türkiye sömürge durumuna düşer" ve %79,9'u "Hiçbir zararımız olmaz" seçeneğini tercih etmişlerdir. Bu veriler, HDP seçmenlerinin büyük çoğunluğunun AB üyeliğinin Türkiye'ye zarar vermeyeceğine inandığını ortaya koymaktadır. Ancak, küçük bir kesim kültürel kimlik, ulusal egemenlik ve sömürgeleşme gibi konularda endişeler taşımaktadır. Ekonomik zarar beklentisi ise nispeten düşük bir orandadır. Bu durum, HDP seçmenlerinin AB üyeliğine genel olarak olumlu baktığını, ancak belirli sosyal ve siyasi konularda bazı endişeler taşıdıklarını göstermektedir.

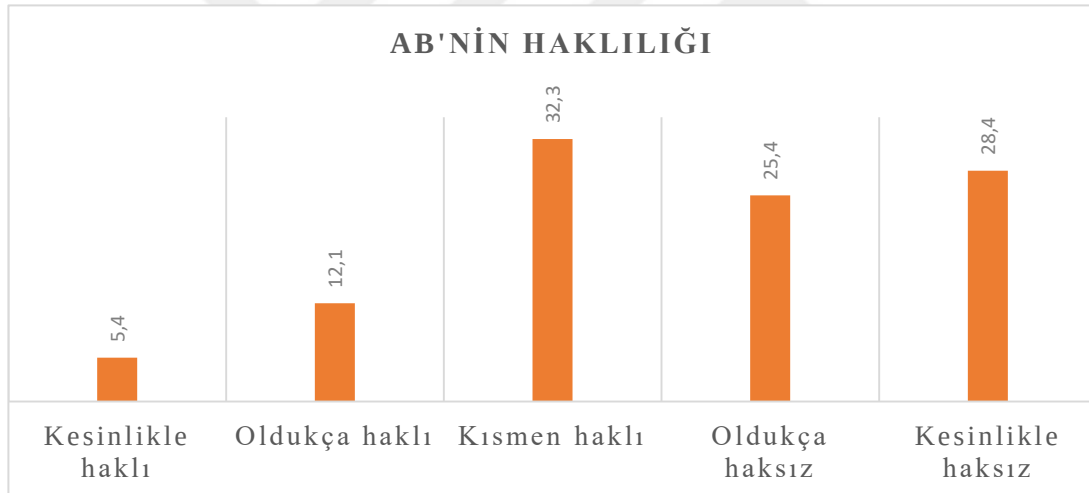
İyi Parti seçmeninin %5,2'si "Ulusal egemenliğimizi kaybederiz", %1,6'sı "Ekonomimiz zarar görür", %19,6'sı "Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz", %43,6'sı "Türkiye sömürge durumuna düşer" ve %70'i "Hiçbir zararımız olmaz" seçeneğini tercih etmişlerdir. Genel olarak, İyi Parti seçmenlerinin çoğunluğu AB'ye katılımın Türkiye için zararlı olmayacağını düşünürken, kültürel ve egemenlik kaybı konularında belirli endişeleri bulunmaktadır. Ekonomik zarar endişesi ise görece düşük seviyelerdedir. Bu veriler, İyi Parti seçmenlerinin AB ile ilgili çeşitli endişeleri ve olumlu görüşlerini yansıtmaktadır.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %6,1'i "Ulusal egemenliğimizi kaybederiz", %0,9'u "Ekonomimiz zarar görür", %42,6'sı "Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz", %0,9'u "Türkiye sömürge durumuna düşer" ve %49,6'sı "Hiçbir zararımız olmaz" seçeneğini tercih etmişlerdir. Genel olarak, bu veriler, Deva, Gelecek ve Saadet

Partileri seçmenlerinin AB'ye katılımın zararları konusunda en çok kültürel kaygıları olduğunu ve ekonomiye veya egemenliğe dair endişelerinin görece düşük olduğunu göstermektedir. AB'ye katılımın Türkiye için zararlı olmayacağı görüşü de önemli bir oranda destek bulmaktadır.

Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %2,5'i "Ulusal egemenliğimizi kaybederiz", %0,5'i "Ekonomimiz zarar görür", %4,9'u "Kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz", %2,9'u "Türkiye sömürge durumuna düşer" ve %89,2'si "Hiçbir zararımız olmaz" seçeneğini tercih etmişlerdir. Genel olarak, Sosyalist Partiler seçmenleri AB'ye katılımın Türkiye üzerindeki olası zararları konusunda çok düşük endişeler taşıırken, AB'ye katılımın zararlı olacağı görüşü neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu durum, sosyalist seçmenlerin AB'ye katılımı genel olarak olumlu veya nötr olarak değerlendirdiğini ve zararlı etkiler konusunda çok az kaygı taşıdığını göstermektedir.

Tablo 3.29: Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelttiği Eleştirileri Haklı Buluyor Musunuz? (%)

AB'nin Haklılığı	Yüzde (%)
Kesinlikle Haklı	5,4
Oldukça Haklı	12,1
Kısmen Haklı	32,3
Oldukça Haksız	25,4
Kesinlikle Haksız	28,4
Toplam	100,0

“Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye Yönelttiği Eleştirileri Haklı Buluyor Musunuz?” sorusu üzerine katılımcıların %32,3’ü “kısmen haklı” derken; %25,4’ü “oldukça haksız”, %28,4’ü ise “kesinlikle haksız” cevabını vermiştir. AB’nin Türkiye’ye yönelik eleştirilerini “kesinlikle haklı” bulanların oranı %5,4 iken; “oldukça haklı” bulanların oranı 12,1’dir. Katılımcıların büyük bir kısmı AB’nin Türkiye’ye yönelik eleştirilerini kısmen haklı veya kesinlikle haksız bulmaktadır. Kesinlikle haklı bulanlar ise oldukça azınlıktadır. Bu durum, katılımcıların AB’nin eleştirilerine karşı genel olarak eleştirel bir bakış açısına sahip olduğunu ve eleştirilerin tamamına katılmadıklarını göstermektedir.

Tablo 3.30: Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye Yönelttiği Eleştirileri Haklı Buluyor Musunuz? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Haklı	Oldukça Haklı	Kısmen Haklı	Oldukça Haksız	Kesinlikle Haksız	Toplam (%)
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	8,8	25,5	42,2	16,7	6,9	100,0
CHP	10,1	20,4	42,5	16,4	10,6	100,0
HDP	7,5	22,0	39,9	18,6	11,9	100,0
İyi Parti	4,4	8,8	42,1	25,3	19,4	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	1,7	6,1	30,4	27,8	33,9	100,0
MHP	1,2	4,9	25,7	28,9	39,3	100,0
AKP	1,7	3,2	18,8	35,6	40,7	100,0

Katılımcılara “Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yönelttiği eleştirileri haklı buluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %8,8’i “kesinlikle haklı”, %25,5’i “oldukça haklı”, %42,2’si “kısmen haklı”, %16,7’si “oldukça haksız” ve %6,9’u “kesinlikle haksız” tercihinde bulunmuştur. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeni AB’nin Türkiye’ye yönelttiği eleştirileri yüksek oranda haklı bulmaktadır.

CHP seçmeninin %10,1’i “kesinlikle haklı”, %20,4’ü “oldukça haklı”, %42,5’i “kısmen haklı”, %16,4’ü “oldukça haksız” ve %10,6’sı “kesinlikle haksız” tercihinde bulunmuştur. CHP seçmeni AB’nin Türkiye’ye yönelttiği eleştirileri kısmen haklı bulmakla beraber kısmen bu eleştirilere katılmaktadır.

HDP seçmeninin %7,5'i "kesinlikle haklı", %22'si "oldukça haklı", %39,9'u "kısmen haklı", %18,6'sı "oldukça haksız" ve %11,9'u "kesinlikle haksız" tercihinde bulunmuştur. HDP seçmeni AB'nin Türkiye'ye yönelttiği eleştirileri yüksek oranda kısmen haklı bulmaktadır.

İyi Parti seçmeninin %4,4'ü "kesinlikle haklı", %8,8'i "oldukça haklı", %42,1'i "kısmen haklı", %23,3'ü "oldukça haksız" ve %19,4'ü "kesinlikle haksız" tercihinde bulunmuştur. İyi Parti seçmeni AB'nin Türkiye'ye yönelttiği eleştirileri yüksek oranda kısmen haklı bulmaktadır.

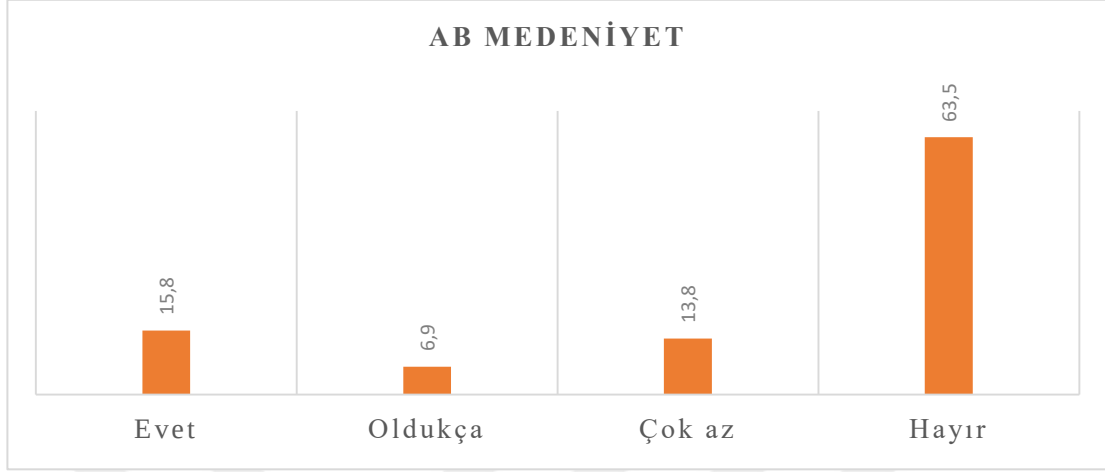
Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %1,7'si "kesinlikle haklı", %6,1'i "oldukça haklı", %30,4'ü "kısmen haklı", %27,8'i "oldukça haksız" ve %33,9'u "kesinlikle haksız" tercihinde bulunmuştur. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni AB'nin Türkiye'ye yönelttiği eleştirileri yüksek oranda haksız bulmaktadır.

MHP seçmeninin %1,2'si "kesinlikle haklı", %4,9'u "oldukça haklı", %25,7'si "kısmen haklı", %28,9'u "oldukça haksız" ve %39,3'ü "kesinlikle haksız" tercihinde bulunmuştur. MHP seçmeni AB'nin Türkiye'ye yönelttiği eleştirileri yüksek oranda haksız bulmaktadır.

AKP seçmeninin %1,7'si "kesinlikle haklı", %3,2'si "oldukça haklı", %18,8'i "kısmen haklı", %35,6'sı "oldukça haksız" ve %40,7'si "kesinlikle haksız" tercihinde bulunmuştur. AKP seçmeni AB'nin Türkiye'ye yönelttiği eleştirilere katılmamaktadır. Bu eleştirileri haklı bulmamaktadır.

Sonuç olarak, Sosyalist Partiler seçmenleri AB'nin eleştirilerini yüksek oranda haklı bulurken, diğer parti seçmenleri arasında eleştirilerin haksız olduğuna dair daha yüksek oranlar görülmektedir. CHP, HDP ve İyi Parti seçmenleri eleştirileri kısmen haklı

Tablo 3.31: Kendinizi Avrupa Uygarlığının Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz? (%)

AB medeniyet	Yüzde (%)
Evet	15,8
Oldukça	6,9
Çok az	13,8
Hayır	63,5
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Kendinizi Avrupa Uygarlığının Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %15,8’i “evet”, %6,9’u “oldukça”, %13,8’i “çok az” ve son olarak %63,5’i “hayır” yanıtını vermiştir. Bu veriler, katılımcıların büyük çoğunluğunun kendilerini Avrupa Uygarlığının bir parçası olarak görmediğini ortaya koymaktadır. %63,5’lik bir oran, bu uygarlıkla bir bağ hissetmemektedir. Daha küçük oranlarda katılımcılar, kendilerini Avrupa uygarlığıyla çeşitli derecelerde ilişkilendirmektedir, ancak bu oranlar toplamın küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu durum, genel olarak katılımcıların Avrupa uygarlığıyla sınırlı veya güçlü bir bağ hissetmediklerini göstermektedir.

Tablo 3.32: Kendinizi Avrupa Uygarlığının Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Evet	Oldukça	Çok az	Hayır	Toplam (%)
AKP	9,4	4,1	8,9	77,6	100,0
CHP	23,1	9,9	16,5	50,4	100,0
MHP	9,5	2,0	16,0	72,5	100,0
HDP	17,9	8,5	16,7	56,9	100,0
İyi Parti	15,5	9,3	14,7	60,5	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	6,1	4,3	21,7	67,8	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	26,5	6,3	14,7	55,5	100,0

Katılımcılara “Kendinizi Avrupa Medeniyetinin Bir Parçası Olarak Görüyor Musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %9,4’ü “evet”, %4,1’i “oldukça”, %9’u “çok az” ve son olarak %77,6’sı “hayır” yanıtını vermiştir. AKP seçmeni kendisini Avrupalı gibi hissetmemektedir.

CHP seçmeninin %23,1’i “evet”, %9,9’u “oldukça”, %16,5’i “çok az” ve son olarak %50,4’ü “hayır” yanıtını vermiştir. CHP seçmeninin bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissederken; bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissetmemektedir.

MHP seçmeninin %9,5’i “evet”, %2’si “oldukça”, %16’sı “çok az” ve son olarak %72,5’i “hayır” yanıtını vermiştir. MHP seçmeni kendisini Avrupalı gibi hissetmemektedir.

HDP seçmeninin %17,9’u “evet”, %8,5’i “oldukça”, %16,7’si “çok az” ve son olarak %56,9’u “hayır” yanıtını vermiştir. HDP seçmeni kendisini Avrupa’nın bir parçası olarak hissetmemektedir.

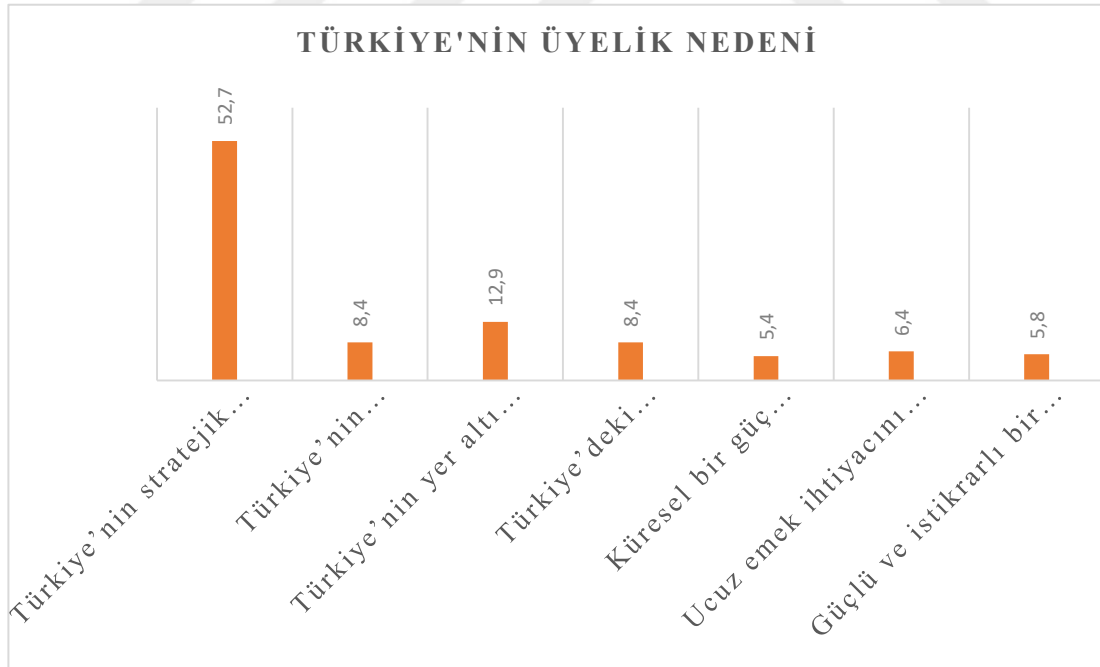
İyi Parti seçmeninin %15,5’i “evet”, %9,3’ü “oldukça”, %14,7’si “çok az” ve son olarak %60,5’i “hayır” yanıtını vermiştir. İyi Parti seçmeninin küçük bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissederken; büyük bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissetmemektedir.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %6,1'i "evet", %4,3'ü "oldukça", %21,7'si "çok az" ve son olarak %67,8'i "hayır" yanıtını vermiştir. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni de kendisini Avrupa medeniyetinin bir parçası olarak hissetmemektedir.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %25,5'i "evet", %6,3'ü "oldukça", %14,7'si "çok az" ve son olarak %52,5'i "hayır" yanıtını vermiştir. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, SP) seçmeninin bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissederken; bir kısmı kendisini Avrupalı gibi hissetmemektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerini Avrupa Medeniyetinin bir parçası olarak görmemektedirler. Ancak, bazı partilerde, özellikle CHP ve Sosyalist Partiler seçmenlerinde, kendini Avrupalı olarak görenlerin oranı diğer partilere göre daha yüksektir. Genel olarak, tüm parti seçmenleri arasında kendini Avrupa'nın bir parçası olarak görme oranı düşük, özellikle AKP, MHP ve Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmenlerinde bu oran oldukça düşüktür.

Tablo 3.33: Sizce Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir? (%)

Türkiye'nin Üyelik Nedeni	Yüzde (%)
Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak	52,7
Türkiye'nin ordusundan faydalanmak	8,4
Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak	12,9
Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için	8,4
Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için	5,4
Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için	6,4
Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için	5,8
Toplam	100,0

Araştırmaya katılanlara “Sizce Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %52,7'si “Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak” seçeneğini tercih etmişlerdir. Geçmişten bugüne kadar Türkiye'nin stratejik ve coğrafi konumunun birçok politik gündemi etkilediği bilinen bir olgudur. Kamuoyunun bu şekilde fikir beyan etmesi şaşırtıcı bir sonuç olmamıştır. Katılımcıların %8,4'ü “Türkiye'nin ordusundan faydalanmak” seçeneğini tercih ederken; %12,9'u “Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak” seçeneğini tercih etmiştir. Diğer seçenekler için oranlar daha düşük şekilde gerçekleşmiştir. Katılımcıların %8,4'ü “Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için”; %5,4'ü “Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için”, %6,4'ü “Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için” ve son olarak %5,8'i “Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için” seçeneğini tercih etmişlerdir.

Tablo 3.34: Sizce Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir? “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler	Siyasi Partiler						
	AKP	CHP	MHP	HPD	İyi Parti	Deva-Gelecek-Saadet Partileri	Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)
Türkiye’nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak	56,1	56,7	44,8	43,1	46,0	43,5	49,0
Türkiye’nin ordusundan faydalanmak	9,9	2,9	26,6	5,3	10,6	10,4	2,0
Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak	14,2	11,8	10,1	17,0	11,9	15,7	10,3
Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için	2,5	12,9	4,0	12,3	10,3	4,3	19,6
Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için	5,9	4,3	5,5	5,7	7,0	9,6	3,9
Ucuz emek ihtiyacını Türkiye’den karşılamak için	5,6	6,6	4,3	8,2	7,5	5,2	10,3
Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için	5,9	4,7	4,6	8,5	6,7	11,3	4,9
Toplam(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Araştırmaya katılanlara “Sizce Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi Üye Yapmak İstemesinin Temel Nedeni Aşağıdakilerden Hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %56,1’i “Türkiye’nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak” seçeneğini tercih etmiştir. AKP seçmeninin %9,9’u “Türkiye’nin ordusundan faydalanmak” seçeneğini tercih ederken; %14,2’si “Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak” seçeneğini tercih etmiştir. Yine AKP seçmeninin %2,5’i

“Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için”, %5,9’u “Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için”, %5,6’sı “Ucuz emek ihtiyacını Türkiye’den karşılamak için” ve son olarak %5,9’u “Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için” seçeneğini tercih etmiştir.

Genel olarak, AKP seçmenlerinin büyük çoğunluğu, AB'nin Türkiye'yi üye yapma isteğinin stratejik, coğrafi ve ekonomik nedenlere dayandığını düşünmektedir. Demokrasi ve insan hakları gibi daha idealist nedenler ise daha az seçmen tarafından benimsenmiştir.

CHP seçmeninin %56,7’si “Türkiye’nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak” seçeneğini tercih etmiştir. CHP seçmeninin %2,9’u “Türkiye’nin ordusundan faydalanmak” seçeneğini tercih ederken; %11,8’i “Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak” seçeneğini tercih etmiştir. Yine CHP seçmeninin %12,9’u “Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için”, %4,3’ü “Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için”, %6,6’sı “Ucuz emek ihtiyacını Türkiye’den karşılamak için” ve son olarak %4,7’si “Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için” seçeneğini tercih etmiştir.

CHP seçmenleri, AB'nin Türkiye'yi üye yapmak istemesinin temel nedenleri konusunda büyük ölçüde stratejik ve coğrafi faktörlere odaklanmaktadır. Bununla birlikte, demokrasi ve insan hakları konusundaki hassasiyetleri, AB'nin bu konulardaki rolüne daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. Ekonomik çıkarlar ve bölgesel istikrar da CHP seçmenleri tarafından dikkate alınan diğer önemli nedenlerdir.

MHP seçmeninin %44,8’i “Türkiye’nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak” seçeneğini tercih etmiştir. MHP seçmeninin %26,6’sı “Türkiye’nin ordusundan faydalanmak” seçeneğini tercih ederken; %10,1’i “Türkiye’nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak” seçeneğini tercih etmiştir. Yine MHP seçmeninin %4’ü “Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için”, %5,5’i “Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için”, %4,3’ü “Ucuz emek ihtiyacını Türkiye’den karşılamak için” ve son olarak %4,6’sı “Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için” seçeneğini tercih etmiştir.

MHP seçmenleri, AB'nin Türkiye'yi üye yapmak istemesinin temel nedenleri konusunda büyük ölçüde stratejik, askeri ve coğrafi faktörlere odaklanmaktadır. Türkiye'nin stratejik konumu ve askeri gücü, MHP seçmenleri tarafından AB'nin temel nedenleri olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, ekonomik çıkarlar ve bölgesel istikrar da önemli nedenler olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak, MHP seçmenleri AB-Türkiye ilişkilerini gerçekçi ve stratejik bir pencereden değerlendirmektedir.

HDP seçmeninin %43,1'i "Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak" seçeneğini tercih etmiştir. HDP seçmeninin %5,3'ü "Türkiye'nin ordusundan faydalanmak" seçeneğini tercih ederken; %17'si "Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Yine HDP seçmeninin %12,3'ü "Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için", %5,7'si "Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için", %8,2'si "Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için" ve son olarak %8,5'i "Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için" seçeneğini tercih etmiştir.

Bu sonuçlar, HDP seçmenlerinin Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik stratejik hedefleri ve öncelikleri konusunda çeşitli görüşlere sahip olduğunu ve bu görüşlerin büyük ölçüde Türkiye'nin jeopolitik konumuna ve doğal kaynaklarına odaklandığını göstermektedir.

İyi Parti seçmeninin %46'sı "Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak" seçeneğini tercih etmiştir. İyi Parti seçmeninin %10,6'sı "Türkiye'nin ordusundan faydalanmak" seçeneğini tercih ederken; %11,9'u "Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Yine İyi Parti seçmeninin %10,3'ü "Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için", %7'si "Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için", %7,5'i "Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için" ve son olarak %6,7'si "Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için" seçeneğini tercih etmiştir.

Genel olarak, İyi Parti seçmenlerinin AB'nin Türkiye'ye yönelik hedefleri konusunda çeşitli görüşlere sahip olduğunu ve bu görüşlerin büyük ölçüde Türkiye'nin stratejik coğrafi konumuna, askeri gücüne ve doğal kaynaklarına odaklandığını

söylenabilir. Bu veriler, İyi Parti seçmenlerinin Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemine dair güçlü bir farkındalık taşıdığını ortaya koymaktadır.

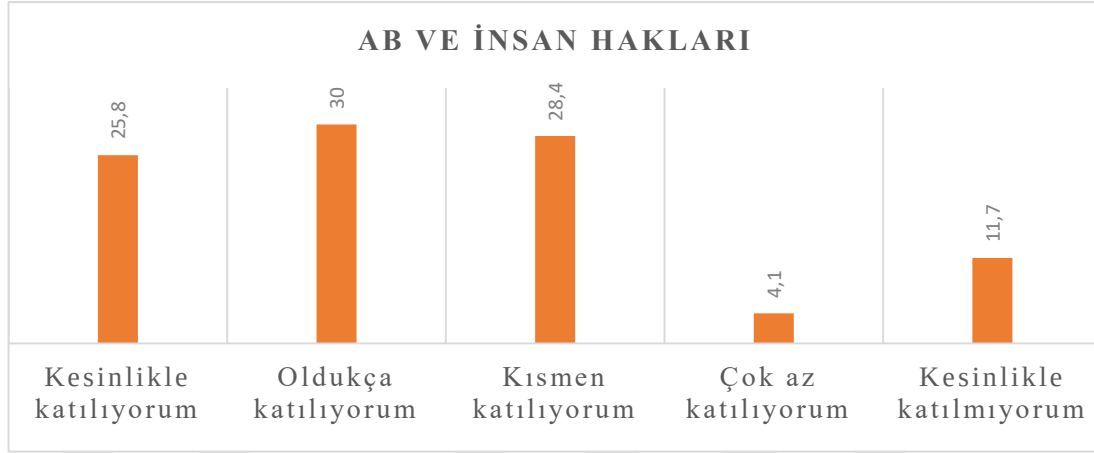
Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %43,5'i "Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %10,4'ü "Türkiye'nin ordusundan faydalanmak" seçeneğini tercih ederken; %15,7'si "Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Yine Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %4,3'ü "Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için", %9,6'sı "Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için", %5,2'si "Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için" ve son olarak %11,3'ü "Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için" seçeneğini tercih etmiştir.

Genel olarak, Deva, Gelecek ve Saadet Partileri seçmenlerinin AB'nin Türkiye'ye yönelik hedefleri konusunda Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemine dair güçlü bir farkındalık taşıdığını ortaya koymaktadır. Ancak, demokrasi ve insan hakları konusundaki düşük oran, bu konunun bu seçmen grubu için diğer faktörler kadar öncelikli olmadığını göstermektedir

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %19,6'sı "Türkiye'nin stratejik coğrafi konumundan faydalanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %2'si "Türkiye'nin ordusundan faydalanmak" seçeneğini tercih ederken; %10,2'si "Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanmak" seçeneğini tercih etmiştir. Yine Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %49'u "Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları standardını yükseltmek için", %3,9'u "Küresel bir güç olarak rakipleri karşısında avantaj yakalamak için", %10,4'ü "Ucuz emek ihtiyacını Türkiye'den karşılamak için" ve son olarak %4,9'u "Güçlü ve istikrarlı bir komşu ülke istedikleri için" seçeneğini tercih etmiştir.

Genel olarak, sosyalist parti seçmenlerinin Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi üye yapmak istemesinin nedenlerine ilişkin görüşlerinin, özellikle demokrasi ve insan hakları konusundaki vurgularıyla diğer partilerin seçmenlerinden önemli ölçüde farklı olduğu görülmektedir. Sosyalist seçmenler, AB'nin Türkiye'ye yönelik hedeflerinde en önemli faktör olarak demokratik değerlerin yükseltilmesini görmektedir.

Tablo 3.35: AB’ye Girmek Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır.(%)

AB ve İnsan Hakları	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	25,8
Oldukça katılıyorum	30,0
Kısmen katılıyorum	28,4
Çok az katılıyorum	4,1
Kesinlikle katılmıyorum	11,7
Toplam	100,0

“AB’ye girmek Türkiye’de insan hakları standartlarını artıracaktır.” Yargısının için katılımcıların %25,8’i “kesinlikle katılıyorum”; %30’u “oldukça katılıyorum”; %28,4’ü “kısmen katılıyorum”; %4,1’i “çok az katılıyorum”; %11,7’si “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde tercihte bulunmuşlardır. Bu yargıya katılanların oranı toplamda katılmayanlara oranla fazladır. AB’ye girmenin Türkiye’de insan haklarına katkısı olacağına kamuoyunun inancı yüksektir.

Tablo 3.36: AB’ye Girmek Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Az Çok Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam (%)
AKP	7,6	25,3	38,8	6,1	22,1	100,0
CHP	44,6	30,7	19,4	1,6	3,7	100,0
MHP	9,2	17,9	45,4	7,2	20,2	100,0
HDP	39,6	34,6	16,4	3,5	6,0	100,0
İyi Parti	26,9	44,2	21,7	3,7	3,5	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	7,0	37,0	37,8	7,8	10,4	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	45,1	39,2	11,8	1,8	2,1	100,0

“AB’ye Girmek Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır.” yargısı için verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %7,6’sı “kesinlikle katılıyorum”, %25,3’ü “oldukça katılıyorum”, %38,8’i “kısmen katılıyorum”, %6,1’i “çok az katılıyorum” ve %22,1’i “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. AKP seçmeni kısmen de olsa Türkiye’nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

CHP seçmeninin %44,6’sı “kesinlikle katılıyorum”, %30,7’si “oldukça katılıyorum”, %19,4’ü “kısmen katılıyorum”, %1,6’sı “çok az katılıyorum” ve %3,7’si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. CHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

MHP seçmeninin %9,2’si “kesinlikle katılıyorum”, %17,9’u “oldukça katılıyorum”, %45,4’ü “kısmen katılıyorum”, %7,2’si “çok az katılıyorum” ve %20,2’si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. MHP seçmeni, AKP seçmenine göre daha yüksek oranla kısmen de olsa Türkiye’nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

HDP seçmeninin %39,6'sı “kesinlikle katılıyorum”, %34,6'sı “oldukça katılıyorum”, %16,4'ü “kısmen takılıyorum”, %3,5'i “çok az katılıyorum” ve %6'sı “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. HDP seçmeni Kürt hakları için yüksek oranda Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

İyi Parti seçmeninin %26,9'u “kesinlikle katılıyorum”, %44,2'si “oldukça katılıyorum”, %21,7'si “kısmen takılıyorum”, %3,7'si “çok az katılıyorum” ve %3,5'i “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. İyi parti seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %7'si “kesinlikle katılıyorum”, %37'si “oldukça katılıyorum”, %37,8'i “kısmen takılıyorum”, %7,8'i “çok az katılıyorum” ve %10,4'ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni kısmen de olsa Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

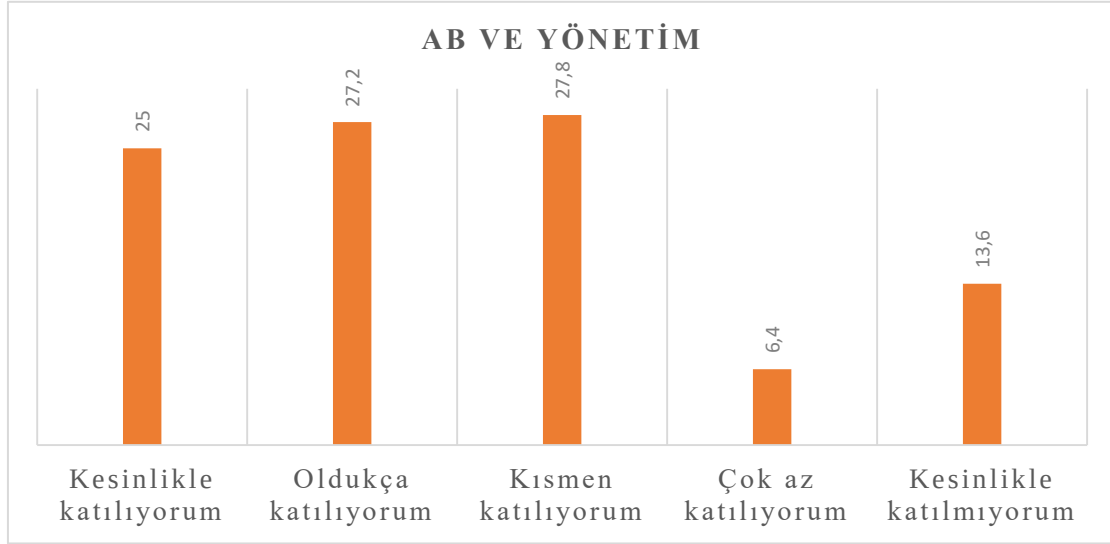
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %45,1'i “kesinlikle katılıyorum”, %39,2'si “oldukça katılıyorum”, %11,8'i “kısmen takılıyorum”, %1,8'i “çok az katılıyorum” ve %2,1'i “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, SP) seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadır.

CHP ve Sosyalist Partiler seçmenleri, AB üyeliğinin insan hakları standartlarını iyileştireceğine dair en güçlü inanca sahip gruplardır. İyi Parti ve HDP seçmenleri de büyük oranda bu görüşü desteklemektedir. AKP ve MHP seçmenleri arasında bu konuda daha fazla kararsızlık ve karşıt görüş bulunmaktadır. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmenleri de kısmen olumlu bir görüşe sahip olmakla birlikte, bu konuda daha temkinlidirler.

Genel olarak bakıldığı zaman çalışma kapsamındaki tüm siyasi parti seçmenleri kısmen de olsa Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda insan hakları standartlarının iyileşeceğine katılmaktadırlar. Bunun nedeni Türkiye'de yaşanan kadın ve çocuklara

yönelik şiddet olaylarının artması ve Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden tek taraflı olarak çekilmesidir.

Tablo 3.37: AB'ye Girmek Türkiye'yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir. (%)

AB ve Yönetim	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	25
Oldukça katılıyorum	27,2
Kısmen katılıyorum	27,8
Çok az katılıyorum	6,4
Kesinlikle katılmıyorum	13,6
Toplam	100,0

“AB’ye Girmek Türkiye’yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir.” Yargısına araştırmaya katılanların %25’i “kesinlikle katılıyorum” derken; %27,2’si “oldukça katılıyorum” demiştir. Katılımcıların %27,8’i bu yargıya kısmen katılırken; %6,4’ü “çok az katılıyorum” ve %13,6’sı “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. AB girmek Türkiye’deki yönetime katkı sağlayacağını düşünenlerin oranı bu yargıya katılmayanların oranından yüksektir. O halde AB’ye girmek Türkiye de siyasi yönetime olumlu yönde yansıtacağından umutlu olanların oranı yüksektir.

Tablo 3.38: AB’ye Girmek Türkiye’yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Az Çok Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam (%)
AKP	7,4	10,9	11,1	36,6	34,0	100,0
CHP	43,7	29,5	19,3	2,4	5,3	100,0
MHP	6,9	17,3	9,2	43,9	22,5	100,0
HDP	36,5	35,8	16,4	3,8	7,5	100,0
İyi Parti	26,4	41,6	25,1	3,1	3,8	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	7,8	30,4	38,3	12,2	11,3	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, SP)	46,1	37,3	12,7	2,5	1,5	100,0

“AB’ye Girmek Türkiye’yi Daha Doğru Yönetilir Bir Ülke Haline Getirecektir.” yargısı için verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %7,4’ü “kesinlikle katılıyorum”, %10,9’ü “oldukça katılıyorum”, %11,1’i “kısmen katılıyorum”, %36,6’sı “çok az katılıyorum” ve %34’ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. AKP seçmeni Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda Türkiye’nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine çok az katılmakta ya da hiç katılmamaktadır.

CHP seçmeninin %43,5’i “kesinlikle katılıyorum”, %29,5’i “oldukça katılıyorum”, %19,3’ü “kısmen katılıyorum”, %2,4’ü “çok az katılıyorum” ve %5,3’ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. CHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda Türkiye’nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine katılmaktadır.

MHP seçmeninin %6,9’u “kesinlikle katılıyorum”, %17,3’ü “oldukça katılıyorum”, %9,2’si “kısmen katılıyorum”, %43,9’u “çok az katılıyorum” ve %22,5’i “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. AKP’nin ittifak ortağı MHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda Türkiye’nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine çok az katılmaktadır.

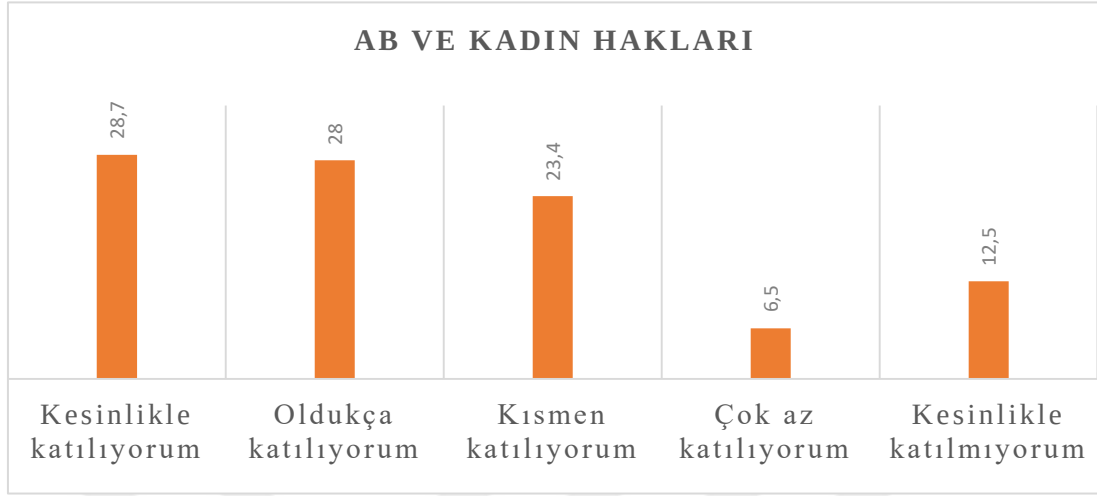
HDP seçmeninin %36,5'i "kesinlikle katılıyorum", %35,8'i "oldukça katılıyorum", %16,4'ü "kısmen takılıyorum", %3,8'i "çok az katılıyorum" ve %7,5'i "kesinlikle katılmıyorum" tercihinde bulunmuştur. HDP seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Türkiye'nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine katılmaktadır.

İyi Parti seçmeninin %26,4'ü "kesinlikle katılıyorum", %41,6'sı "oldukça katılıyorum", %25,1'i "kısmen takılıyorum", %3,1'i "çok az katılıyorum" ve %3,8'i "kesinlikle katılmıyorum" tercihinde bulunmuştur. İyi Parti seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Türkiye'nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine katılmaktadır.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %7,8'i "kesinlikle katılıyorum", %30,4'ü "oldukça katılıyorum", %38,3'ü "kısmen takılıyorum", %12,2'si "çok az katılıyorum" ve %11,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" tercihinde bulunmuştur. İlimli muhafazakâr Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni azımsanmayacak bir oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Türkiye'nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine katılmaktadır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %46,1'i "kesinlikle katılıyorum", %37,3'ü "oldukça katılıyorum", %12,7'si "kısmen takılıyorum", %2,5'i "çok az katılıyorum" ve %1,5'i "kesinlikle katılmıyorum" tercihinde bulunmuştur. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Türkiye'nin daha doğru yönetilir bir ülke haline geleceğine katılmaktadır.

Tablo 3.39: AB'ye Girmek Kadın Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarının Gelişmesine Katkıda Bulunacaktır. (%)

AB ve Kadın Hakları	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	28,7
Oldukça katılıyorum	28,0
Kısmen katılıyorum	23,4
Çok az katılıyorum	6,5
Kesinlikle katılmıyorum	12,5
Toplam	100,0

“AB Üyeliği Kadın-Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarına Daha Fazla Katkıda Bulunacaktır.” yargısı için katılımcıların %28,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %28’i “oldukça katılıyorum” demiştir. “kısmen katılıyorum” diyenlerin oranı %23,4; “çok az katılıyorum” diyenlerin oranı %6,5; “kesinlikle katılmıyorum” diyenlerin oranı %12,5’tir. Türkiye’de kadın haklarının yeterince sorun olduğu İstanbul sözleşmesinden çıkıldığı şu dönemlerde bu yargıya katılım oranının yüksek olması toplumun bu konuda AB’den umutlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.40: AB’ye Girmek Kadın Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarının Gelişmesine Katkıda Bulunacaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Az Çok Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam (%)
AKP	9,7	22,9	33,0	11,1	23,3	100,0
CHP	50,7	28,1	14,7	2,1	4,4	100,0
MHP	11,3	19,1	11,2	37,3	21,1	100,0
HDP	41,2	34,9	14,2	2,8	6,9	100,0
İyi Parti	32,0	42,4	18,1	3,6	3,9	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	11,2	34,8	29,6	15,7	8,7	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	50,0	35,8	11,3	1,0	2,0	100,0

“AB’ye Girmek Kadın Erkek Eşitliğine ve Kadın Haklarının Gelişmesine Katkıda Bulunacaktır” yargısı için verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %9,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %22,8’si “oldukça katılıyorum”, %33’ü “kısmen katılıyorum”, %11,1’i “çok az katılıyorum” ve %23,3’ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihiinde bulunmuştur. AKP seçmeni kısmen de olsa Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır.

CHP seçmeninin %50,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %27,1’i “oldukça katılıyorum”, %14,7’si “kısmen katılıyorum”, %2,1’i “çok az katılıyorum” ve %4,4’i “kesinlikle katılmıyorum” tercihiinde bulunmuştur. CHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır.

MHP seçmeninin %11,3’ü “kesinlikle katılıyorum”, %19,1’i “oldukça katılıyorum”, %11,2’ü “kısmen katılıyorum”, %37,3’ü “çok az katılıyorum” ve %21,1’i “kesinlikle katılmıyorum” tercihiinde bulunmuştur. MHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmamaktadır.

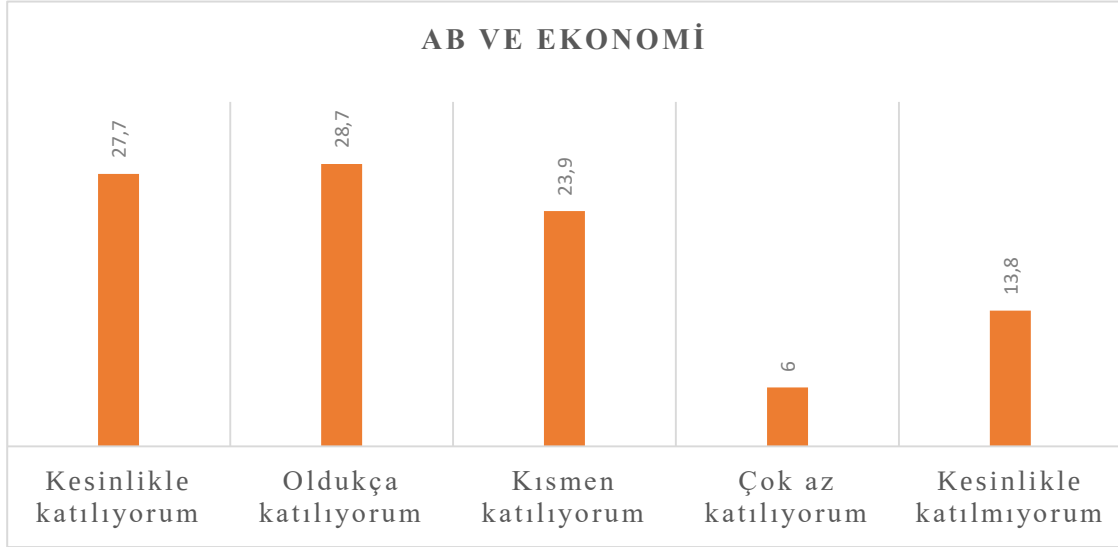
HDP seçmeninin %41,2'si “kesinlikle katılıyorum”, %34,9'u “oldukça katılıyorum”, %14,2'si “kısmen takılıyorum”, %2,8'i “çok az katılıyorum” ve %6,9'u “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. HDP seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır.

İyi Parti seçmeninin %32'si “kesinlikle katılıyorum”, %42,4'ü “oldukça katılıyorum”, %18,1'i “kısmen takılıyorum”, %3,6'sı “çok az katılıyorum” ve %3,9'u “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. İyi Parti seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %11,2'si “kesinlikle katılıyorum”, %34,8'i “oldukça katılıyorum”, %29,6'sı “kısmen takılıyorum”, %15,7'si “çok az katılıyorum” ve %8,7'si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni kısmen de olsa Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeni %50'si “kesinlikle katılıyorum”, %35,8'i “oldukça katılıyorum”, %11,3'ü “kısmen takılıyorum”, %1'i “çok az katılıyorum” ve %2'si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, SP) seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarının gelişmesine katkıda bulunacağı görüşüne katılmaktadır. Sonuç olarak ılımlı muhafazakâr seçmenler bu yargıya kısmen katılmakta, radikal İslamcı seçmenler katılmamakta, sosyal demokrat seçmenler ise katılmaktadırlar.

Tablo 3.41: AB'ye Girmek Türkiye Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Seviyemizi Artıracaktır. (%)

AB ve Ekonomi	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	27,7
Oldukça katılıyorum	28,7
Kısmen katılıyorum	23,9
Çok az katılıyorum	6,0
Kesinlikle katılmıyorum	13,8
Toplam	100,0

“AB Üyeliği Türk Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Standartlarını İyileştirecektir.” yargısı için “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin oranı %27,7; “oldukça katılıyorum” diyenlerin oranı %28,7; “kısmen katılıyorum” diyenlerin oranı %23,9; “çok az katılıyorum” diyenlerin oranı %6; “kesinlikle katılmıyorum” diyenlerin oranı %13,8’dir. Türkiye’nin son yıllarda içinde bulunduğu ekonomik kriz ve yüksek enflasyon oranları açıkça ortadır. AB temel amacı ekonomik ve parasal birlik olduğundan dolayı kamuoyu bu konuda AB girmenin mantıklı olduğunu düşünmektedir. Küçümsenmeyecek bir oran ise bu konuda farklı düşünmektedir. AB girmenin ekonomiye herhangi bir katkısı olmayacağını düşünmektedir.

Tablo 3.42: AB’ye Girmek Türkiye Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Seviyemizi Artıracaktır. “Siyasi Partilere Göre Dağılım” (%)

Tercihler Siyasi Partiler	Kesinlikle Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Az Çok Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam (%)
AKP	9,5	25,2	32,5	9,2	23,6	100,0
CHP	46,9	26,8	16,2	2,9	7,2	100,0
MHP	8,7	22,3	38,4	9,5	21,1	100,0
HDP	40,6	33,3	13,8	4,1	8,2	100,0
İyi Parti	30,0	43,2	18,6	4,0	4,2	100,0
Deva-Gelecek-Saadet Partileri	9,6	35,7	30,4	12,1	12,3	100,0
Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti)	45,6	38,7	11,8	0,5	3,4	100,0

“AB’ye Girmek Türkiye Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Seviyemizi Artıracaktır.” yargısı için verilen yanıtların farklı siyasi parti tercihlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bağlamda AKP seçmeninin %9,5’i “kesinlikle katılıyorum”, %25,2’si “oldukça katılıyorum”, %32,5’i “kısmen katılıyorum”, %9,2’si “çok az katılıyorum” ve %23,6’sı “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. AKP seçmeni kısmen de olsa Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

CHP seçmeninin %46,9’u “kesinlikle katılıyorum”, %26,8’i “oldukça katılıyorum”, %16,2’si “kısmen katılıyorum”, %2,9’u “çok az katılıyorum” ve %7,2’si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. CHP seçmeni yüksek oranda Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

MHP seçmeninin %8,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %22,3’ü “oldukça katılıyorum”, %38,4’ü “kısmen katılıyorum”, %9,5’i “çok az katılıyorum” ve %21,1’i “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. MHP seçmeni kısmen de olsa Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

HDP seçmeninin %40,6'sı “kesinlikle katılıyorum”, %33,3'ü “oldukça katılıyorum”, %13,8'i “kısmen takılıyorum”, %4,1'i “çok az katılıyorum” ve %8,2'si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. HDP seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

İyi Parti seçmeninin %30'u “kesinlikle katılıyorum”, %43,2'si “oldukça katılıyorum”, %18,6'sı “kısmen takılıyorum”, %4,2'si “çok az katılıyorum” ve %4,2'si “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. İyi Parti seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeninin %9,6'sı “kesinlikle katılıyorum”, %35,7'si “oldukça katılıyorum”, %30,4'ü “kısmen takılıyorum”, %12,1'i “çok az katılıyorum” ve %12,3'ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Deva-Gelecek-Saadet Partileri seçmeni kısmen de olsa Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır.

Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeninin %45,6'sı “kesinlikle katılıyorum”, %38,7'si “oldukça katılıyorum”, %11,8'i “kısmen takılıyorum”, %0,5'i “çok az katılıyorum” ve %3,4'ü “kesinlikle katılmıyorum” tercihinde bulunmuştur. Sosyalist Partiler(TİP, TKP, Sol Parti) seçmeni yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda ekonominin güçleneceğine ve refah seviyesinin artacağı görüşüne katılmaktadır. Sonuç olarak çalışma kapsamındaki bütün siyasi parti seçmenleri Türkiye'deki ekonomik sıkıntıların farkındadırlar. AB üyeliğinin bu ekonomik sıkıntıları düzelteceğine inanmaktadırlar.

SONUÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) temsil edilen sağ ve sol partilere mensup seçmenlerin AB algılarını belirlemek ve farklı siyasi görüşlere sahip seçmenler arasında AB algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının AB'ye desteğinin genel olarak var olduğunu ve siyasi konjonktüre göre Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan olumlu veya olumsuz durumlara göre değiştiğini söyleyebiliriz.

Yapılan çalışmada katılımcılara “Türkiye Avrupa Birliği’ne Üye Olmalı mıdır?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %60,9’u “evet olmalıdır” cevabını verirken, %28,7’si “hayır olmamalıdır” cevabını vermiştir. Kalan %10,4’lük kısım ise “karasızım” cevabını vermiştir. %61,7’lik oran içerisinde en çok paya sahip olan %80,7 ile Sosyalist Partiler (TİP, TKP, Sol Parti) görünse de tercih edilen siyasi parti bağlamında oranının düşük olmasından dolayı AB’ye en çok desteğin CHP seçmeninden geldiğini söyleyebiliriz. %28,7’lik oran içinde en fazla paya sahip olan AKP seçmenidir. %10,4’lük oran içinde en fazla paya sahip olan yine AKP seçmenidir. Bugün itibarıyla Türk toplumunda bu konuda önemli bir uçurum olduğu söylenemez. Çünkü katılımcıların çoğunluğu AB üyeliğini kabul etmektedir. Dolayısıyla AB üyeliğini destekleyen gruplar arasında Birinci CHP, ikinci AKP ve özellikle Kürt kimliğine dayalı politikalar uygulamak isteyen siyasi partiler yer almaktadır.

Avrupa Birliği’ne üye olmak, Türkiye’deki çeşitli grupların sosyal sistemi ve kamu kurumlarını kendi amaçları doğrultusunda değiştirmek için kullandıkları en etkili ve verimli araçtır. Avrupa Birliği, ülkenin sorunlarını ve sınırlı faaliyet alanlarını genişletecek bir araç olarak görülmektedir. Araştırmamızın da gösterdiği gibi, özellikle cumhuriyetçi kimliği siyasetlerinde ön planda tutmaya çalışan ve bunu destekleyen gruplar, AB üyeliğini en çok destekleyen gruplardır.

Türkiye’nin AB üyeliğini savunan grupların en önemli hedefi hiç kuşkusuz Türkiye’nin daralan siyasi alanının AB içinde daha kolay genişletilebileceği inancıdır. Batılı ve milliyetçi düşünce kuruluşlarının temel talebi, Türkiye’nin Batı normlarına uygun bir tutum benimsemesi ve Batı ile diplomatik, siyasi ve kültürel ilişkilerini sürdürmesidir. Ancak katılım sürecinde Türkiye’nin AB ile ilişkilerinin zorlu seyri ve

Türkiye'nin üyeliğinin yüksek maliyeti AB'nin tutumlarını olumsuz etkilemiştir. Buna kanıt olarak da araştırmaya katılanlara “AB’ye Olası Bir Katılımın Türkiye’ye Nasıl Bir Zararı Olur?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların %63,5’i hiçbir zararımız olmayacağı yönünde fikir beyan ederken; %23,3’ü “kültürel benliğimiz olumlu değerlerimizi kaybederiz” seçeneğini tercih etmiştir. “Ulusal egemenliğimizi kaybederiz” seçeneğini tercih edenlerin oranı %7,1 olurken; “ekonomimiz zarar görür” diyenlerin oranı %1,8 olmuştur. Katılımcıların %4,5’i ise “Türkiye sömürge durumuna düşer” seçeneğini tercih etmiştir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik talepleri ulusal egemenlik ve ulusal güvenlik açısından sorun teşkil etmektedir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'de istediği değişiklikler statüko yanlısı gruplar açısından kabul edilebilir değildir.

Siyasi gruplar arasında AB'ye ilişkin görüşleri en fazla değişen gruplar dini gruplardır. Dini grupların çoğunluğu başlangıçta AB'ye karşıyken, zamanla AB ile entegrasyonu daha fazla destekler hale gelmişlerdir. Dini grupları, geleneksel değerlere bağlı olan ve genellikle günde beş vakit namaz kılmak gibi dini yükümlülöklere uyan kişiler olarak tanımlamaktayız. Bu grubun AB'ye yaklaşımında ciddi farklılıklar olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Radikal İslamcılarla ılımlı muhafazakârların AB'ye yaklaşımlarında farklılık vardır.

Yapılan çalışmada “AB’ye Girilmesi Türkiye’de İnsan Hakları Standartlarını Artıracaktır.” Yargısı için katılımcıların %25,8’i “kesinlikle katılıyorum”; %30’u “oldukça katılıyorum”; %28,4’ü “kısmen katılıyorum”; %4,1’i “çok az katılıyorum”; %11,7’si “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde tercihte bulunmuşlardır. Bu karara katılanların oranı katılmayanların oranından daha yüksektir. AB üyeliğinin Türkiye’de insan haklarına katkı sağlayacağına inananların oranı yüksek; AB konusundaki görüş ayrılıklarının en önemli nedeni, Türkiye’de insan hakları ve siyasi özgürlükler konusunda yaşananlardır. Bunun sonucunda radikal İslamcılar eski muhalif duruşlarını bir kenara bırakıp AB ile bütünleşme politikası izlemeye başlamışlardır. İdeolojik nedenlerle AB'ye oldukça mesafeli olan “AKP” kesimi, eski batıcı kesimden çok daha fazla AB yanlısı olmuş görünmektedir. Bu durum, çevreyi temsil eden muhafazakâr AKP ile Cumhuriyet’in öncü sosyal demokrat CHP’si ve onun ötesindeki sivil-asker-entelektüel koalisyonu arasındaki hararetli tartışmaya da yansımaktadır.

Türk seçmenler AB üyeliğine, getireceği ekonomik ve siyasi faydalar açısından bakmaktadır. “AB Üyeliği Türk Ekonomisini Güçlendirecek ve Refah Standartlarını İyileştirecektir.” yargısı için “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin oranı %27,7; “oldukça katılıyorum” diyenlerin oranı %28,7; “kısmen katılıyorum” diyenlerin oranı %23,9; “çok az katılıyorum” diyenlerin oranı %6,0; “kesinlikle katılmıyorum” diyenlerin oranı 13,8’dir. Türkiye’de son yıllarda yaşanan ekonomik kriz ve yüksek enflasyon ortadadır. AB’nin temel hedefi ekonomik ve parasal birlik olduğu için halk AB üyeliğinin mantıklı olduğuna inanmaktadır. Nüfusun önemli bir bölümü ise bu konuda farklı bir görüşe sahiptir, AB üyeliğinin ekonomiye katkı sağlamayacağına inanmamaktadırlar. Başka bir deyişle, Türk vatandaşları AB’den tam olarak ne bekledikleri hususunda ortak bir görüş belirtememektedirler. Örneğin kırsal kesimde yaşayanlar AB üyeliğini kentsel kesimde yaşayanlara göre daha fazla istemektedir. Bunun olası nedenleri arasında kırsal alanların kentsel alanların gelişmişlik düzeyinin gerisinde kalması ve kırsal alanlarda işsizliğin yüksek olması sayılabilir.

AKP ve MHP seçmenine göre AB’nin önündeki en büyük engel Türkiye’nin Müslüman nüfusu olarak görülmektedir. CHP, HDP ve Sosyalist partiler (TİP, TKP, Sol Parti) seçmenine göre ise Türkiye’nin AB üyeliğinin önündeki en büyük engel Türkiye’deki demokrasi ve insan hakları seviyesinin düşük olmasıdır. İyi Parti’nin kendisini sosyal liberalizm içinde tanımlaması, İyi Parti seçmenlerinin Türkiye’nin AB üyeliğinin önündeki en büyük engele ilişkin tercihlerini etkilemektedir. Deva-Gelecek-Saadet partisi seçmenlerine göre tercih oranları birbirine yakındır.

Yapılan çalışmada araştırmaya katılanlara “Türkiye-AB İlişkilerinin Günümüzdeki Durumu Sizce Nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Genel olarak sonuçlara bakıldığı zaman partilerin sağ ve sol yelpazedeki konumlarına bakmaksızın, tüm partiler Türkiye-AB ilişkilerinin kötü olduğunu düşünmektedir. Ancak muhalefetteyken Avrupa karşıtı politikalar izleyen partiler bile iktidara geldikten sonra AB politikalarına uymak zorunda kalmıştır. Bunun temel nedeni Türkiye’deki batılılaşma ve AB’nin siyasi partilerin isteklerinin ötesine geçen bir hükümet politikası olmasıdır.

Yapılan çalışmada araştırmaya katılanlara “Avrupa Birliği Türkiye’yi Üyeliğe Alma Konusunda Samimi Midir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların yarıdan fazlası %55,8’i “samimi değildir” şeklinde cevaplamışlardır. Toplumumuzda Avrupa Birliği’ne

(AB) tam üye olma konusunda genel bir umutsuzluk ve sürecin uzunluğundan kaynaklanan bir bıkkınlık olduğu bir gerçektir.

Yapılan çalışmada katılımcılara “Türkiye, AB’ye Sizce Ne Zaman Girebilir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası %659,6’sı Türkiye’nin hiçbir zaman AB’ye üye olamayacağını düşünmektedir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım süreci uzun yıllardır devam etmektedir ve muhtemelen devam edecektir, ancak Türkiye’de ortak bir kamuoyu oluşturmak çok zordur. Türkiye’nin farklı bölgelerinin Avrupa Birliği’ne yönelik genel bir politikasının olmadığını, ancak o andaki duruma göre farklı politikalar izlediğini söyleyebiliriz. Türkiye’de AB’ye yönelik tutumlar sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar özellikle siyasi tercihler, coğrafi bölge, eğitim gibi değişkenlerde belirgindir.

Türkiye’de AB ile ilgili politikalara yön veren kurumsal yapıların henüz oturmamış olması ve siyasi partilerin çok ilkel bir düzeyde kalması, bu çalışmada kaynak kullanımını açısından bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ülkede siyasi partilerin sık sık kapatılmasının bu anlamda bir arşiv oluşturmayı imkânsız kıldığı da bir gerçektir. Bu aynı zamanda ülkemizde demokrasinin işleyişiyle ilgili bir sorundur. AB sürecinin yeterince anlaşılamaması nedeniyle bu yöndeki araştırmalar betimsel, tarihsel araştırmalar şeklinde kalmıştır. Bu da kullanım çeşitliliğinin azalmasına neden olmuştur.

Türkiye, AB’ye katılım için gerekli olan bütün şartları tam olarak gerçekleştirmemiştir. Türk toplumu bu üyeliği yüksek oranda desteklese de yeterli çalışmaların yapılmamış olması açıkça ortadadır. İlk olarak üyelik için gerekli çalışmalar ve iyileştirmeler yapılmalıdır. AB üyeliği için hükümetin daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir. Aksi halde Türkiye’nin AB yolculuğu yüzyılını tamamlayabilir. Yahut ankette de yüksek oranda desteklenen görüş olarak Türkiye hiçbir zaman AB üyesi olamayacaktır.

KAYNAKÇA

- “AB’ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2016-2019)”. Erişim Tarihi:12.03.2024, https://www.ab.gov.tr/abye-katilim-icin-ulusal-eylem-planı_50083.html
- “AB’ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (2021-2024)”. Erişim Tarihi:12.03.2024, <https://www.ab.gov.tr/52660.html>
- “Araştırmalar ve Yayınlar”. Erişim Tarihi:10.01.2024, <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>
- “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (2019)”. Erişim Tarihi: 11.03.2024, https://www.ab.gov.tr/siteimages/2022_06/abis_tr.pdf
- “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”. Erişim Tarihi: 01.03.2024, https://www.ab.gov.tr/files/pub/avrupa_birligi_iletisim_stratejisi.pdf
- “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi”. Erişim Tarihi: 11.02.2024, <https://www.ab.gov.tr/>
- “Yüksek Seçim Kurulu, 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı Seçim İstatistikleri Bülteni”. Erişim Tarihi:10.07.2023, <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14mayis2023cbsecimistatistik.pdf>
- AB Başkanlığı. “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi(2010)”. Erişim Tarihi: 10.04.2024, <https://www.ab.gov.tr/46294.html>
- AB Başkanlığı. “Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum”. Erişim Tarihi:01.03.2024, https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html
- AB Başkanlığı. “Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi”. Erişim Tarihi:10.03.2024, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html
- Abadan Unat, Nermin. “Türkiye’de Toplumsal Değişme, Piyasa Araştırmaları ve Kamuoyu Yoklamaları”, *İçinde Kamuoyu Araştırmaları Birinci Uluslar Arası Sempozyumu*, editör Muharrem Varol, 29-47. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları, 17/19 Ekim 1988).
- Abadan, Nermin. *Kamuoyu Ders Notları 1973-1974*. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu, 1974.
- Adalet ve Kalkınma Partisi. “AKP Tüzüğü”. Erişim Tarihi 03.07.2024, <https://www.akparti.org.tr/media/asbklfdx/ak-parti-tuzuk.pdf>
- Akad, Mehmet. Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri. *İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 1976.
- Adorno, Theodor W. *Otoritaryen Kişilik Üzerine*, Çeviren Doğan Şahiner, İstanbul: Say Yayıncılık, 2011.
- Akdemir, Erhan. "Avrupa Bütünleşmesi: 1957 Öncesi". *İçinde Avrupa Birliği Tarihçe Teoriler Kurumlar ve Politikalar*, editör Belgin Akçay, İlke Göçmen, 43-57. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Akdemir, Erhan. “Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 3/1 (2017): 9-38.
- Akdemir, Erhan. “Avrupa Birliğinin Bütünleşme Teorisi”. *İçinde Avrupa Birliği*, editör Nejat Doğan, Betül Yüce Dural, 3-30. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2017.

- Akpınar, Burhan. “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı”. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 1/1 (2006): 8-26.
- Allport, Gordon Willard. *Önyargının Doğası*, Çeviren Nur Nirven, Ankara: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016.
- Altındal, Bayram Barış. “Türk Kamuoyunda Avrupa Birliği Algıları: Antakya’da Hristiyan Topluluğun Avrupa Birliğine Bakışı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2012.
- Anık, Cengiz. “Kamuoyunu Oluşturan Araçlar”, *İletişim, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1994, 1-2, 83-110.
- Atabek, Nejdett. Dağtaş, Erdal. *Kamuoyu ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, 1998.
- Ateş, Toktamış. *Siyasal Tarih I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1982.
- Avrupa Komisyonu. “Communications Strategy For Enlargement”. Erişim Tarihi:10.03.2024, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/sec_737_2000_en.pdf
- Aydın, Mustafa. Çelikkpala, Mitat. Akgül Açıkmeşe, Sinem. Güvenç, Serhat. Sokullu, Ebru Canan. Şenyuva, Özgehan. “*Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2022*”. İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Global Akademi, Akademetre, 8 Eylül 2022.
- Bakkalcı, Ahmet Can. *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Becerikli, Sema. “Tutum ve Tutumların Ölçülmesi”. *İkna ve İkna Psikolojisi*, Editör Derya Öcal, 23-43. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2018.
- Bektaş, Ersev. *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. Ankara: Bağlam Yayınları, 2013.
- Bektaş, Ersev. *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. Ankara: Bağlam Yayınları, 1996.
- Bıçakçı, İlker. *İletişim ve Halkla İlişkiler*. Ankara: Mediacat Kitapları, 2000.
- Bora, Tanıl. *Türk Sağıının Üç Hali*. İstanbul: iletişim yayıncılık, 2017.
- Bottomore, T.B. *Toplumbilim Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz*, Çeviren Ünsal Oskay, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1984.
- Bozkurt, Eda. “Son Gelişmeler Işığında Türkiye’de Avrupa Birliği Algısı”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 32/2 (2018): 267-288.
- Bozkurt, Veysel. *Avrupa Birliği ve Türkiye: Siyasal Kurumlar, Çıkar Grupları, Kamuoyu, Ortaklık Belgeleri*. Bursa: Vipış Yayınları, 2001.
- Cumhuriyet Halk Partisi. “CHP Tüzüğü”. Erişim Tarihi 03.07.2024, https://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf
- Çetintaş, Halit Buluthan. “Stratejik İletişim Planlaması ile Kurumsal İletişim Stratejisinin Geliştirilmesi: Literatüre Dayalı Bir Yaklaşım”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 21 Şubat 2020. (Erişim Tarihi:10.03.2023) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2152215>
- Çukurçayır, M. Akif. *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2006.

- Dartan, Muzaffer. Göral, Emirhan. “Berlin Türk Toplumunun Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Bakışına Yönelik Bir Anket Değerlendirmesi”. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*. 25/1 (2017): 41-76.
- Demokrasi ve Atılım Partisi. “Deva Parti Tüzüğü”. Erişim Tarihi 05.07.2024, <https://cdn.devapartisi.org/DEVA-TZK003-112020-TR-TUZUK.pdf>
- Dinç, Cengiz. *Avrupa Birliği: Kimlik, Siyaset, Ekonomi, Genişleme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Dinç, Cengiz. Karataş, Bekir. “Avrupa Birliği’nin Temel Kurumlarını ve Politikalarını Anlamak”. *İçinde Avrupa Birliği Kurumlar ve Politikalar*, editör Cengiz Dinç, 17-44. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.
- Dönmezer, Sulhi. *Basın Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2016.
- Dönmezer, Sulhi. *Sosyoloji*, İstanbul: Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1978.
- Efe, Haydar. Kemahlı Garipoğlu, Funda. Kızıl, Murat. Bibar, Duygu. “Kafkas Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”. *Usbad Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*. (2021): 382-407.
- Efe, Haydar. Kemahlı, Funda. *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016.
- Erhan, Çağrı. Akdemir, Erhan. Yazgan, Hatice ve Kırıldökme, Utku. *Kamuoyu ve Türk Dış Politikası Anketi*. Ankara, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2010.
- Erişen, Cengiz. “Sağ ve Sol Siyaset”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. 4:3. Ankara: TÜBİTAK Yayınları Popüler Bilim, 2022.
- Ermağan, İsmail. “Bir Medya Aktörü Olarak Milli Gazete’nin Avrupa Birliği Algısı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2011/24 (2011), 225-245.
- Gedikli, Ahmet Taha. *Kitle İletişim Faaliyetlerinde Kişilik Haklarına Saldırı Hallerinde Başvuru Yolları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Gelecek Partisi. “Gelecek Partisi Tüzüğü”. Erişim Tarihi 06.07.2024, <https://gelecekpartisi.org.tr/partimiz/tuzuk>
- Gökçe, Orhan. *İletişim Bilimine Giriş*. Ankara: Turhan Kitapevi, 1993.
- Gökçe, Orhan. Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsam, *Kurgu Dergisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Yayınları, Sayı: 14, 1996.
- Göral, Emirhan. Dartan, Muzaffer ve Yurtkoru, E. Serra. “Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Türkiye-AB İlişkilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir Araştırma”. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*. 29/1 (2021): 87-115.
- Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2015.
- Halkların Demokratik Partisi. “HDP Tüzüğü”. Erişim Tarihi 04.07.2024, <https://www.hdp.org.tr/tr/parti-tuzugu/10/>
- Hartley, Eugene, L. Hartley, Ruth, E. Hart, Clyde. “Tutumlar ve Kanaatler”. *İçinde Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*, Çeviren Ünsal Oskay, 3-55. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları No: 7, 1985.
- Işık, Alper. *Dijital Demokrasi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

- İktisadi Kalkınma Vakfı. *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-Kamuoyu Araştırması 2015*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2015.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-Kamuoyu Araştırması 2016*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Temmuz 2016.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı-Kamuoyu Araştırması 2017*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Ocak 2018.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. *Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması 2019*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları. Ekim 2019.
- İnceoğlu, Metin. *Güdüleme Yöntemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, 1985.
- İyi Parti. “İyi Parti-Parti Programı”. Erişim Tarihi 04.07.2024, <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *İnsanlar ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınları, 2014.
- Kapani, Munci. *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bb101 Yayınları, Ekim 2015.
- Kapani, Münci. *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995.
- Karadeniz Çelebican, Özcan. *Roma Hukuku*. Ankara: Turhan Kitapevi, 2014.
- Ker Dinçer, Müjde. *Lobicilik*. İzmir: Alfa Yayınları, 1998.
- Kışlalı, Ahmet Taner. *Siyasal Sistemler*. Ankara: İmge Kitabevi, 1991.
- Kolasa, J.Blair. *İşletmeler İçin Davranış Bilimlerine Giriş*, Çeviren Kemal Tosun, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, No: 42, 1979.
- Konrad-Adenauer-Stiftung E.V. “Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı”. Editör M. Nail Alkan. Ankara: Ofset Fotomat 2013.
- Küçükömer, İdris. *Batılılaşma & Düzenin Yabancılaşması*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2007.
- Machiavelli, Niccolo. *Hükümdar*, Çeviren Necdet Adabağ, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Mccormick, John. *Avrupa Birliği’ni Anlamak*. Çeviren Yusuf Şahin ve Hasan Hüseyin Şahin, Ankara: Bb101 Yayınları, 2018.
- Milliyet Gazetesi. “AET’ye Halktan da Evet”. 16 Nisan 1987. Erişim Tarihi: 25.04.2024, <https://Gazetearsivi.Milliyet.Com.Tr/Liste?Tarih=1987.04.16>
- Milliyetçi Hareket Partisi. *Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü*. Ankara: Milliyetçi Hareket Partisi, 2024.
- Oğuz, Esin Sultan. “Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28/2 (Aralık 2011):123-139.
- Oskay, Ünsal. “Kitle Haberleşmeleri Açısından Sosyal Algılama ve Tutumları Dinamiği”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 29/1-2, Mart-Haziran, 1974.
- Oskay, Ünsal. *İletişimin ABC’si*. İstanbul: Der Yayınları, 1997.
- Oskay, Ünsal. *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları, 1992.

- Ozankaya, Özer. *Toplum Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1983.
- Örnek, Aynur. “1990-1992 Ve 1996 Yıllarında Türk Basınında Alman İmajı: Karşılaştırmalı Bir İçerik Analizi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 1999.
- Özkan, Seher Selin. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2019.
- Özsoy, Osman. *AB Yolunda Türkiye: Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliğinin Türkiye’ye ve AB’ye Etkileri*. İstanbul: Türk Genç İşadamları Vakfı AB Yayınları:1, 2002.
- Öztekin, Ali. *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016.
- Pilatin, Übeydullah. “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin AB Algısı-Karşılaştırmalı Bir Analiz”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, 2022.
- Roskin, Michael G. Vd. *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*. Çeviren Atilla Yayla, Ankara: Adres Yayınları, 2022.
- Saadet Partisi. “*Saadet Partisi Tüzüğü*”. Erişim Tarihi 07.07.2024, <https://saadet.org.tr/tr/parti-tuzugu>
- Samur, Hakan. Demirtepe, Turgut. “Kürtlerin Avrupa Birliği’ne Yönelimi: Düşük Bilgi Düzeyi, Yüksek İdealist Beklentiler”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12/48 (2016): 55-76.
- Sandalcılar, Ali Rıza. Erdoğan, Seven. *Ekonomik Entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Türkiye*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2017.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih*. Ankara: İmge Kitapevi, Ekim 2017.
- Saygı, Sinan. “Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Kamuoyu Kavramı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2000.
- Sezer, Duygu. *Kamuoyu ve Dış Politika*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1972.
- Sol Parti. “*Sol Parti Tüzüğü*”. Erişim Tarihi 08.07.2024, <https://solparti.org/Tuzuk>
- Şahin, Emine. ve Duğan, Özlem. “Almanya ve Fransa’da Yaşayan Türkler Örneğinde Gurbetçilerin AB ve AB’ye Katılım Tutumu”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 16/2 (2017): 121-145.
- Şenel, Alaeddin. *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1996.
- T24. “Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, AB Üyesi 6 Ülkede Anket Yaptırdı: Türkiye’nin Nihai Üyeliğine Karşı Çıkılıyor.”, Erişim Tarihi: 10.03.2024, <https://T24.Com.Tr/Haber/Avrupa-Dis-Iliskiler-Konseyi-Ab-Uyesi-6-Ulkede-Anket-Yaptirdi-Turkiye-Nin-Nihai-Uyeligine-Karsi-Cikiliyor,1142742>
- Tekarslan, Erdal. Baysal, Can. *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1989.
- Telli, Resul. *Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2015.
- Temizel, Handan. “Kamuoyu Kuramları ve Kamuoyu Oluşumunda Kitle İletişim Araçları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008. (Erişim Tarihi 10.04.2023) <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Download/Article-File/289409>
- Toker, Huriye. “Yerel Medyanın AB’ye Bakışı: Yeni Asır Gazetesi Örneği”. *Selçuk İletişim*. 7/2 (2012): 139-155.

- Tonus, Özgür. “Eskişehir’de Avrupa Birliği Algısı Türkiye Genelinden Farklı Mı?”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 14/2 (2015): 49-83.
- Tufan, Hülya. *Kamuoyu Araştırmalarının Dayanılmaz Hafifliği*. İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995.
- Tuna Oran, Nazan. Hürsoy, Siret. Şenuzun, Fisun. Yücel, Ummahan. “Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliği Konusunda Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Genel Yaklaşımları”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7/1 (2010): 439-455.
- Tutar, Hasan. *İletişime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2023.
- Türk Dil Kurumu. “Kamuoyu Anlamı”. (Erişim Tarihi:21.12.2023), <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye İşçi Partisi. “TİP Tüzüğü”. Erişim Tarihi 07.07.2024, <https://tip.org.tr/tuzuk/>
- Türkiye Komünist Partisi. “TKP Programı”. Erişim Tarihi 08.07.2024, <https://www.tkp.org.tr/temel-metinler/program-2/>
- Uygur, Mermi. *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.
- Vardar, Deniz. “Türkiye’nin Batı Avrupa Kurumlarına Girişi ve Kamuoyu”. *Türk Dış Politikasının Analizi*, Derleyen Faruk Sönmezoğlu, İstanbul: Der Yayınları, 2001
- Vural, Ali Murat. *Yerel Basın ve Kamuoyu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Waldahl, Ragnar. *Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu, İletişim*, Çeviren Süleyman İrvan, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Sayı:1-2, 1994.
- Yazgan, Hatice. Aktaş, Altan. “Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü: Çankırı İli Örneği”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2/2 (2012): 1-23.
- Yolcu, Tuğba. “Helsinki Sonrası Türkiye’deki Siyasal Partilerin Avrupa Birliğine Bakış Açıları”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2006.
- Yüksel, Ahmet Halûk, “İknanın Psikolojik, Toplumsal ve Mantıksal Boyutları”. *İkna Edici İletişim*, Editör Mine Oyman, 20-43. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 2018.
- Yüksel, Erkan. “Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?”. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2007): 571-586.

EKLER

EK-1.: Araştırma İzni

T.C

ERZURUM BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	23/06/2023
Protokol No	06/17
Araştırma Başlığı	Türkiye’de Sağ ve Sol Yelpazedeki Siyasi Partilerin Seçmenlerinin Avrupa Birliği Algılarının Tespit Edilmesi Üzerine Bir Araştırma
Araştırma Türü	Nicel- İlişki arayıcı araştırma
Araştırmacılar	Prof. Dr. Haydar EFE (Sorumlu Araştırmacı) Sibel GÖZÜTOK (Araştırmacı)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik ağıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama:	1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Haydar EFE
İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: SİBEL GÖZÜTOK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	